

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

**Kvalita života romských rodin v kontextu
terénní sociální práce**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Veronika Dubická
Studijní program: N 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Veronika Dubická
Studium:	P121561
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Kvalita života romských rodin v kontextu terénní sociální práce
Název diplomové práce AJ:	The quality of living conditions of Roma families in the context of field social work

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce je zaměřena na téma kvality života romských rodin v souvislosti s terénní sociální prací. Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části je osvětlen koncept kvality života a současné pojetí. Je zde přiblížen fenomén sociálního vyloučení a charakteristika životního způsobu romských rodin. V teoretické části je popsána terénní sociální práce a možnosti působení na klienta. V empirické části jsou definovány použité postupy výzkumného šetření, jednotka zkoumání. Výzkumné šetření je prováděno kvalitativní strategií pomocí rozhovoru. V této části jsou získaná data interpretována a prezentována.

Anotace:

Diplomová práce je zaměřena na téma kvality života romských rodin v souvislosti s terénní sociální prací. Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části je osvětlen koncept kvality života a současné pojetí. Je zde přiblížen fenomén sociálního vyloučení a charakteristika životního způsobu romských rodin. V teoretické části je popsána terénní sociální práce a možnosti působení na klienta. V empirické části jsou definovány použité postupy výzkumného šetření, jednotka zkoumání. Výzkumné šetření je prováděno kvalitativní strategií pomocí rozhovoru. V této části jsou získaná data interpretována a prezentována.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová

Oponent: PhDr. Alena Dědečková

Datum zadání závěrečné práce: 12.3.2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Jaroměři dne 29. 8. 2015

.....
Bc. Veronika Dubická

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Gabriele Caltové Hepnarové za cenné rady, podnětné připomínky a vstřícný přístup při vedení mé diplomové práce. Zároveň děkuji i informantům, kteří mi svou ochotou přispěli k realizaci výzkumu i této diplomové práce. Stejně tak děkuji i svým blízkým, jež mě v práci podpořil, především mému příteli za trpělivost a velkou oporu.

Anotace

DUBICKÁ, Veronika. *Kvalita života romské rodiny v kontextu terénní sociální práce*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 84 s. Diplomová práce.

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Pojednává o problematice kvality života romských rodin v kontextu terénní sociální práce. V teoretické části je popsán fenomén kvality života a charakteristika romských rodin. Teoretickou část doplňuje i pojem kvalita života, jeho historie a současné pojetí. Empirická část definuje použité postupy výzkumu a jednotku zkoumání a zjišťování. Výzkumné šetření je prováděno kvalitativní metodou pomocí rozhovoru, přičemž se ho zúčastní také terénní sociální pracovnice. Výzkumný vzorek tvoří romské rodiny, které žijí v sociálně vyloučených lokalitách. V této části jsou data získaná v rámci výzkumu prezentována a interpretována.

Cílem diplomové práce je nalezení odpovědi na hlavní výzkumnou otázku: ***Jaký vliv má sociální vyloučení a terénní sociální práce na kvalitu života romských rodin?*** K jejímu zodpovězení mi pomohou odpovědi na dílčí výzkumné otázky, v nichž se budu zajímat především o to, co samotní Romové považují za kvalitní život, které věci z hlediska kvality života považují za důležité a jak jsou se svým současným stavem v různých dimenzích kvality života spokojeni.

Klíčová slova: romská rodina, kvalita života, vzdělávání, životní situace, sociální vyloučení

Annotation

DUBICKÁ, Veronika. *The quality of living conditions of Roma families in the context of field social work*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 84 pp. Diploma Dissertation.

Leader of the Diploma Dissertation: Mgr. Gabriela Caltová Hepnarová.

The thesis is divided into theoretical, and empirical. The work deals with the problem of field social work and quality of life for Roma families. The theoretical part describes the phenomenon of quality of life and characteristic life of Roma families. The theoretical part is complemented by the concept of quality of life, its history and current concepts.

The empirical section defines the procedures used and the research unit of the research. The survey is conducted qualitative method using interview, which will be attended by field social worker. The research sample consists of Roma families living in socially excluded localities. In this part of the data obtained in the research presented and interpreted.

The aim of thesis is to answer the main research question: *What impact has social exclusion and field social work on the quality of life of Roma families?* To help me answer her answers to the research questions in which I will be mainly interested in what the Roma themselves consider quality of life that matter in terms of quality of life considered important and how they are with their current situation in the various dimensions of quality of life satisfaction .

Keywords: Gypsy family, quality of life, education, living situation, social exclusion

Obsah

ÚVOD	9
1 KVALITA ŽIVOTA	11
1.1. VYMEZENÍ POJMU A CHARAKTERISTIKA KVALITY ŽIVOTA	11
1.2. POJETÍ A DIMENZE KVALITY ŽIVOTA	13
1.3. ZKOUMÁNÍ A METODY MĚŘENÍ KVALITY ŽIVOTA	18
1.4. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ KVALITU ŽIVOTA	22
1.4.1. <i>Kvalita života u Romů</i>	22
2 ROMSKÁ RODINA	24
2.1. KOMPARACE HISTORIE A SOUČASNOSTI	24
2.1.1. <i>Tradiční vs. asimilované romské rodiny</i>	27
2.1.2. <i>Romská kultura a životní styl</i>	29
2.2. PROBLEMATICKÉ OBLASTI ŽIVOTA ROMSKÝCH RODIN	31
2.2.1. <i>Bydlení a finanční situace</i>	32
2.2.2. <i>Ztížený přístup na trh práce</i>	33
2.2.3. <i>Vzdělanost a vzdělávání</i>	34
2.2.4. <i>Zdravotní stav, rizikové sociálně patologické jevy</i>	36
2.2.5. <i>Sociální vyloučení a vazby na prostředí</i>	37
3 TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE	39
3.1. CHARAKTERISTIKA TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE	39
3.1.1. <i>Cíle a hodnoty terénní sociální práce v rámci sociální pedagogiky</i>	39
3.2. AKTUÁLNÍ TÉMATA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	41
3.3. VZTAH TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	42
3.4. TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE JAKO METODA SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	46
3.5. SOCIÁLNÍ PEDAGOG A JEHO FUNKCE	47
4 VÝZKUM KVALITY ŽIVOTA ROMSKÝCH RODIN	50
4.1. FORMULACE HLAVNÍHO CÍLE A DÍLČÍCH VÝZKUMNÝCH CÍŮ	50
4.2. ZVOLENÝ VÝZKUMNÝ DESIGN	54
4.3. VOLBA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	54
4.3.1. <i>Charakteristika informantek</i>	55
4.4. PŘÍPRAVA A PRŮBĚH ROZHOVORŮ	57
4.5. ETIKA A RIZIKA VÝZKUMU	59
5 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	60
5.1. SHRNUTÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI	75
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	81
SEZNAM TABULEK	84
SEZNAM PŘÍLOH	85

Seznam použitých zkratk a symbolů

WHO	World Health Organization
QOL	Quality of life
HRQOL	Health-Related Quality of Life
SEIQoL	Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life
SEIQoL – DW	Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life – Direct Weighting
MANSA	Manchester Short Assessment of Quality of Life
TSPJ	terénní sociální práce Jaroměř
ZŠ	základní škola
SOU	střední odborné učiliště
VŠ	vysoká škola
HVC	hlavní výzkumný cíl
DVC	dílčí výzkumný cíl
ESF	evropský sociální fond

Úvod

„Život je příležitost.“
(Osho)

V posledních letech je možné sledovat v odborných publikacích zvyšující se zájem o koncept kvality života, jež se stává nedílnou součástí mnoha vědních oborů. Nejčastěji se setkáváme s touto problematikou v lékařství, ale kvalitu života lze nahlížet i z pohledů sociologie, pedagogiky, psychologie a dalších vědních disciplín. Rovněž jednotlivé obory pedagogiky, zejména speciální či sociální mohou přispět a ovlivnit kvalitu života jednotlivce. Snahou každého z nás je mít se dobře a to platí jak pro jednotlivce, tak bezesporu i pro celou společnost.

Předkládané téma se věnuje kvalitě života romských rodin v souvislosti se sociálním vyloučením a terénní sociální prací. Cílovou skupinou jsou romské rodiny žijící v sociálně vyloučené lokalitě v Josefově u Jaroměře a využívající služeb terénních sociálních pracovníků.

Téma bylo zvoleno z důvodu zájmu autorky o kvalitu života romských rodin, které žijí v sociálně vyloučených lokalitách. Pobyt v tomto prostředí v rámci zaměstnání v ní přirozeně vzbudil i velký zájem o bližší prozkoumání kvality života této cílové skupiny. Tato práce se věnuje pohledu na zmíněnou cílovou skupinu očima sociálního pedagoga. Dalším motivem volby tohoto tématu bylo, že v problematice romských rodin je podle autorky práce tato problematika málo prozkoumána, či nahlížena pouze ze strany majority a ne samotných Romů.

Hlavním výzkumným cílem práce je analyzovat kvalitu života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře. Tento cíl byl rozvržen do dílčích cílů. Dílčí výzkumné cíle popisují kvalitu života uživatelů terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře z hlediska existence, sounáležitosti (vazby na okolí) a adaptability a zároveň se zaměřují na spolupráci informantek s terénními pracovníky v sociálně vyloučené lokalitě v Josefově u Jaroměře.

Teoretická část reflektuje odborné zdroje k tématu a je rozdělena do třech hlavních kapitol. První kapitola se zabývá kvalitou života, vymezením pojmu, pojetím, metodami měření a faktory, jež kvalitu života ovlivňují. Další část se věnuje

teoretickým poznatkům problematiky romské rodiny. Komparuje zčásti historii a současnost romských rodin a zaměřuje se na problematické oblasti života této cílové skupiny. Třetí kapitola předkládá oblast terénní sociální práce, aktuální témata sociální pedagogiky a vztah terénní sociální práce a sociální pedagogiky z pohledu sociálního pedagoga.

Praktická část se věnuje analýze kvality života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře. Jedná se o kvalitativní výzkum, vzhledem k výběru výzkumné metody (polostrukturovaných rozhovorů) s vybranými informanty tak umožní hlubší poznání zkoumané oblasti. Autorka si pokládá další otázky, například jak lidé vnímají kvalitu života a jakou mají motivaci nepříznivou sociální situaci řešit. K analýze dat využívá analytického procesu otevřeného kódování.

Jako budoucí sociální pedagožka se autorka práce domnívá, že je potřeba se zaměřit na kvalitu života cílové skupiny, se kterou chceme pracovat. Autorka diplomové práce předpokládá odhalení konkrétních problematických oblastí romských rodin s dětmi, jež využívají sociální službu terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře, pro lepší pochopení jejich kvality života a nepříznivé životní situace.

Poznatky mohou vést jak k lepší schopnosti terénních sociálních pracovníků či sociálních pedagogů získat klienta ke spolupráci, tak i k aktivizování a participaci celé romské rodiny na řešení svých obtíží. Vizí autorky je získat informace, které by byly v praxi přínosem pro zkvalitnění poskytování sociální služby terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře.

1 Kvalita života

„Jediným skutečným bohatstvím člověka je jeho osobnost. Může mu být tím nejpodstatnějším zdrojem životního štěstí: je-li zdravá a harmonická, jsou-li její konflikty s okolním životem plodné, vede-li ho bezpečně v činu i v myšlení.“

(Josef Čapek)

Autorka diplomové práce sleduje kvalitu života romských rodin v souvislosti s terénní sociální prací z pohledu sociálního pedagoga, považuje tudíž za důležité tyto pojmy definovat. Nejprve vymezí termín kvalita života, druhou kapitolu věnuje současnému pojetí a dimenzím kvality života.

Upřesnění metod a možností zjišťování kvality života je důležité pro další vymezení projevů této problematiky, proto je cílem další kapitoly podat na ně komplexnější pohled a postihnout jejich vzájemné souvislosti. V závěru kapitoly a následné podkapitole se bude věnovat zkoumání kvality života a jejímu vztahu v kontextu romské menšiny. Zvláštní pozornost zaměří na problematické oblasti romské rodiny v následujících částech práce.

1.1. Vymezení pojmu a charakteristika kvality života

V současnosti je kvalitě života věnována poměrně velká pozornost, o čemž svědčí řada pojetí, definic a různých náhledů na to, co kvalita života je, jaké jsou její indikátory či faktory. Nabízí se též řada metod, kterými se dá objektivní i subjektivní kvalita života jedinců postihnout.

Vymezit pojem kvalita života není vůbec snadné. S tímto pojmem se v posledních letech setkáváme se stále větší frekvencí, avšak v jejím definování panuje obrovská rozporuplnost, nejednotnost, než v jakékoli jiné oblasti, ve které se prolínají poznatky z různých oborů. Vzhledem k tomu, že termín kvality života leží na průsečíku mnoha soudobých směrů, z těch nejvýznamnějších jmenujme psychologii, sociologii, medicínu, kulturní antropologii či ekologii, existuje obrovské množství definic. Bohužel ani jedna z nich zatím není uznána za obecně platnou. (Hnilicová, 2003)

Otázka kvality života zajímala lidstvo již od pradávna.¹

Slovo kvalita je odvozeno z latinského „qualis“, v češtině se často používá pro vyjádření charakteristického rysu nějakého předmětu, kterým se odlišuje od dalších, a to ve smyslu lepší nebo horší. Pod pojmem kvalita života si tedy můžeme představit hodnocení jakosti (například výtečná, dobrá, špatná) života lidí. (Křivohlavý in Hnilicová, 2004, s. 9)

Světová zdravotnická organizace (WHO = World Health Organization) definuje kvalitu života (QOL = quality of life) „jako jedincovo vnímání jeho pozice v životě v kontextu své kultury a hodnotového systému, ve kterém žije a ve vztahu k jeho cílům, normám, očekáváním a obavám. Jedná se o široký koncept, komplexně ovlivněný jedincovým fyzickým zdravím, psychickým stavem, osobním vyznáním, sociálními vztahy a vztahem ke klíčovým oblastem jeho životního prostředí.“ (WHOQOL Measuring Quality of Life, 1997, s. 1)

Hovoříme-li dnes o kvalitě života, obvykle sledujeme, jaký dopad má znevýhodnění či onemocnění jedince na jeho fyzický či psychický stav, na jeho způsob života a pocit životní spokojenosti. Při definování kvality života hraje také roli to, zda na ni nahlížíme z hlediska kvality či kvantity. Pokud bychom chtěli teoreticky vymezit kvalitu života, tak lidé většinou hovoří o délce života, tedy kvantitě. Tu můžeme lehce vyjádřit pomocí čísel, jež znamenají počet let. Jak je to však s kvalitou života jedince?

Ucelené třídění definic kvality života představují ve své knize Vaďurová a Mühlpachr. „Kvalita života bývá vymezována nesčetnými způsoby, od velmi obecných definic, „např. schopnost vést normální život“, „seberealizace“, atp. až po komplexnější definice, které se zaměřují na jeden určitý aspekt kvality života.“ (Vaďurová a Mühlpachr, 2005, s. 13)

Definice kvality života vychází z Maslowovy teorie potřeb, tj. naplnění základních fyziologických potřeb (např. potřeba nasycení, spánek, úleva od bolesti) je předpokladem aktualizace a uspokojení vývojově vyšších potřeb (např. potřeba bezpečí, potřeba blízkosti jiných, potřeba sebeúcty).

¹ Pozn. první zmínky lze zaznamenat u Asclepia v Antice; pojem „kvalita života“ poprvé zmínil Pigou v roce 1920 v práci, zabývající se ekonomikou a sociálním zabezpečením. Předmětem jeho výzkumu byl dopad státní podpory pro sociálně slabší vrstvy na jejich život a také státní rozpočet. Nesetkal se však s ohlasem a pojem byl znovu objeven až po druhé světové válce (Vaďurová a Mühlpachr, 2005, s. 7)

V jednotlivých definicích se objevují odlišné termíny jako osobní pohoda, sociální blahobyt, pocit štěstí a další, a to je právě “kámen úrazu“ u snahy najít jednu všeobecně platnou definici. Sociologie porovnává jednotlivé skupiny ve společnosti, psychologové se zaměřují na subjektivní pohodu jedince, ekologové na prostředí, ve kterém žijeme, medicína naopak zase na kvalitu zdravotnické péče apod. (Hnilicová, 2003, s. 27)

Nejobecněji je kvalita života chápána jako důsledek interakce mnoha různých faktorů: sociální – zdravotní – ekonomické – environmentální podmínky, které kumulativně a velmi často neznámým či neprobádaným způsobem interagují, a tak ovlivňují rozvoj na úrovni jednotlivců i celé společnosti.

„Na kvalitu života je však možno se ptát i tak, že si neklademe otázku „jaké to bylo nebo momentálně je“, ale „jaké by to mělo být“. Ptáme se po žádoucím stavu, po cíli snažení, případně výchovy. Jedná se nám v tom případě o cíl, k němuž mají být naše snahy zaměřeny.“ (Křivohlavý in Hnilicová, 2004, str. 10.)

Jak již bylo uvedeno, existuje mnoho definic zaměřených na vymezení kvality života, avšak doposud není žádná z nich skutečně všeobecně přijímána. Vzhledem k rozmanitosti oblastí, které se zabývají kvalitou života, není ani divu, že dosud nebyl nalezen konsenzus ve vymezení tohoto termínu. Autorka práce se však domnívá, že by případná všeobecně platná definice byla spíše na škodu. Všechny definice mají však jedno společné - a to, že pojem kvalita života je chápán komplexně a měl by v celkovém kontextu obsahovat údaje o fyzickém, psychickém a sociálním stavu jedince.

1.2. Pojetí a dimenze kvality života

Každá lidská bytost má určité potřeby, priority a standardy, biologické potřeby (podobně jako v Maslowově hierarchii potřeb) a hodnoty sociálně nebo kulturně pozměňované sociálními skupinami a společnostmi, jichž je člověk členem. Na základě tohoto sociálního pozadí si jedinec vytváří individuální standardy, priority, přání a potřeby, které jsou založeny na jedinečném uspořádání fyziologického a psychologického základu a taktéž vlastní životní historii.

Na kvalitu života lze proto nahlížet z pohledu mnoha přístupů a tudíž i několika oblastí.

Z pohledu **sociální pedagogiky** lze pojem QOL (*quality of live* neboli *kvalitu života*, dále jen QOL) chápat jako soulad mezi potřebami společnosti a potřebami jedince. Při zjišťování QOL se sociální pedagogika zaměřuje na celou populaci, především pak na děti, mládež či dospělé z rizikových skupin.

Sociální pedagogika chápe tedy pojem QOL ve dvou rovinách:

- ***kvalita života jedince,***
- ***kvalita života společnosti.***

Ve vztahu ke QOL jedince se výchovně-vzdělávací úsilí zaměřuje zejména na rozvoj vnitřního potenciálu a individuality jedince, jeho sociální kreativity a kultivace zdravého způsobu života. Ve vztahu ke QOL celé společnosti se v rámci primární, sekundární prevence zaměřuje například na zmírňování a odstraňování sociálně tíživých dopadů v kontextu sociální pedagogiky či sociální práce. Činnostmi poradenskými, asistenčními, terénními se poté snaží předcházet problémům, které se ve společnosti objevují stále častěji (chudoba, sociální vyloučení aj.) (Vaňurová a Mühlpachr, 2005)

Podle Vaňurové a Mühlpachra (2005) lze pojem QOL handicapovaných jedinců chápat ve **speciální pedagogice** jako míru zapojení do života společnosti, kdy dochází k co největšímu uspokojení jejich materiálních, sociálních a psychických potřeb. Ve vztahu ke zlepšení QOL handicapovaných jedinců speciální pedagogika navrhuje a realizuje takové edukační postupy, aby handicapovaný jedinec mohl sám aktivně žít mezi ostatní zdravou populací, měl možnosti využívat všech dostupných kompenzačních prostředků, speciálních postupů reedukace i rehabilitace a byl celkově spokojený.

Vaňurová a Mühlpachr (2005, s. 29) dále uvádějí, že **psychologický přístup** pracuje s termínem „well-being“ neboli spokojenost, pohoda. Subjektivní pohodu proto lze popsat jako emoce v delším časovém úseku - absenci nepříjemných tělesných pocitů, pozitivní sebehodnocení – zkrátka mít se rád a mít rád ostatní lidi.

Objektem zájmu psychologického přístupu je z výše jmenovaných důvodů prožívání, myšlení a hodnocení člověka, jeho potřeby a přání, sebehodnocení, seberealizace, i negativní ukazatele, jako například životní trauma, poruchy nálad, krize, deprese.

V medicíně je označován pojem kvality života jako „Health-Related Quality of Life“ (HRQOL), tedy „kvalita života týkající se zdraví“. HRQOL je hodnota (připisovaná životu) modifikovanému postižením, funkčním stavem, vnímáním a sociálními příležitostmi, které jsou ovlivněny nemocí, zraněním nebo léčbou. HRQOL vystihuje subjektivní prožívání nemoci a poskytované zdravotní péče. Jedná se o porovnání skutečného prožívání jedince, zvládnutí sociálních rolí se stavem, který považuje za ideální. Účelem měření není zjistit přítomnost a závažnost symptomů onemocnění, ale ukázat, jak jsou projevy onemocnění nebo léčba jedincem prožívány. (Libigerová a Müllerová, 2001)

Dále bychom mohli zaměřit svou pozornost na kvalitu života z pohledu **sociologie, ekologie a environmentalismu** a ostatních vědních disciplín, nicméně autorka práce se pokusila popsat ty oblasti, které považuje za nejzásadnější.

Náhledy na koncept kvality života se dají rozdělit do několika dalších skupin, tzv. dimenzí kvality života.

S důrazem na Vymětala (2001) uvádějí Vaňurová a Mühlpachr (2005, s. 17), že ke konceptu kvality života je možno přistupovat ze dvou následujících hledisek – objektivního a subjektivního.

Objektivní kvalita života se zajímá o materiální zabezpečení, sociální podmínky, sociální status a fyzické zdraví. Jsou to tedy všechny ekonomické, sociální, zdravotní a environmentální podmínky, které ovlivňují život člověka. **Subjektivní pohled** sleduje jedincovo vnímání svého postavení ve společnosti v kontextech jeho kultury a hodnotového systému. Výsledná spokojenost vychází z jeho osobních cílů, očekávání a zájmů.

Subjektivní a objektivní hodnocení kvality života jsou nezbytnou součástí celkového hodnocení kvality života, přestože poskytují rozdílné informace. Dříve byly objektivní ukazatele kvality života považovány za ty nejpodstatnější u měření

kvality života pacientů v lékařském prostředí. Dnes se nejen medicína přiklání spíše k subjektivním ukazatelům kvality života, které zahrnují jedincovo vnímání svého postavení ve společnosti, pokud bereme též v úvahu hodnotový systém i kontext kultury.

Pokud svou pozornost zacílíme na dimenze podle rozsahu pojetí kvality života, je důležité uvést, že Světová zdravotnická organizace – WHO (World Health Organization) rozčleňuje jednotlivé oblasti kvality života. Dělí tedy dimenze kvality života do čtyř základních oblastí bez ohledu na věk, pohlaví, etnikum či postižení:

- ***Fyzické zdraví a úroveň samostatnosti***

Tato oblast se zaměřuje především na životní energii, únavu, každodenní život jedince. Dále na závislost na lékařské pomoci, mobilitu apod.

- ***Psychické zdraví a duchovní stránka***

Druhá dimenze podle Světové zdravotnické organizace zahrnuje např. pozitivní a negativní pocity jedince, myšlení, učení, paměť, sebepojetí, víru, spiritualitu či vyznání.

- ***Sociální vztahy***

Třetí jmenovaná oblast je charakteristická sociální oporou, blízkými sociálními vztahy, širokým sociálním okolím jedince a jeho sexuální aktivitou.

- ***Prostředí***

Poslední ze jmenovaných dimenzí se týká finanční situace, dostupnosti sociální i lékařské péče, domácího prostředí, pracovního prostředí, bezpečí či příležitostí, jak jedinec získává nové zkušenosti.

Ze stejného teoretického vymezení vyšla i QOL Research Unit V Torontu, ale jejich koncepční model zahrnuje kromě zdravotních determinant taktéž spokojenost. Zdůrazňuje tedy nejen fyzické, psychické a duševní schopnosti, ale i jedincovy vazby na prostředí a možnosti udržování a zlepšování schopností a vědomostí. Koncept je rozčleněn do tří základních oblastí života (*existence-being*, *sounáležitost-belonging* a *adaptabilita-becoming*) a každá z nich obsahuje tři podoblasti:

Tabulka č. 1: **Koncepční model kvality života podle QOL Research Unit, Toronto**
(Vaďurová a Mühlpachr, 2005, s. 18-20)

1. EXISTENCE Kdo jsem – osobní charakteristiky jedince	
Fyzická stránka	- zdraví, hygiena, výživa, cvičení, odívání, vzhled
Psychická stránka	- psychické zdraví, vnímání, pocity, sebehodnocení a sebekontrola
Duchovní stránka	- osobní hodnoty, standard chování, duchovní hodnoty, víra
2. SOUNÁLEŽITOST Patřit někam - vazby na prostředí	
Místo na světě	- domov, škola, práce, pracoviště, komunita
Místo mezi lidmi	- rodina, přátelé, kolegové, sousedé (užší napojení)
Místo ve společnosti	- pracovní příležitosti, finanční příjmy, zdravotní a sociální služby, vzdělávací programy, volnočasové aktivity, společenské dění a události (širší napojení)
3. ADAPTABILITA Realizovat se – dosahování cílů, přání a aspirací	
Každodenní život	- školní a zájmové aktivity, činnost v domácnosti, zaměstnání, péče o zdraví, sociální začleňování
Volný čas	- relaxační aktivity podporující snížení stresu
Plány do budoucna	- aktivity podporující rozvoj znalostí a dovedností, adaptace na změny

Zdroj: Vlastní úprava a zpracování podle (Vaďurová a Mühlpachr, 2005)

Jak je na tom skutečná kvalita života jedince, je potom samozřejmě ovlivněno mírou reálného naplnění zmíněných oblastí, jak naplňování subjektivně hodnotí daný jedinec a v neposlední řadě zcela jistě záleží i na sociálních, hodnotových či kulturních odlišnostech.

Modelů kvality života existuje mnoho, avšak autorka práce spatřuje tento model jako nejvýstižnější. Na základě uvedeného modelu je zřejmé, že záleží zejména na subjektivním pocitu jedinců, jak svůj život prožívají a za objektivní pohled lze považovat podmínky a společnost, v nichž lidé svůj život žijí.

1.3. Zkoumání a metody měření kvality života

Pokud přejdeme k problematice zkoumání a metod měření kvality života, musíme se nejdříve zamyslet nad tím, zda je možné měřit kvalitu života a jakými metodami.

V současnosti máme k dispozici rozmanité množství metod pro měření kvality života, především z důvodu neustálé specifikace jednotlivých oblastí. Kirby (In Dragomirecká a Škoda, 1997, s. 424) poukazuje na to, že kvalita života bývá měřena ze tří perspektiv:

- 1. Jako objektivní měření sociálních ukazatelů**
(v termínech možností, bariér a zdrojů okolí).
- 2. Jako subjektivní odhad celkové spokojenosti se životem.**
- 3. Jako subjektivní odhad spokojenosti s jednotlivými životními oblastmi.**

K prvnímu bodu poznamenává, že ukazatele jakožto bezpečnost, vzdělání, stabilita rodiny atd. se více hodí pro účely měření kolektivní kvality života (pro porovnání různě definovaných skupin populace i pro mezikulturní srovnání) než pro jednotlivce. Celkovou spokojenost považuje za výsledek osobních hodnot a životního stylu, jehož prostřednictvím se je jedinec snaží realizovat. Upozorňuje, že celková spokojenost nesouvisí s pouhým počtem oblastí, ve kterých je jedinec spokojen, ale se spokojeností v oblastech, které on sám hodnotí jako podstatné a důležité. Pokud jde o třetí bod, existují rozmanité výčty oblastí života. Kirby do

kvality života nezahrnuje životní úroveň samu o sobě, ale spokojenost se životní úrovní.

Křivohlavý (2001, s. 165) rozděluje metody měření kvality života do 3 skupin:

1. Metody měření kvality života, kde hodnotitelem je sama daná osoba
– **subjektivní**,
2. Metody měření kvality života, kde tuto kvalitu života hodnotí druhá osoba
– **objektivní**,
3. Metody **smíšené**, vzniklé kombinací metod 1. a 2. typu.

V této části práce by autorka práce ráda zmínila poznatek ze své předchozí praxe, kdy pracovala jako terénní pracovnice v sociálně vyloučených lokalitách v okolí Hradce Králové. Zjistila, že spokojenost se životní úrovní či kvalitou života se u Romů může podstatně lišit oproti většinové společnosti. Jak se vypráví, Romové žijí zkrátka přítomností, řídí se heslem: „tady a teď“ a spoustu závažných záležitostí neřeší. To co je pro většinu z nás hrozivá nebo tíživá situace, v dané chvíli zase tak důležité pro Romy být nemusí.

Dříve, než se rozhodneme pro měření kvality života vybrané cílové skupiny, je potřeba se zamyslet i nad správným výběrem metody a měřicího nástroje, abychom shromáždili data vybraného vzorku a poté analyzovali závěry.

Nástrojů existuje opravdu obrovské množství. Na následujících řádcích se autorka práce pokusí rozdělit a přiblížit některé z nich, mezi nimi i prostředek, který si vybrala pro svou výzkumnou část.

Mezi **objektivní metody** měření kvality života patří:

- **Spitzer Quality of Life Index - QL**

Křivohlavý (2001, s. 168) vysvětluje, že byl „*tento nástroj konstruován pro použití lékaři pracujícími s pacienty s rakovinou a chronicky nemocnými pacienty. QL je hojně využíván odborníky pro zjištění zdravotního stavu a kvality života pacientů přes a po ukončení terapie.*“

- **The Karnofsky Performance Scale**

Podle Vaďurové a Mühlpachra, (2005, s. 54) „*tento nástroj klade velký důraz na tělesnou dimenzi kvality života spíše než na dimenzi sociální a psychologickou.*“

Mezi **subjektivní metody** měření kvality života patří:

- **Metoda SEIQoL=Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life**

Jedná se o nejrozšířenější metodu diagnostikování kvality života. Základem této metody je strukturovaný rozhovor, kdy je dotazovaná osoba požádána, aby uvedla pět životní cílů, které ona sama považuje v dané situaci za nejdůležitější (např. zdraví, rodina, duševní život, duchovní život, vztahy mezi lidmi atp.). (Křivohlavý, 2001, s. 243-245).

- **Metoda SEIQoL – DW=Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life – Direct Weighting**

Jak uvádějí Vaďurová a Mühlpachr (2005, s. 57), „*tento nástroj byl odvozen od nástroje pro měření subjektivní kvality života SEIQoL. SEIQoL-DW umožňuje respondentům označit ty oblasti života, které považují za nejdůležitější, a dále ohodnotit jejich výkon v daných oblastech a spokojenost s každou z nich. SEIQoL-DW sestává z pěti barevných disků, které se otáčejí kolem centrálního bodu. Každý z nich představuje určitou oblast života označenou respondentem jako důležitou pro jeho celkovou kvalitu života*“.

- **Dotazník SQUALA**

Autorem je M. Zannotti, dotazník byl vytvořen v roce 1992. Jedná se sebesposuzovací dotazník, který vychází z Maslowovy třístupňové teorie potřeb. Sestává se z 23 oblastí každodenního života, spokojenost v každé z nich je jedincem hodnocena na pětibodové škále. Lze ho využít v oblasti medicínské, sociální, psychologické i pedagogické za účelem diagnostiky nebo zkvalitnění péče a služeb (Vaďurová a Mühlpachr, 2005, s. 63).

Mezi **smíšené metody** zjišťování kvality života patří:

▪ **Metoda MANSA**

Jako vhodnou výzkumnou metodu k zjišťování kvality života s širším záběrem použila autorka diplomové práce **metodu MANSA – Manchester Short Assessment of Quality of Life** = Krátký způsob hodnocení kvality života, vypracovaný universitou v Manchesteru. Jde o měření kvality života tím způsobem, že se hodnotí nejen celková spokojenost se životem, ale i jeho spokojenost s řadou stanovených dimenzí života. Tyto dimenze jsou předem přesně stanoveny.

V rámci této metody jde o zjišťování spokojenosti v následujících oblastech:

- s vlastním zdravotním stavem,
- sebepojetím,
- sociálními vztahy,
- rodinnými vztahy,
- bezpečnostní situací,
- právním stavem,
- životním prostředím,
- finanční situací,
- náboženstvím,
- účastí na aktivitách volného času,
- zaměstnáním – prací (školou).

Cílem je vystihnout celkový obraz kvality života daného člověka tak, jak se mu jeví v dané chvíli. Metodika MANSA a jí podobné způsoby měření širšího rozsahu kvality života jsou určeny k diagnostice podstatných charakteristik života občanů. Tyto metody se v současnosti používají k upřesnění obrazu kvality života lidí např. v daném regionu, s danou charakteristikou. (Křivohlavý, 2001, s. 176)

Z výše uvedených důvodů se autorka práce rozhodla zvolit při výzkumu právě tuto metodu při měření kvality života romských rodin v Josefově u Jaroměře.

Zaměří se na stěžejní oblasti kvality života, které jsou naznačeny v tabulce č. 1. – koncepčním modelu kvality života podle QOL Tesearch Unit, Toronto. Zjistí informace romských rodin z pohledu jejich existence (osobní charakteristiky, fyzické, psychické i duchovní stránky); z pohledu sounáležitosti (vazeb na prostředí, místa na světě, mezi lidmi i ve společnosti) a z hlediska adaptability (způsobu realizování se, každodenního života, volného času a plánů do budoucna).

1.4. Faktory ovlivňující kvalitu života

Mezi zásadní faktory ovlivňující kvalitu života patří zdravotní stav, věk, pohlaví, rodinná situace, preferované hodnoty, ekonomická situace, vzdělání, kulturní zázemí, osobnostní charakteristika jedince apod.

Jak uvádějí Šolcová a Kebza (in Hnilicová, 2004, s. 21-32), pokud budeme mluvit o socioekonomickém statusu – má pro celkový pocit spokojenosti s kvalitou života jedince možnost uplatnění na trhu práce, jež je často velmi úzce spjata s úrovní vzdělání. Problémy s pracovním uplatněním často mívají lidé s nízkým vzděláním anebo nedostatečnou praxí – což je skutečně v dnešní době více než aktuální problematickou oblastí u romské menšiny. Dalším faktorem ovlivňujícím pocit osobní pohody jsou sociální kontakty, a to jak z hlediska kvantity, tak kvality jejich rozvoje. Co se týče víry a duchovní dimenze na kvalitu života, literatura je hodnotí s nejednoznačnými závěry, i když obecný předpoklad je, že víra je silný zdroj, který pro věřícího jedince může být posilujícím.

Celková kvalita života je pak souhrnem výše uvedených faktorů.

1.4.1. Kvalita života u Romů

Autorka práce se domnívá, že při vyslovení termínu „kvalita života“ by mohlo dojít i k nedorozumění či neúplnému pochopení ze strany Romů především na základě kulturně podmíněného chápání termínu „kvalita“. V odborných kruzích se pojem kvality často chápe jako nějaká vlastnost, kterou můžeme spojovat s pozitivními i negativními hodnoceními, oproti tomu Romové by mohli kvalitu života pochopit jako něco, co musí být naprosto pozitivní.

Autorka práce se pokusí věnovat dostatečný prostor i tomu, aby informanti ve

výzkumné části skutečně termínu porozuměli jako většina z nás, tudíž že by měli zkusit zhodnotit svou životní úroveň i celkovou spokojenost vzhledem ke všem faktorům, jež jejich kvalitu života nějakým způsobem ovlivňují.

Davidová (2010, s. 40) uvádí, že „*v prožívání a vnímání vlastního způsobu života a jeho kvality, sociálního postavení i zdravotního stavu se dodnes projevují u Romů mnohé odlišnosti, které se odrážejí právě v jejich specifické sociodemografické statistice.*“ Dalšími faktory, které mohou být zajisté rozhodující pro předpoklad subjektivní pohody a kvalitu života u romské menšiny, jsou zcela nepochybně temperamentové charakteristiky osobnosti.

Autorka práce považuje za důležité pro objektivní posouzení kvality života v romských rodinách i další aspekty, kterým se věnuje v následujících kapitolách. Objektivní pohled na kvalitu života se zaměřuje tedy především na materiální zabezpečení, sociální podmínky života, sociální status a fyzické zdraví. (Vaňurová, Mühlpachr, 2005, s. 10) Subjektivní náhled poté podají samotní Romové.

2 Romská rodina

„Rodina je jednou z nevyhnutelných podmínek štěstí.“

(Lev Nikolajevič Tolstoj)

Prostřednictvím této kapitoly autorka uvádí čtenáře do složité problematiky romské menšiny a jejich kulturních odlišností a specifíků. Pochopit určité odlišnosti není snadné, proto je nezbytné na ně nahlížet z více pohledů. V úvodní části této kapitoly se proto autorka práce pokusí o komparaci historie a současnosti tradičních a asimilovaných romských rodin, vymezí pojmy sociální vyloučení a romský životní styl ve spojení s jejich kulturou. Předmětem výzkumu je kvalita života romských rodin, proto svou pozornost zaměří též na specifika výchovy a vzdělávání v romských rodinách a v neposlední řadě se věnuje problematičtým oblastem, jež ztěžují život romských rodin.

2.1. Komparace historie a současnosti

V této podkapitole autorka práce zaměří svou pozornost na romskou historii s přechodem do současnosti. Domnívá se, že je velice důležité ji uvést, protože nám poslouží jako zdroj informací a odlišnostech této menšiny, z nichž v současnosti často vycházejí stereotypy a předsudky majoritní společnosti vůči Romům.

Na následujících řádcích se autorka pokusí popsat stručně historii Romů až po současnost.

Pro historiky bylo od středověku velkým úkolem pátrat po původní vlasti Romů, kladli si otázky, kdo jsou Romové a odkud do Evropy přišli. Nejdříve se domnívali, že pocházejí z Egypta, odkud přišli do křesťanských zemí. Podle jejich domnělého egyptského původu je také v mnoha zemích pojmenovali.² Trvalo však několik staletí, než se prokázalo, že Romové pocházejí z Indie. Protože indická společnost je rozdělena do kast, vedou se dlouhá léta dohady o tom, do které kasty Romové náleželi. Většina odborníků však předpokládá, že patřili k nejspodnější

² Např. Gitanos (ve španělštině), Gitanes (ve francouzštině) či Gypsies (v angličtině).

kastě, tzv. „nedotknutelným“. Příslušnost Romů k této kastě by podle historiků vysvětlovala i důvod proč Romové začali Indii v době kolem 8. století opouštět. Nicméně hypotéz proč Romové začali opouštět svou rodnou Indii, existuje několik - jsou tudíž ještě předmětem zkoumání a ověřování. Jak uvádí Horvátová (2002, s. 9), *„odchod Romů z Indie je zahalen tajemstvím nejen v otázce příčin, ale i způsobu odchodu (naráz nebo postupně?) a jeho přesnějšího časového určení. K opuštění pravlasti došlo pravděpodobně někdy mezi 3. – 9. (10.) stoletím n. l.“*

Jako první poukázal na indický původ Romů v roce 1763 maďarský student teologie Štefan Váli. Na základě srovnání podobnosti jazyka, jímž mluvili indiští studenti na univerzitě v Leydenu a romštiny, kterou znal z Uher, Váli došel k závěru, že pravlastí Romů je pravděpodobně Indie. Na tento začátek navázalo podrobné studium, kterému se věnovala celá řada odborníků – lingvistů, historiků, etnologů. Indický původ Romů je proto dnes mimo jakoukoli pochybnost.

Nemůžeme ani přesně uvést příchod Romů do Evropy, protože se jednotlivé skupiny rozptýlily po celé Evropě. V tomto nám mohou být nápomocné dochované záznamy v archivech měst. *„V dobových kronikách existuje mnoho zmínek o putujících kejklířích, bavících feudální pány, o tanečnicích spoře oděných v zářivých barvách, oblíbených u panských dvorů a nenáviděných zbožnými a váženými občany. Náhle se tedy asi ve 14. století začalo potulovat a putovat z místa na místo společenství lidí, které se od ostatních obyvatel lišilo tmavší pokožkou, oblečením, osobitým způsobem života, vlastním, zcela nesrozumitelným jazykem, temperamentem a neochotou podřizovat se tlaku většinového obyvatelstva.“* Zpočátku Romové budili spíše zvědavost a působili díky jejich vzezření exoticky a evropské obyvatelstvo bylo nejdříve ke kočovníkům shovívavé. Někde Romy dokonce vítali, protože lidem přinášeli nové technologie zpracování železa a kovů. (Historie a původ Romů, 2015)

„Přítomnost Romů v českých zemích předpokládáme již ve 14. století, ale teprve 15. století nám poskytuje jednoznačné informace o jejich průchodu našimi zeměmi.“ (Horvátová, 1999, in Romové. Tradice a současnost, s. 18)

S příchodem do evropských zemí se tudíž Romové ocitli ve zcela zvláštní situaci, protože jejich skupinové neformální normy nebyly vždy v souladu s hodnotovým systémem okolního většinového obyvatelstva, což je patrné i dnes.

Proto je pro Romy dodnes těžké nalézt kompromis, podle kterých norem by se měli chovat. Majoritní společnost je pro ně bohužel stále cizí skupinou, která je v minulosti odmítala a utlačovala, proto ji často podvádějí a různě „zkouší“ díky své vynalézavosti. (Historie a původ Romů, 2015)

Jak popisuje Horvátová (2002, s. 20-23) počátky pronásledování Romů spadají do konce 15. století, kdy se postupně stalo jejich vyhánění běžnou praxí téměř v celé Evropě. Za zásadní zlom v postoji majority vůči Romům lze považovat krok pařížského arcibiskupa, který Romy exkomunikoval v r. 1427 z církve z důvodu nedodržování křesťanských zásad. V této době byla majorita hlavním nepřítelem Romů a byly tak položeny základy hluboké nedůvěry mezi většinovou společností a romskou minoritou.

„První pokus začít skutečně řešit problémy spjaté s Romy učinila osvícená panovnice Marie Terezie (1740-1780). Pochopila, že popravky za potulku a honění Romů z jedné země do druhé situaci nezlepší.“ Pokoušela se o asimilaci a násilné usazování Romů, jejímž cílem byla přeměna Romů na řadové rolníky. V té době měli Romové zakázáno nosit tradiční oděv, byla zavedena povinná školní docházka i pro romské děti, nemohli mluvit romsky, děti nesezdaných párů byly odjímány matkám a posílány na převýchovu do „řádných rodin“. (Horvátová, 2002, s. 37).

Jedním z nejkrutějších pokusů o řešení tzv. „romské otázky“ byl zajisté perzekuční zákon z roku 1927, jehož důsledkem byl soupis veškerého romského obyvatelstva, ale také tuláků a „osob žijících po cikánském způsobu“. *„Tyto osoby se musely v roce 1928 podrobit soupisu, na jehož základě bylo vydáno asi 36 000 tzv. cikánských legitimací, které měly těmto osobám sloužit jako průkazy totožnosti.“* (Lhotka, 1999, in Romové. Tradice a současnost)

Horvátová (2002, s. 43-49) ve své publikaci popisuje postup vůči Romům jako nevyhovující „rase“ prostřednictvím nacistické politiky za 2. světové války. Již z počátku byly celé české romské rodiny odesílány do nově otevřených tzv. cikánských táborů v Letech a Hodoníně. Většina Romů pak byla beztak deportována do koncentračního tábora Osvětim-Březinka, kde byl vytvořen speciální rodinný tzv. cikánský tábor. V tomto hrůzném období byli taktéž Romové masivně programově likvidováni, u tohoto etnika byl údajně hlavní důvod v antropologickém základu. Skupina českých Romů byla jako celek v průběhu druhé světové války téměř

zlikvidována, proto hovoříme v této souvislosti o genocidě. Jen mizivé procento Romů 2. světovou válku přežilo. Jak uvádí Nečas (1999, in Romové. Tradice a současnost, s. 31) „skutečné číslo o českých Romech, respektive Sintech³, kteří se stali obětí nacismu, dnešní stav dokumentace nedovoluje přesně určit. Jistotou zůstává pouze to, že po osvobození se z koncentračních táborů vrátilo zpět do vlasti 583 bývalých vězňů, kteří přežili útrapy let 1939-1945.“

Po roce 1948 byli Romové nejprve zrovnoprávněni (zrušením diskriminačního zákona z roku 1927), ovšem společensky zůstali na okraji. Od počátku 60. let zaváděly tehdejší výbory zvláštní seznamy o Romech bydlících v jednotlivých místech. Cílem byl „rozptyl“ romského obyvatelstva, což mělo za následek zrušení sociálně nejhorších romských osad, ale narušily se též sociální vazby uvnitř tradičních romských komunit. (Lhotka in Romové v komunistickém režimu, 2010)

Jak uvádí Horvátová (2002, s. 53-57) s počátkem 70. let zase souvisí státem řízená asimilace nahrazená koncepcí společenské integrace. Cestou materiálních a sociálních výhod mělo dojít k vyrovnání s majoritou. Na základě této koncepce byly Romům přednostně přidělovány byty, získávali zvýšené sociální dávky apod. A právě tento přístup měl za následek paralyzaci a otupění Romů. Byla naprosto popřena jejich nezávislost i soběstačnost.

Po sametové revoluci dochází k zakládání organizací, které se zaměřují především na rozvoj a uchování romské kultury.

V současné době má však stále značná část majority negativní postoj k Romům, autorka práce se domnívá, že je to z důvodu netolerance k odlišnostem a především kvůli špatné informovanosti a neznalosti. Další podstatný díl na negativním vztahu k této menšině mají zajisté média, která často podávají zkreslený obraz o Romech.

2.1.1. Tradiční vs. asimilované romské rodiny

Základní jednotkou každé společnosti je rodina, tedy i té romské. Tradiční romská rodina se od moderní rodiny západního typu liší, především soužitím několika generací pospolu. Je tudíž veliká a soudržná. Soudržnost a rodinné vztahy

³ Sintové – jsou Romové, žijící převážně v Německu

se u Romů formovaly na základě kočovného způsobu uvnitř nepřátelského prostředí během dlouhých staletí. Komunita byla tvořena většinou rodem nebo vícegenerační rozšířenou rodinou, svým členům tak poskytovala bezpečí; taktéž citové, sociální i materiální zázemí. Nejhorším trestem pro Romy bylo odsouzení a vyloučení z této komunity.

Ve společnosti mimo rodinu bývají Romové dodnes povětšinou málo, protože širší rodina jim poskytuje řadu funkcí, kterou v majoritní společnosti zajišťují různé instituce. V současných rodinách však můžeme pozorovat prolínání prvků zřetelně tradičních s prvky moderními i postmoderními. Nicméně, jak uvádí Davidová (2010, s. 54), „rozšířená rodina je u Romů dodnes funkční sociální jednotkou.“

Říčan (2000) poukazuje na skutečnost, že v minulosti měla tradiční romská rodina patriarchální ráz a tento si také udržuje až doposud. Zatímco úkolem romského muže bylo obstarávat peníze a odevzdávat je ženě, romská žena zase zajišťovala stravu pro celou rodinu, starala se o děti a o domácnost. Do postavení romských žen se promítá počet dětí, více dětí znamená větší úctu ženy. Romské ženy jsou ceněny podle své plodnosti, přičemž obzvláště vítané je narození synů. Romské rodiny byly a jsou dodnes velmi početné a například antikoncepce či umělá ukončení těhotenství se u romských žen objevují jen zřídka. V tradičních romských rodinách bývalo pravidlem, že pokud se jeden z jejích členů ocitl v nebezpečí nebo v nějaké tísní, vždy se mohl spolehnout na své příbuzné a nikdy nezůstal opuštěn. I toto již v dnešní době není vždy pravdou, jelikož vztahy mezi členy romských rodin slábnou a často sami Romové říkají, že pokud by nebyly pohřby, svatby a jiné oslavy, pak by se jejich širší rodiny snad ani nesešly.

V současné době, kdy však tato minorita již nežije tradičním způsobem života, došlo k řadě změn. Tento názor podporuje také Říčan (2000), podle něho za poslední generace romská rodina skutečně zeslábla. Příčinu vidí právě v roztržení tradičních velkorodin a necitlivých asimilačních zásadách. Dnes se můžeme setkat s romskými dětmi odloženými do dětských domovů, s násilím páchaným na dětech i s jejich zanedbáváním v důsledku alkoholu a drogové závislosti. Dříve byly podobné jevy zcela výjimečné, rodina se o své členy dokázala postarat. Pro romskou rodinu bylo v minulosti nemyslitelné dát děti do dětského domova nebo rodiče do domova důchodců.

Smutné ale je, že rozptýlení v anonymním prostředí českých měst si Romové osvojili všechny nešvary, spojené s moderní městskou civilizací a opustili to dobré, co si mohli převzít od svých předků. Necitlivá snaha o asimilaci však tradiční vazby velice narušila a do života Romů se stále výrazněji začleňují prvky přijaté z většinové společnosti. Často se však bohužel jedná spíše o negativní vlivy, jako jsou například různé závislosti a stres, ztráta romské identity, závislost na sociálních dávkách apod. (Davidová, 2010)

Autorka diplomové práce v tomto kontextu poukazuje na zkušenost, kterou získala v rámci výkonu funkce terénní pracovnice v sociálně vyloučených lokalitách, že ani současný „městský“ život však úplně nezpřetrhal solidární vztahy mezi příbuznými, navzdory tomu, že v dnešní době již zpravidla romské rodiny nebydlí společně.

2.1.2. Romská kultura a životní styl

Jak již bylo výše uvedeno, Romové pocházejí z Indie, odkud odešli před více jak tisíciletím. Ještě před odchodem však žili v Indii po mnohá staletí, kde se jejich jazyk, náboženské představy, kultura i normy formovaly a vyvíjely.

Většinová společnost Romům často vytýká jejich „nepřijatelné“ chování, na druhé straně je to právě romská kultura, která je pro majoritu tak přitažlivá a zajímavá. Všeobecně je známo a říká se, že Romové mají v krvi cit pro rytmus a díky těmto předpokladům jsou často výbornými hudebníky, tanečníky i zpěváky. Mají zkrátka rozmanitá umělecká zaměření, takže nikoho z nás nepřekvapí, pokud jsou Romové šikovní v malování, vyřezávání či vytváření nádherných řemeslných výrobků. Romská kultura je tedy dokladem velké vnitřní síly i energie Romů, a jak se autorka práce domnívá z vlastních dosavadních zkušeností, bývá právě jejich kultura spojovacím článkem mezi romskou komunitou a většinovou společností.

Životní styl i romská kultura jsou odlišné od většinové společnosti, vyznačují se určitými prvky, které jsou pro ně typické. K životnímu stylu a romské mentalitě patří podle Říčana (2000) především:

- **Skupinová soudržnost**, která je u Romů značná. Souvisí se sklonem být pospolu, všechny záležitosti prohovořit a společně rozhodnout, přičemž rozhodující slovo mívá autorita příslušné rodiny/komunity. Uveďme si příklad, kdy romské děti ve škole těžko chápou, že mají pracovat samostatně, doma by byly za podobné chování napomenuty. Vyloučení ze skupiny je pro ně mnohem přísnějším trestem než v majoritní společnosti. Rom ani není schopen být sám. Často vidíme, že romské děti jsou neustále pohromadě. Ovšem důsledkem této skupinové soudržnosti je častá neochota romské rodiny i širší komunity dovolit jednotlivci, aby se od ní v něčem odpoutal, aby myslel a jednal jinak než ona. Což může být pro jedince, který se kupříkladu rozhodne v životě něčeho dosáhnout, velmi náročné.

- Se skupinovou soudržností souvisí **návyk a potřeba těsné tělesné blízkosti**. Romům až tolik nevadí, když jsou doslova namačkáni v malé místnosti, od narození se jeden druhého dotýkají (když spí tři čtyři na jedné posteli, když se tísňí na jedné lavici kolem stolu, v jedné místnosti poslouchá pohádku třeba i třicet lidí, všichni se společně drží kolem ramen – a ten dotek je spojuje, dodává jim sílu, jistotu, pocit bezpečí).

- **Citová spontánnost**, živý temperament. City jsou méně kontrolované, vyjadřují se písněmi, tancem, ale i bujnou pantomimikou či pepnými nadávkami.

- **Ochota dělit se** bývala pro Romy charakteristická, především uvnitř dané pospolitosti a zpravidla spíše mezi chudými. Přijmout hosta bylo samozřejmostí a především jej řádně uctít, i když sami neměli jídla a pití dostatek.

- **Orientace na přítomnost**, která je spojená s minimálním zájmem o budoucnost, zejména vzdálenější. O tomto způsobu života nás přesvědčí např. romské pohádky, kdy se ve vyprávění míchají prostory a časy. Příběh

z minulosti je prožíván právě teď v reálu i s příslušnými emocemi. Pohádky jsou udržovatelem romské tradice z dávné indické vlasti. Vztah Romů k budoucnosti má obzvláště u starších malou hodnotu. Důležitější je přítomnost a minulost, která je vždy jistá.

- ***Orientace na změnu.*** Romové byli označováni za kočovný národ, ale spíše bychom je mohli nazvat štvanci, kteří za těchto okolností uznávali nutnost neustálé změny místa prostředí, což zvyšovalo naději na přežití (setrvat na místě je pro ně nebezpečné). Tábořili na místě, odkud bylo snadné utéct.
- ***Strach.*** Rody mají hluboko v paměti vryty zoufalé útoky a hladové ponižování, koncentrační tábory a plynové komory, bezohlednou aroganci totalitních úředníků. Všechny tyto zkušenosti jsou zakódovány a předávány z generace na generaci.
- ***Pocit méněcennosti*** je typický pro každou utlačovanou menšinu.

Je důležité si také uvědomit, že často bývají Romové dobrosrdeční a mají výrazně vyvinutou schopnost empatie či neverbální komunikace.

Je tedy patrné, že romská mentalita a její svéráznost, se v mnohém odlišuje od té neromské. Díky výše uvedeným historickým souvislostem však tyto specifické odlišnosti můžeme snadněji pochopit.

2.2. Problematické oblasti života romských rodin

V této kapitole se autorka práce zaměří na problematické oblasti, se kterými se romské rodiny potýkají. Nejedná se o kompletní výčet, ale především o přehled hlavních a nejčastějších oblastí, které jsou považovány za hlavní příčiny sociálního neúspěchu Romů v uplatnění se v majoritní společnosti.

Jak bylo vysvětleno v předcházející kapitole, zaměří se autorka práce při výzkumu na získání informací přímo od Romů z pohledu jejich existence (osobní charakteristiky, fyzické, psychické i duchovní stránky); z pohledu sounáležitosti

(vazeb na prostředí, místa na světě, mezi lidmi i ve společnosti) a z hlediska adaptability (způsobu realizování se, každodenního života, volného času a plánů do budoucna). Oblasti, které ji nejvíce zajímají vzhledem k výzkumu, jsou spojeny se zdravotním stavem, rodinnými a sociálními vztahy, sebepojetím, bezpečností v lokalitě, finanční situací i bydlením, zaměstnáním (školou u dětí), výchovou a vzděláváním, náboženstvím a volným časem. Podstatné se jeví i jejich představy do budoucna a spolupráce s pracovníky terénní sociální práce. Všechny informace z těchto oblastí poslouží ke komplexní analýze kvality života vybraných informantů ze sociálně vyloučené lokality v Josefově u Jaroměře.

Mezi překážky se kterými se Romové v České republice nejčastěji potýkají, můžeme bezpochyby řadit: ztížený přístup ke kvalitnímu bydlení, ztížený přístup na trh práce a s tím související nízká vzdělanost, rizikové sociálně patologické jevy, ohrožení sociálním vyloučením, špatný zdravotní stav a mnoho dalších. (Gabal, Víšek a kol., 2010)⁴

Jak uvádí Boháčková ve svém výzkumu „*v prvním okamžiku nabude člověk dojmu, že veškeré problémy rodiny se točí kolem peněz. Čím déle s lidmi hovoříte, tím více dalších problémů vyplouvá na povrch. Dozvídáme se, že jejich dětství nebylo moc šťastné, manželství nefunguje, s příbuznými se moc nestýkají. Jedná se především o sociální vazby, které jsou narušeny.*“ (Boháčková, 2012).

Vybraným oblastem podstatným pro kvalitu života se autorka práce věnuje v dalších podkapitolách.

2.2.1. Bydlení a finanční situace

Ztížený přístup ke kvalitnímu bydlení mají zejména rodiny, které žijí v sociálně vyloučených lokalitách, ubytovnách či holobytech. Takové bydlení zpravidla využívají rodiny jako nouzovou formu bydlení, nicméně je pak velmi obtížné se z takového místa dostat, obzvláště pro mladé rodiny bez finančních prostředků. Autorka práce se domnívá, že v dnešní době je to problém mnohem složitější, protože tíživé situace lidí využívají soukromí majitelé, kteří tak mají stálý

⁴ Společnost GAC (Gabal Analysis & Consulting, dále jen GAC) od ledna 2014 do března 2015 v návaznosti na zmapování sociálně vyloučených lokalit z roku 2006 pracovala na projektu aktualizace analýzy sociálně vyloučených lokalit v České republice.

příjem financí z předražených nájmu. Lidé tak žijí v nehorázných podmínkách za nevyhovující hygieny, v budovách ve špatném technickém stavu, kde předražené nájemny proplácí povětšinou stát formou příspěvku či doplatku na bydlení. S tím samozřejmě souvisí potíže s neplacením za bydlení, kdy panuje všeobecný předpoklad, že Romové za své bydlení neplatí. Hlavními důvody, proč se z nich stávají neplatiči, jsou: neschopnost zaplatit vysoké nedoplatky po ročním vyúčtování spotřeby vody či elektřiny, mimořádně náročná rodinná událost, výskyt různých závislostí a zadluženost rodiny včetně exekucí, neuvážené nebo nešetrné hospodaření s rodinným majetkem aj.

Téměř vždy se Romové setkávají i s diskriminací v oblasti bydlení – pokud žádají o koupi či pronájem bytů. Bydlení v sociálně vyloučených lokalitách je dále provázáno horší dopravní obsluhovaností, špatnou dostupností institucí a dalších služeb, což komplikuje obyvatelům život.

2.2.2. Ztížený přístup na trh práce

Většinová společnost se v posledních letech snaží více využívat působení předškolních zařízení, škol, zapojování Romů do vzdělávání, usiluje se o zvyšování kvalifikace, případně rekvalifikace u nezaměstnaných Romů a zapojování žen do pracovního procesu.

Jak uvádí Davidová (2010) právě od přístupu na trh práce se nejvýrazněji odvíjí šance na trhu práce a vyhlídky na budoucnost dalších generací a to z hlediska materiálního zázemí i sociálního postavení ve společnosti. Oba tyto faktory jsou uváděny jako součást objektivního hodnocení kvality života a logicky významně ovlivní také kvalitu života rodin, které dnešní děti v dospělosti založí.

Zatímco do roku 1989 naprostá většina Romů musela pracovat a zaměstnání jim zajišťoval stát, který nezaměstnanost hodnotil jako trestný čin příživnictví, tak v průběhu první poloviny 90. let 20. století došlo k obrovské změně této situace. V důsledku ekonomické transformace přišla řada lidí o své zaměstnání a nejvíce se tato skutečnost podepsala na nekvalifikovaných a málo kvalifikovaných pracovních silách. Tyto byly uvrženy do osidel opakované a dlouhodobé nezaměstnanosti, kterou ještě více podporuje neustále se zvyšující tendence navyšování kvalifikačních předpokladů u potencionálních zaměstnanců. V sociálně vyloučených romských

lokalitách se míra nezaměstnanosti pohybuje okolo devadesáti procent. Toto má na obyvatele lokality mnoho negativních dopadů. Mezi ně patří nejen materiální chudoba, ale rovněž sociální a psychické důsledky (ztráta pracovních návyků, rezignace na další hledání práce, sklon k závislostem atd.). Pokud Romové ve vyloučených lokalitách opravdu pracují, pak se stejně často ocitají v marginální pozici na trhu práce, a to v důsledku výkonu především sezónních a příležitostných prací, případně se jedná o nelegální práci. Za tento druh práce náleží zaměstnancům obvykle velmi nízké výdělky. Práce se pro Romy bohužel v tomto ohledu nejeví jako vysoká hodnota a je velice obtížné působit na mladé Romy, kteří v průběhu svého života neměli možnost poznat význam pracovního vztahu a vybudovat si tak určité pracovní návyky. Nezaměstnanost se v tomto ohledu představuje pro tuto vyloučenou část obyvatel jakýsi běžný standard. Jelikož klíčovým problémem se jeví nezaměstnanost plynoucí z nízké kvalifikace, je třeba klást důraz na vzdělávání romských dětí. (Gabal, Víšek a kol., 2010)

Situaci Romů na trhu práce mimo nízkou kvalifikaci dále znesnadňují jejich nízké sociální kompetence, špatný zdravotní stav, syndrom dlouhodobé nezaměstnanosti (zpasivnění, apatie a rezignace na hledání pracovního místa), zadlužení a exekuce, nízká prostorová mobilita (malá šance odstěhovat se za práci), práce „na černo“, špatně nastavený nemotivující sociální systém (sociální dávky pro rodiny s více dětmi jsou srovnatelné či mnohdy i vyšší než mzdové ohodnocení ve většině prací), diskriminace ze strany zaměstnavatelů atd. (Čada a kol., 2015)

V tomto kontextu by zajisté bylo potřeba zejména u mladých Romů probudit touhu po učení se, motivovat je a zvýšit tak jejich kvalifikaci pro uplatnění se na trhu práce.

2.2.3. Vzdělanost a vzdělávání

Většina Romů žijících v sociálně vyloučených lokalitách má dokončeno maximálně základní vzdělání, což se následně odráží také v jejich špatném přístupu na trh práce a v nemožnosti získat zaměstnání a dostat se tak z nekonečného koloběhu sociálních dávek (Čada a kol., 2015)

Jeden z důvodů školních neúspěchů romských dětí je negramotnost jejich rodičů, kteří nejsou schopni svým dětem poskytnout dostatečnou podporu pro

vzdělávání nebo je od toho i odrazují. Podle analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR (Čada a kol., 2015) patří mezi hlavní příčiny neúspěchu romských žáků z vyloučených lokalit na jejich cestě za vzděláním a profesním uplatněním dva základní typy faktorů. První skupinou jsou faktory vnitřní a druhou tvoří faktory vnější.

Do **vnitřních faktorů** lze zahrnout: nízkou míru motivace ke vzdělávání a následnému uplatnění na trhu práce, nepřipravenost romských dětí ze sociálně vyloučených lokalit na povinnou školní docházku, neúspěch romských žáků v základních školách a jejich následné přeřazování do speciálních škol, časté absence romských žáků, minimální počet romských studentů na středních školách nebo středních odborných učilištích ze sociálně vyloučených lokalit atd.

Oproti tomu do **vnějších faktorů** lze zařadit: nízkou míru spolupráce a koordinace aktivit zainteresovaných subjektů (absence společného strategického postupu, nepřipouštění si zodpovědnosti za danou věc, dublování služeb, nízká míra spolupráce jednotlivých typů škol s pedagogicko-psychologickými poradnami a romskými rodinami), malou informovanost o nástrojích sociální inkluze, nedostatečné kompetence a ochota k řešení romské integrace atd.

Vzdělávání je velice důležitým prvkem ve společnosti, ve vzdělávání jedinců i skupin se odráží nejen kultura dané společnosti, ale zároveň představuje tradiční normy, hodnoty i vzorce chování.

Rozmanitá sdružení i iniciativy, zabývající se romskou problematikou se bezesporu shodují, že mezi hlavní problémy romské menšiny patří právě nízká úroveň či nedostatek vzdělání. A proto vzdělávání Romů považují za nutnost pro úspěšnou integraci romské menšiny do většinové společnosti.

Jak ve své publikaci uvádějí Vaňurová a Mühlpachr (2005, s. 35) „*vzdělání je nevyhnutelnou součástí kvality života. Informace a vzdělání v globalizujícím se světě jsou považovány za jednu z priorit pro úspěšný vývoj velkých sociálních skupin (států, národů).*“ Vzdělání je taktéž jedna z předem stanovených dimenzí (podle metody MANSA), na kterou se autorka práce ve svém výzkumu zaměří.

Se vzděláváním jistě souvisí schopnost přizpůsobovat se změnám, v čemž jsou podle autorčina názoru Romové svým způsobem jedineční. Potřeba vzdělání však u Romů stojí povětšinou v jejich hodnotovém žebříčku velmi hluboko, protože

jim nepřináší okamžitý užitek, např. jako uspokojení základních potřeb. Ve své práci o kvalitě života u romských rodin autorka považuje za důležité věnovat se také oblasti vzdělávání u romských dětí.

Jak bylo již výše zmíněno, hodnota vzdělání pro Romy nemá moc veliký význam. Vše vychází z minulosti a především z vlastní romské kultury. Děti vyrůstají v rodinách, kde nejsou ke vzdělávání vedeny, je jim opakováno, že vzdělání důležité není a k ničemu jim nebude.

Podle Říčana (2000) rodiče školu chápali jako instituci jen pro „bílé“, měli a někteří i dnes k ní mají nedůvěru, kterou samozřejmě přenáší na své děti. Vzdělání si cení mnohem méně než majoritní společnost. Nepotřebovali ho v minulosti, byly doby, kdy si fyzickou prací vydělali mnohem více peněz než například lékaři či učitelé. Častokrát se děti před nástupem do školy nesetkají s knížkou, pastelkami, hračkami, zkrátka nezískávají zkušenosti s činnostmi, které by dostatečně rozvíjely jejich schopnosti a dovednosti. Socializace romských dětí je proto obtížnější, romské rodiny jsou taktéž uzavřeny ve své komunitě a pro děti je poté náročné komunikovat s lidmi z majority. Důvodem není to, že nechtějí, ale vzhledem ke komunitní uzavřenosti a kulturním odlišnostem to zkrátka neumí.

Dalším negativním aspektem se zdá, že řada romských dětí nenastoupí do základní školy, ale jde rovnou do základní praktické školy. Říčan (2000, s. 118) uvádí, že důvodem je: *„že buď pro základní školu dítě nedozrálo ani po odložení školní docházky, nebo že se jeho rodiče sami domáhají zvláštní školy.“* Mnoho členů z romských rodin si tímto typem vzdělávání prošlo a sami vědí, že se tam jejich děti budou cítit lépe, protože tam jsou úspěšnější. Nesmíme však opomenout rodiče, pro které je vzdělávání jejich dětí podstatné a spolupracují se školou i učiteli.

Významnou roli zde tedy hraje právě postoj rodičů ke vzdělávání, který tak nepochybně ovlivní i budoucí kvalitu života jejich dětí.

2.2.4. Zdravotní stav, rizikové sociálně patologické jevy

V této podkapitole autorka textu uvádí několik rizikových sociálně patologických jevů, které se týkají romské minority, avšak nezřídka se objevují také v majoritní společnosti. Uveden je pouze jejich stručný výčet, ačkoliv takovýchto

jevů je mnohem více. Jelikož se však v tomto případě nejedná o ústřední téma, není nezbytně nutné tento výčet více rozšiřovat.

Vyloučení Romů z trhu práce s sebou nese řadu negativních dopadů, mezi které patří také „alternativní“ způsob obstarávání si obživy pro sebe i svou rodinu. Mezi tyto patří nejen práce „na černo“ a neformální ekonomické aktivity, ale také ty činnosti, které jsou v rozporu se současnou legislativou. V takovýchto vyloučených lokalitách se nezdá, že by se objevuje lichva, úvěrové podvody, obchod s drogami, kriminalita, kuplířství, prostituce, závislosti, postupné zadlužování rodin atd.

Mnozí Romové ze sociálně vyloučených lokalit trpí horším zdravotním stavem, který má mnoho příčin. Mezi tyto patří nejen ztížený přístup k běžné zdravotní péči (lokální nedostupnost zdravotní péče, nedůvěra k lékařům, malá informovanost), špatné stravovací návyky a špatná životospráva (včetně užívání drog, kouření atd.), ale také nevyhovující bytové podmínky, které jsou po hygienické stránce více než nedostatečné. Z vlastní zkušenosti může autorka práce potvrdit, že některé podmínky, ve kterých žili její klienti, byly skutečně nehygienické a otřesné. S tím souvisely i astronomicky předražené poplatky za bydlení, na kterých vydělávali pouze majitelé hrůzných nemovitostí a ruin.

Sociálně vyloučení Romové se střetávají ještě s dalšími problémy, mezi něž patří jejich nízké sociální kompetence. Jedná se o nedostačující schopnost orientovat se v majoritním prostředí. Jelikož sociálně vyloučení trpí neznalostí svých práv, nejsou schopni si je tedy efektivně prosazovat a nejenže se neorientují v systému úřadů a institucí, ale nejsou schopni ani sami za sebe na těchto místech vyjednávat a adekvátně komunikovat. (Čada a kol., 2015)

2.2.5. Sociální vyloučení a vazby na prostředí

V dnešní době se mnoho lidí nesprávně domnívá, že sociální vyloučení či chudoba se automaticky rovná romská menšina. Autorka práce z vlastní praxe poznamenává, že lidé žijící v sociálně vyloučené lokalitě nebo lidé ohrožení sociálním vyloučením nemusí být vždy jen Romové. Jde tedy o sociální problém, který však není zákonitě spojen s etnicitou.⁵

⁵ Přesto většinová společnost romskou menšinu často právě kvůli etnické příslušnosti předem diskriminuje

Navrátil (in Navrátil a kol., 2003, s. 34) vymezuje sociální vyloučení jako „proces (nebo stav), který určité jednotlivce, rodiny, případně skupiny, či celá lokální společenství (komunity) omezuje v přístupu ke zdrojům, které jsou potřebné pro participaci na sociálním, ekonomickém i politickém a občanském životě společnosti.“

Podle Agentury pro sociální začleňování můžeme zjednodušeně říci, že „sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu.“ (Co je sociální vyloučení, 2015)

S tím samozřejmě souvisí problémy s bydlením, ztráta zaměstnání, finanční potíže, problémy dětí ve škole apod. Zkrátka jevy, které pomalu vedou k propadu na sociální dno a lidé se tak dostanou na okraj společnosti. Často pak potřebují cizí pomoc, aby se z pasti sociálního vyloučení mohli vymanit.

Romská minorita v České republice je řazena do takové sociální skupiny, která se jeví právě jako sociálně vyloučená. Aby bylo možné takovato tvrzení potvrdit, je nezbytně nutné toto určitým odborným způsobem zjistit. K onomu zjištění slouží řada vytvořených indikátorů.

Jedná se o **indikátory pro určení lokalit ohrožených sociálním vyloučením** a mezi takové indikátory patří: větší počet přelidněných bytů, menší míra dobrovolných aktivit, horší zdravotní stav populace, nižší střední délka života, nízké vzdělání obyvatel, vyšší podíl obyvatel bez bankovních účtů a vyšší podíl sociálně patologických jevů.

Naproti tomu mezi **indikátory sociálního vyloučení u rodin s dětmi** patří: vyšší počet dětí v domácnosti bez zaměstnání, nízká porodní váha dětí, vyšší dětská úmrtnost, nízká účast na výuce ve škole, horší míra porodnosti u dívek v nižších věkových skupinách a vyšší počet dětí ve výchovných institucích (Navrátil in Navrátil a kol., 2003).

3 Terénní sociální práce

„Schopnost komunikace začíná pozorností k lidem, začíná tou neustávající lačnou pozorností, při níž člověk zapomíná na sebe.“

(Vladimír Lvovič Levi)

V této části se autorka práce zaměří na vysvětlení pojmu terénní sociální práce, vyjasnění hranic mezi sociální prací a sociální pedagogikou a obzvláště, jak právě tuto metodu sociální práce může sociální pedagog ve své praxi využít. Poslední kapitola je věnována funkcím sociálního pedagoga.

3.1. Charakteristika terénní sociální práce

Ministerstvo práce a sociálních věcí (Terénní sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách, 2015) charakterizuje terénní sociální práci jako jednu *„z metod sociální práce zaměřené na pomoc lidem nacházejícím se v nepříznivé sociální situaci nebo lidem žijícím v sociálně vyloučených lokalitách. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života.“*

Matoušek (2003, s. 242) dále uvádí, že terénní sociální práce je *„sociální práce s rizikovými jednotlivci nebo skupinami vykonávaná v přirozeném prostředí klientely sociálních pracovníků. Součástí je depistáž, navazování kontaktů, poskytování sociální pomoci, mapování lokality a sumarizace poznatých informací o příčinách, charakteru a intenzitě nepříznivé sociální situace cílové skupiny“.*

Značnou výhodou terénní sociální práce je, že probíhá přímo v přirozeném sociálním prostředí ohrožených nebo rizikových osob či skupin. Tímto prostředím může být především domácnost, ulice, ale i místo, kde jedinec přespává. Pověštinou je práce přímo v terénu jedinou možností, jak cílovou skupinu či osobu oslovit s nabídkou poradenství a pomoci.

3.1.1. Cíle a hodnoty terénní sociální práce v rámci sociální pedagogiky

Terénní sociální práce je jedinečná v individuálním kontaktu pracovníka s přirozeným prostředím, ve kterém se konkrétní osoby nachází. Může tak lépe porozumět jejich situaci a efektivněji s nimi pracovat. Nemusejí nikam docházet, což ocení zejména rodiny s malými dětmi. Dalším pozitivem je mobilita terénních

pracovníků a maximální dostupnost všem cílovým skupinám. Důležitý je také individuální přístup a možnost dlouhodobé spolupráce.

Logicky je potřeba zformulovat i cíle terénní sociální práce, jinak by neměla kam směřovat. Za cíle terénní sociální práce lze v obecné rovině považovat prevenci sociálního vyloučení a sociálně patologických jevů a podporu sociálního začleňování jedinců či skupin do společnosti. Cílem je při spolupráci s jednotlivcem či skupinou zastavit zhoršování jejich sociální situace, optimálním cílem je pak zlepšení jejich sociálních dovedností, spokojenosti či životní úrovně. Pracovník by měl takovou osobu co nejvíce zapojit do řešení situace a měla by se aktivně podílet na změně k lepšímu. Za hlavní úlohu sociálního pedagoga autorka diplomové práce považuje využití veškerých dostupných prostředků k pomoci člověku, ale stěžejní je, aby si poté člověk dokázal pomoci sám. Jak říká jedno moudré čínské přísloví: *"Dej někomu rybu a nasytíš ho na den. Nauč ho rybařit a nasytíš ho na celý život."*

Jak uvádí Kraus *„v každém případě by cílem pomoci měla být přeměna pasivního příjemce v aktivního a odpovědného občana“*. Pomoc může mít charakter poskytování opory (ochota naslouchat, empatický postoj), výchovně-vzdělávacího působení (vysvětlování příčin, uvádění motivačních příkladů, možností řešení dané situace), poradenský (hledání konkrétních postupů řešení, kontaktování dalších institucí). (Kraus, 2008, s. 137)

Podle autorky této práce je tedy záměrem a cílem sociálního pedagoga zvýšit sociální kompetence jedinců či skupin a zlepšit tak jejich kvalitu života. Sociální pedagog tak napomáhá v procesu socializace, jež dle Krause probíhá v prostředích různé úrovně a různé kvality. V celém tomto procesu je důležitá sociální kreativita, která se podílí zejména na způsobu utváření vztahu k sobě samému, k druhým lidem a ke svému okolí, na aktivním uchopení aktivních situací a konstrukci životního stylu. (Kraus, 2008, s. 60-61) K tomuto nám může pomoci právě terénní sociální práce, obzvláště pokud pracujeme s rodinou.

Podle Krause je dále centrálním tématem pro sociálního pedagoga právě *„rozvoj sociální kreativity a tvorba a rozvoj životního stylu jedinců i sociálních skupin a jejich kultivace tak, aby byly minimalizovány rozpory mezi společností a jedincem.“* (Kraus, 2008, s. 61)

3.2. Aktuální témata sociální pedagogiky

Je patrné, že sociální pedagogiku lze nahlížet z pohledu užšího a širšího. Užší pojetí lze laicky vysvětlit jako pomoc skupině či jednotlivcům sociálně znevýhodněným nebo ohroženým a naučit je si pomoci sám. Oproti tomu širší pohled se orientuje na celou populaci a všechny věkové kategorie v různých životních situacích. Širší pohled na obsahové vymezení sociální pedagogiky zastává Kraus (2004, s. 9-19), přičemž uvádí výčet významných a aktuálních témat pro sociální pedagogiku. Sociální pedagogika by se podle něj měla zabývat:

- **sociální podmíněnosti výchovného procesu** - důležité je vnímat souvislosti mezi vývojem společnosti a výchovně vzdělávacím procesem,
- **výchovou jako součástí procesu socializace**- důležité je zkoumat, jak výchova ovlivňuje a reguluje proces socializace,
- **prostředím a výchovou** – jde o to reflektovat, jaké důsledky mají na výchovu změny prostředí (od lokálního až po globální), dále je třeba vyhledávat prostředí, která ohrožují optimální vývoj jedince a snažit se taková ohrožení prostřednictvím profylaxe a kompenzace minimalizovat,
- **charakteristikou konkrétních prostředí** – zabývat by se sociální pedagogika měla především rodinou, vrstevnickými skupinami, školou a dalšími výchovnými institucemi,
- **působením médií na výchovný proces** - důležité je reflektovat pozitivní i negativní účinky médií (především internetu) a hledat vztahy a možnosti výchovy v souvislosti s jejich působením,
- **životním způsobem a jeho utvářením** - je třeba analyzovat strukturu životního stylu současné populace a všimnout si především zdravého životního stylu a funkcí volného času, pozornost je třeba věnovat také sociálně deviačnímu životnímu způsobu a možnostem jak ho kompenzovat,
- **životními a výchovnými situacemi, krizovými situacemi a jejich řešení** – je důležité analyzovat výchovné situace (fáze, znaky, uzlové body, principy ovlivňování), sociální pedagogika může pomáhat řešit krizové životní situace a hledat možnosti, jak jim předcházet,

- **profesí sociálního pedagoga**- je třeba dostatečně vypracovat charakteristiku profese sociálního pedagoga (pracovní činnosti, kompetence, podmínky pro výkon profese),
- **práci sociálních pedagogů v terénu** - jedná se o práci s určitými cílovými skupinami (např. drogově závislí, prostitutky, apod.) v časoprostoru s cílem pomoci těmto lidem při zvládnání krizového období jejich života,
- **sociálně výchovným působením v minoritních a rizikových skupinách, práci s komunitami** - velmi aktuální téma v souvislosti s problematikou multikulturality a s ní související multikulturní výchovy,
- **probací a mediací** – jde o zabezpečení hladkého průběhu odklonu v trestním řízení (mladistvým pachatelům by mělo být nabídnuto alternativní soudní řízení a resocializace),
- **pomáháním, dobrovolnickou prací** - pomáhání vychází z morálních norem, z altruistických potřeb člověka, v současné době je pomáhání aktuální na nestátní, neprofesionální úrovni, na úrovni dobrovolnictví (nadace, charity, občanská sdružení apod.),
- **metodami sociálně výchovného působení** - v rámci sociální pedagogiky by měl jedinec co nejméně pocítit, že je vychováván, sociální pedagogika by spíše než přímé metody výchovného působení měla využívat metody nepřímé, např. (organizování prostředí, práce se skupinami, využívání životních situací, hry apod.

Sociální pedagogika má před sebou řadu úkolů, na kterých je potřeba pracovat, aby se chápání sociální pedagogiky jako vědní disciplíny ujednotilo a sociální pedagogika se tak mohla zařadit mezi ostatní vědecké obory, tak jako např. sociální práce, a aby se zabránilo v České republice splynutí sociální práce a sociální pedagogiky. (Kraus, 2004)

3.3. Vztah terénní sociální práce a sociální pedagogiky

Sociální práce má v České republice v porovnání se sociální pedagogikou mnohem hlubší a dlouhodobější zakotvení. Po roce 1989 oba obory, sociální

pedagogika a sociální práce, jako vědní disciplíny spolu začaly zápasit a zápasí spolu dodnes. Autorka práce se v další části pokusí komparovat jednotlivé obory vůči sobě.

Klíma definuje sociální pedagogiku jako obor, „*který se soustřeďuje na otázky pomoci při vytváření životního způsobu jednotlivců (úkoly), usnadňování procesu socializace a enkulturace (cíle) a na řešení, obsahy, formy a zdroje konfliktní interakce a komunikace mezi jedincem (sociální skupinou) a společností (předmět)*“. (Klíma, 2011, s. 65-70) Z tohoto vyplývá, že sociální pedagog působí především na životní styl, kvalitu života a vztah jedince a společnosti.

Hlavním úkolem sociální pedagogiky je v současnosti její vymezení se vůči pedagogickým a sociálním vědám, s tím souvisí její praktická i teoretická nevyhraněnost. Mezi další aktuální úkoly sociální pedagogiky podle Krause patří:

- ***popisovat a analyzovat prostředí*** (jak přírodní, tak společensko-kulturní, které člověka obklopuje a ovlivňuje),
- ***zkoumat, jak poskytovat pomoc*** (těm, kteří se projevují rizikovým chováním),
- ***reflektovat globální problémy společnosti*** (etnické, generační, ekologické, multikulturální),
- ***přispívat k utváření zdravého životního stylu*** (nabídkou hodnotného využívání volného času, rozvojem správné komunikace v mezilidských vztazích, preventivními programy, podporou sociální kreativity),
- ***rozpracovat formy a specifické metody sociálně-výchovné činnosti***,
- ***vyvíjet maximální snahu o uplatnění poznatků v praxi***.

(Kraus, 2008, s. 49-50)

Klíma vysvětluje, že sociální pedagogika je „*užívaným oborem, který nejen přenáší koncepcí jiných vědních disciplín, sjednocuje je s vlastními poznatky, ale také je přizpůsobuje reálnému intervenčnímu vzájemnému působení s životní praxí individuálního, skupinového či komunitního subjektu*.“ (Klíma, 2011, s. 65-70)

Nejčastěji bývá sociální pedagogika slučována se sociální prací nebo například pedagogikou volného času či mimoškolní výchovou. K historii pedagogiky a samotných procesů vzdělávání a výchovy Klíma dále uvádí, že „*jde vždy primárně*

o předávání a osvojování si kulturních vzorů, hodnot a norem z generace na generaci při uplatňování idejí normality majoritní společnosti. V tomto kontextu lze říci, že každá výchova (pedagogika) je sociální s dominantním tématem socializace ve smyslu adaptace na daný sociální systém, sociální konfiguraci. Zde můžeme najít zdroj chápání sociální pedagogiky jako hraničního oboru mezi sociologií a pedagogikou.“ (Klíma, 2011, s. 65-70)

Podstatným faktem tudíž v současnosti je, že sociální pedagogika v České republice má kořeny v sociologii. Tím se právě odlišuje od jiných evropských zemí (např. Polsko, Německo, Slovensko), které mají základ v pedagogice či sociální práci (Kraus, 2008, s. 57).

Jak dále uvádějí Kraus, Poláčková (2001) vzhledem k tomu, že aktivity sociální pedagogiky vedou mimo jiné také ke zkvalitňování života, objektem aktivit sociálního pedagoga by měla být celá populace bez ohledu na životní stádium a vyjádření konkrétní pomoci – oproti tomu, sociální práce většinou pracuje s konkrétním vyjádřením potřeby pomoci. Zřetelná profilace sociální pedagogiky vůči jiným vědním oborům a pomáhajícím profesím je v práci především s prostředím a širokou populací. Autorka práce se domnívá, že právě toto propojení lze spatřit i při práci s romskou menšinou v sociálně vyloučených lokalitách.

Podobně to vnímá Hroncová, která blíže popisuje práci sociálního pedagoga s prostředím, jež podle ní spočívá především v jeho diagnostice, přičemž by se sociální pedagog měl zaměřovat především na mikroprostředí a lokální prostředí, která mají na jedince či skupinu největší vliv. Jeho hlavní snaha spočívá v minimalizaci ohrožení prostředím. Při práci s prostředím by měl sociální pedagog využívat jak prevence ohrožení prostředím, tak i kompenzace v případě ohrožení prostředím. (Hroncová, 2001, s. 74)

Podívejme se tedy na současné přístupy náležící sociální pedagogice. Jak zdůrazňuje Kraus (2008, s. 40) zaměření sociální pedagogiky z hlediska různých přístupů lze shrnout následovně:

- **k objektu výchovy** – na rozdíl od pojetí individualistické výchovy zdůrazňuje působení na celé sociální skupiny (etnické, profesní, politické, zájmové aj.);

- **k formám a podmínkám výchovy** – zabývá se především výchovou v mimoškolních institucích včetně rodiny, všímá si role lokálního prostředí;
- **k cílům výchovy** – zdůrazňuje společenské potřeby, orientuje se na spolupráci, altruistické jednání, na demokratizaci výchovy;
- **k metodám výchovy** – upřednostňuje nepřímé výchovné postupy;
- **ve smyslu sociální pomoci** – pojem sociální chápe ve smyslu solidarity s těmi, kteří se dostali do znevýhodněné situace (z důvodu etnických, ekonomických, zdravotních apod.).

Přesto předmět jejich zájmu i cíle, které si dnes kladou, jsou si velmi blízké, takže se dá tvrdit, že v práci s některými cílovými skupinami (např. s dětmi ohroženými sociální exkluzí) nemůže být činnost jedné disciplíny bez druhé účinná. V rámci procesu určování priorit však došlo k tomu, že z kurikula přípravy sociálních pracovníků postupně vymizela pedagogická průprava, což se ukazuje v současné době jako značný nedostatek (zejména pro ty sociální pracovníky, kteří chtějí či pracují ve své praxi s dětmi a mládeží).

Autorka práce si dále pokládá různé otázky, např. jaké metody má sociální pedagog využívat? Proč konkrétní aktivity svěřit sociálnímu pedagogovi a ne sociálnímu pracovníkovi nebo například učiteli? Souvisí s tím samozřejmě stanovení si hranic a přesahy do dalších profesí, to si autorka práce uvědomuje. Avšak vzhledem k tomu, že profilace sociální pedagogiky vyžaduje ještě zkoumání a ověřování v praxi, nelze říct, která odpověď je správná. Nezbyvá než dodat, že otázka, zda se někdo považuje spíše za sociálního pracovníka nebo za sociálního pedagoga je záležitostí profesní identity.

Uvedme si to na příkladu - práce terénního pracovníka (sociálního pracovníka) je řazena pod sociální práci. Je to specifická forma sociální práce, zaměřující se na pomoc lidem v jejich přirozeném prostředí. Autorka práce se však domnívá, že cíle a styl práce sociálního pracovníka a sociálního pedagoga jsou částečně odlišné. Především z důvodu, že sociální pedagogika a sociální práce se vzhledem k různým teoretickým východiskům rozcházejí, nicméně hlavní problém

dle autorky představuje odtržení sociální práce a pedagogiky v praxi. Jak již bylo uvedeno výše, právě z tohoto důvodu se mezi některými odborníky projevuje snaha o legislativní ukotvení profese sociálního pedagoga⁶, které dosud chybí.

3.4. Terénní sociální práce jako metoda sociálního pedagoga

Jak již bylo řečeno, terénní sociální práce může být pro sociálního pedagoga jeden z výborných nástrojů, jak pomoci konkrétní cílové skupině. V kontextu pomoci romským rodinám v sociálně vyloučených lokalitách se dle autorky jeví terénní sociální práce jako skutečně vhodná metoda, právě z pohledu spolupráce s celou rodinou, příp. komunitou – ideální je poté další forma přímé práce a tou je komunitní práce.

Klíma uvádí, že *„sociálně pedagogická práce je nejčastěji chápána jako proces, ve kterém se pedagogickými prostředky uplatňuje „to sociální“ ... Dle toho, z jaké pozice jsme nositeli uplatňování „sociálního“, pak hovoříme o sociální kontrole, sociální péči, pomoci či podpoře. V tomto kontextu můžeme říci, že obory sociální pedagogika a sociální práce se setkávají ve společném prostoru. Jde tedy spíše o to, jak se pedagogiky užívá při prosazování a realizaci společenských nároků (představ, požadavků apod.) ve vztahu k subjektům – jedincům či sociálním skupinám (etnickým, biografickým, profesním, teritoriálním, marginálním nebo minoritním).“* (Klíma, 2011, s. 65-70)

Terénní sociální práce je tudíž zaměřená na různé skupiny klientů, má mnoho modifikací i forem. Autorka práce si ji jako metodu práce vybrala především proto, že jde o aktivní formu přímé sociální práce, která se zaměřuje nejen na prevenci rizikového chování (především u dětí a mládeže), ale uchopuje sociální potíže všech věkových skupin v jejich přirozeném prostředí. Domnívá se, že kompetence sociálního pedagoga odpovídají nejen práci s dětmi, ale i s dospělými a seniory.

Klíma dále zdůrazňuje, že sociální pedagogika a sociálně pedagogická práce patří společně se sociální politikou a sociální prací k vědním oborům a oblastem pomáhající profesionální činnosti, jejichž prostřednictvím je na jedné straně

⁶ Nejvýznamnější zástupci české sociální pedagogiky (Kraus, Poláčková) připravili teoretický základ pro studijní program „sociální pedagogika“, který se realizuje na řadě českých univerzit. V Hradci Králové lze studovat dokonce navazující magisterský obor sociální pedagogiky.

uplatňováno „sociální“ ve vztahu k jedincům či sociálním skupinám (systémům) a na straně druhé je proces uplatňování „sociálního“ znovu nahlížen a přepracován. (Klíma, 2011, s. 65-70)

Při terénní sociální práci je důležité navázání kvalitního a srozumitelného kontaktu mezi uživatelem služby a pracovníkem, jenž se musí zorientovat v situaci uživatele, tedy zjistit základní údaje a souvislosti. Sociální pedagog by měl být schopen nejen poradit, ale poskytnout také emocionální a psychickou podporu. Při sociálně pedagogické práci, dle Klímy nejde pouze o „řešení ekonomických, sociálních, psychických a dalších životních podmínek (to je tématem sociální práce), ale o rozšiřování spektra možností a způsobů, jak se s realitou životních obtíží vyrovnat a jak s nimi zacházet...Můžeme tedy říci, že pedagogická dimenze sociálně pedagogického oboru není zakotvena pouze v užití pedagogických prostředků, metod apod. či v cíli a úkolu někoho něco naučit – pedagogické cíle nacházíme i u psychoterapie či sociální práce. Rozhodující je, že se zaměřuje do interakčních a sociálních teritorií, ve kterých jsou procesy výchovy, učení apod. rozhodujícími procesy (biografická skupina dětí a mladistvých, rodinné systémy, výchovný proces ve školách či mimo školu apod.), a také tam, kde „standardní“ výchovné procesy selhaly nebo způsobují psychosociální škody a utrpení (sociální deviace, poruchy chování, destruktivní životní praxe).“ (Klíma, 2011, s. 65-70)

3.5. Sociální pedagog a jeho funkce

Jak zdůrazňují Kraus, Poláčková (2001) sociální pedagog je profesionál ve výchovném působení, které vede směrem k veškeré populaci a dále také v integraci, kterou zaměřuje vůči znevýhodněným a ohroženým. Prevence, rozvoje zdravého životního stylu, náplně volného času, rozvoje osobnosti, všech těchto oblastí se týká rozvojová funkce sociálně pedagogické práce.

Hlavní funkce sociálního pedagoga jsou tedy a integrační a rozvojové.

- **Integrační:** týkají se osob, které potřebují odbornou pomoc a podporu (osoby, které se nacházejí v krizových situacích, v psychickém či sociálním ohrožení = klienti)

- **Rozvojové:** zajištění žádoucího rozvoje osobnosti ve směru správného životního stylu a hodnotného naplnění volného času, což v sobě zahrnuje moment prevence a týká se prakticky celé populace (děti a mládež především).

Autorka práce se domnívá, že právě rozvojová funkce souvisí se zkvalitňováním lidského života, ale je potřeba ji v praxi věnovat více pozornosti. Kvalitu života si člověk nemůže koupit, ani zasloužit dobrým zaměstnáním či vzděláním. Stává se v dnešní době přeci poměrně často, že i člověk s dobrým sociálním postavením může být vnitřně prázdný a bez osobního růstu.

Pro uplatnění sociálně pedagogické práce je ideálním příkladem práce s romským etnikem. Jak popisuje Kraus (2008, s. 184), „*tato oblast poskytuje jedinečnou příležitost učinit výchovu skutečně sociální ve smyslu utváření vztahu, motivace ke vzdělání a celkového osobnostního rozvoje jako předpokladu zařazení problémových jedinců do společenského života.*“ Toho lze docílit prostřednictvím terénní sociálně-výchovné činnosti. Práce sociálního pedagoga tak nemá zdaleka jen formu práce v prostředí konkrétních výchovných zařízení a organizací, ale i charakter terénní práce.

Autorka práce dále zdůrazňuje, že při přímé práci s klienty je podstatné, aby sociální pedagog měl zanalyzovanou životní situaci svých klientů a využil schopnosti pracovat s prostředím. Důležité pro sociálního pedagoga je udělat si také představu o osobní životní situaci klienta či skupiny (rodiny), kterou často klienti nevnímají objektivně, ale především subjektivně. Všechny získané informace mu později pomohou k využití motivačních zdrojů pro další aktivizaci. Sociální pedagog by se měl tedy snažit co nejvíce proniknout do světa svých klientů, zjistit jejich potřeby a snažit se je pochopit a přijmout bez předsudků. Pokud chce sociální pedagog pracovat s celou rodinou, obzvláště s romskou rodinou, bez terénní sociální práce a analýzy prostředí se mu výše uvedeného podaří těžko dosáhnout.

Jsou tak kladeny velké nároky na osobnost a profesionalitu sociálního pedagoga. Vzdělání potřebné k vykonávání funkce sociálního pedagoga vyžaduje taktéž poměrně hluboké znalosti z celé řady společenských disciplín, např. sociologie, pedagogiky, psychologie, práva, medicíny, ekonomie, filozofie aj.

Vyvstává otázka, v čem autorka práce spatřuje hlavní význam, jak by mohl člověk s profesní výbavou sociálního pedagoga přispět výkonu terénní práce? Je zřejmé, že tato otázka vyvolává velký prostor pro diskuzi.

Z výše uvedeného vyplývá, že sociální pedagog by měl mít v praxi širší záběr než sociální pracovník a přistupovat ke klientovi komplexněji. Sociální pracovník se oproti tomu zaměřuje spíše na konkrétní aktuální problém klienta, je to odborník na krizovou i následnou intervenci, nevyužívá však dostatečně svůj pedagogický potenciál. Sociální pedagog by měl více pracovat s prostředím klienta, ideálně v jeho přirozeném prostředí a k tomuto mu může posloužit právě terénní sociální práce. Samozřejmě, že neignoruje daný problém klienta, ale není pro něj primární. Měl by k jedinci či skupině (rodině) přistupovat celistvěji a prostřednictvím dlouhodobého výchovného působení se zaměřit na změnu životního stylu, hodnotového či postojevého systému, přístupu k řešení problémů, podporovat jeho seberealizaci a vztahy k sobě samému i okolí. Není to snadné, ale pokud se sociálnímu pedagogovi podaří jen malá změna, může tak ovlivnit kvalitu života daného jedince, skupiny či celé rodiny. Schopnost pracovat s prostředím, vycházet z potřeb daného jedince nebo skupiny, být dostatečně adaptabilní na změny, tím vším může sociální pedagog obohatit terénní práci a přinášet nový přístup. Velkou výhodou sociálního pedagoga při práci s romskou rodinou v sociálně vyloučené lokalitě může být to, že spolupracuje s rodinou (klientem) i v neproblémové situaci a tím tak podporuje úspěšnou socializaci a kvalitu života. Jeho cíle jsou dlouhodobější a měly by mít preventivní charakter, navíc může navrhnout alternativní možnosti vůči nuceným opatřením sociální práce pro klienty využívající terénní sociální práci. Přestože jsou přístupy sociálního pracovníka a sociálního pedagoga zčásti odlišné, autorka práce se domnívá, že tak vzniká velký prostor pro spolupráci obou odborníků s kolektivním cílem pomoci klientovi a zlepšit jeho kvalitu života.

Ke zjištění kvality života romských rodin v sociálně vyloučené lokalitě v Josefově u Jaroměře využije autorka práce získané informace ze svého výzkumu, přičemž se zaměří na pohled Romů z hlediska jejich existence (zdraví, psychické a fyzické stránky i víry), z hlediska sounáležitosti (patřit někam, vztahů v rodině i s okolím, společností) a z pohledu adaptability (způsobu realizování se, přání do budoucna, volného času i každodenního života). Podrobněji uvedeno v tabulce č. 1.

4 Výzkum kvality života romských rodin

„Nic není těžší než vyjádřit důležité myšlenky tak, aby jim každý porozuměl a pochopil je.“

(Arthur Schopenhauer)

Cílem praktické části práce je zanalyzovat kvalitu života romských rodin v sociálně vyloučené lokalitě v Josefově u Jaroměře. Autorka práce se zajímá o možné příčiny špatné kvality života a o to, do jaké míry jim pomáhá sociální služba terénní sociální práce v Jaroměři-Josefově. Přestože autorka práce pracovala jako terénní pracovnice, pro empirickou část si vybrala záměrně sociálně vyloučenou lokalitu, ve které nepůsobila, z důvodu větší objektivnosti.

4.1 Formulace hlavního cíle a dílčích výzkumných cílů

Autorka diplomové práce si v praktické části stanovuje hlavní cíl práce společně s dílčími výzkumnými cíli:

Hlavním cílem práce je analyzovat kvalitu života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Jaroměři-Josefově. (dále jen TSPJ).

Dle definice Vaďurové a Mühlpachra (2005), uvedené v teoretické části diplomové práce, má kvalita života tři základní složky – existenci, sounáležitost a adaptabilitu. Tyto složky se proto promítají do dílčích cílů diplomové práce pro lepší ukotvení teoretické části.

Prvním dílčím cílem je zjistit, jak je definován pojem kvalita života romských rodin spolupracujících s TSPJ.

Druhým dílčím cílem je popsat, jak hodnotí klienti TSPJ kvalitu svého života z hlediska existence.

Třetím dílčím cílem je popsat, jak hodnotí klienti TSPJ kvalitu svého života z pohledu jejich sounáležitosti s okolím.

Čtvrtým dílčím cílem je zjistit, jak vnímají uživatelé TSPJ kvalitu svého života z hlediska adaptability.

U všech výše uvedených dílčích cílů se bude autorka zaměřovat také na to, zda poskytování TSPJ na kvalitě života romských rodin participuje a pokud ano, jak.

Poslední pátý dílčí cíl, který má popsat praktickou spolupráci pracovníků TSPJ s klienty.

Výše zmiňované dílčí cíle napomohou k dosažení hlavního cíle práce. Pro větší přehlednost autorka práce uvádí níže transformační tabulku cílů.

Tab. č. 2 – Transformační tabulka cílů

hlavní cíl práce	dílčí výzkumné cíle	výzkumní technika	zdroj informace	tazatelské otázky
analýza kvality života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Jaroměři-Josefově. (dále jen TSPJ)	definice pojmu kvalita života klientů TSPJ	polostrukturované rozhovory	uživatelé TSPJ	TO 1: Co pro Vás představuje pojem kvalita života? TO 2: Považujete Váš život za kvalitní? Pokud ano, uveďte prosím z jakých důvodů? TO 3: Pokud Váš život nepovažujete za kvalitní, uveďte prosím, za jakých okolností byste jej jako kvalitní hodnotili?
			pracovnice TSPJ	TO 4: Co pro Vás představuje pojem kvalita života? TO 5: Co pro Vás představuje pojem kvalita života klientů TSPJ? TO 6: Jak hodnotíte kvalitu života Vašich klientů? TO 7: V čem spatřujete příčinu často tíživé situace Vašich klientů?

	<p>popsat, jak hodnotí klienti TSPJ kvalitu svého života z hlediska existence</p>		uživatelé TSPJ	<p>TO 8: Kdo je členem Vaší domácnosti?</p> <p>TO 9: Jaký je zdravotní stav Vás a Vaší rodiny?</p> <p>TO 10: Jak se cítíte v situaci, ve které se v životě nyní nacházíte?</p>
			<p>TO 11: Jak byste vyjádřila svůj postoj k víře?</p> <p>TO 12: Dodržujete romské tradice?</p> <p>TO 13: Jaké jsou Vaše bytové podmínky?</p> <p>TO 14: Jaké jsou Vaše vztahy v rodině?</p>	
	<p>popsat, jak hodnotí klienti TSPJ kvalitu svého života z pohledu jejich sounáležitosti s okolím</p>		uživatelé TSPJ	<p>TO 15: Jaké máte vztahy s okolím?</p> <p>TO 16: Jak se cítíte v lokalitě, ve které žijete?</p> <p>TO 17: Máte se v náročné situaci na koho obrátit?</p> <p>TO 18: Máte stabilní zaměstnání?</p> <p>TO 19: Jak trávíte volný čas?</p> <p>TO 20: Jaké jsou Vaše příjmy? (sociální dávky/příjem ze zaměstnání aj.)</p> <p>TO 21: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?</p>

	zjistit, jak vnímají uživatelé TSPJ kvalitu svého života z hlediska adaptability		uživatelé TSPJ	TO 22: Jak probíhá Váš každodenní život, trávení volného času?
				TO 23: Cítíte se být nějak vyčleněni ze společnosti?
				TO 24: Jaké jsou Vaše plány do budoucna? TO 25: Jaká jsou Vaše přání do budoucna?
	popsat praktickou spolupráci pracovníků TSPJ s klienty		uživatelé TSPJ	TO 26: Jak dlouho již spolupracujete s TSPJ?
				TO 27: Jak probíhá Vaše spolupráce s TSPJ?
				TO 28: Jste se spoluprací spokojeni? TO 29: S čím Vám pracovníci TSPJ pomáhají? TO 30: Vnímáte tuto službu jako užitečnou?
	pracovnice TSPJ	TO 31: Jak dlouho pracujete v TSPJ? TO 32: S jakými úkony klientům pomáháte? TO 33: Jak prakticky probíhá Vaše spolupráce s klienty?		

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

4.2 Zvolený výzkumný design

Kvalitativní výzkum je zvolen z důvodu, že na rozdíl od kvantitativního výzkumu „získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny nebo fenoménu. Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí a umožňuje studovat procesy... Hledá lokální příčinné souvislosti.“ (Hendl, 2005, s. 50) Tento způsob výzkumu je vhodný právě pro zjištění informací ze života lidí a jejich životních příběhů v přirozeném prostředí.

K dosažení hlavního i dílčích výzkumných cílů je užitá technika polostrukturovaných rozhovorů, ta přináší možnost určité variability během sběru dat a jejich analýzy. (Hendl, 2005) Pokud by se v průběhu realizace výzkumu objevila oblast, která souvisí s kvalitou života a není zahrnuta do scénáře rozhovorů, výzkumná technika autorce práce umožňuje se této oblasti věnovat.

Rozhovor si autorka zvolila proto, že umožňuje proniknout do zkoumané oblasti detailněji, při nepochopení otázky lze informantovi otázku vysvětlit a aktuálně reagovat na nastalé okolnosti v konkrétní situaci. Důležitá je samozřejmě srozumitelnost a příprava výzkumníka, proto si autorka předem připravila scénář rozhovorů, který je rozdělen do několika oblastí pro lepší vyhodnocení získaných dat. (viz. Příloha 1)

4.3 Volba výzkumného souboru

Výzkumným souborem je pět klientů spolupracujících s terénními pracovníky v Josefově u Jaroměře. Informanti byli vybráni záměrně na základě následujících kritérií: informantky jsou romské ženy, dlouhodobé uživatelky sociální služby TSPJ a zároveň pečují o dítě či děti. Výzkumnice se domnívá, že právě tento výzkumný soubor umožní získat odpovědi na zvolené výzkumné cíle.

V minulosti také sama autorka pracovala v rámci terénní sociální služby pro neziskovou organizaci, která rovněž zajišťovala pomoc Romům v sociálně vyloučených lokalitách. Snahou autorky bylo proto vybrat výzkumný vzorek tak, aby informantky hovořily o svém životě i o své rodině otevřeně. Autorka práce dříve spolupracovala s terénní pracovníci v Josefově, je seznámena také s lokalitou, její bydliště je pouze několik kilometrů od Josefova.

TSPJ sídlí v Josefově, který je považován za vyloučenou lokalitu a je obýván převážně Romy. V Josefově bydlí většina klientů služby, což potvrdila terénní pracovnice. (I6)

Bližší údaje o výzkumném souboru autorka uvádí níže v tabulce.

Tabulka č. 3: Základní údaje informantek

Informantky	Věk	Počet dětí	Rodinný stav	Vzdělání	Vztah k TSPJ	Bydlení	Zaměstnání	Délka spolupráce s TSPJ
I1	38 let	8 (1 v ústavní péči)	svobodná, žije s druhem	ZŠ	uživatelka služby	byt v nájmu, hledají jiný	vyřazena z úřadu práce	11 let
I2	30 let	2	vdaná, společná domácnost s manželem	ZŠ, nedokončené SOU	uživatelka služby	byt v nájmu	úřad práce	7 let
I3	44 let	2	vdova, žije s dětmi	SOU	uživatelka služby	vlastní byt	plný invalidní důchod	5 let
I4	22 let	1	svobodná, žije s druhem a rodiči	ZŠ, nedokončené SOU	uživatelka služby	bydlí s rodiči, byt v podnájmu	úřad práce	1,5 roku
I5	49 let	4	vdaná žije s manželem	ZŠ	uživatelka služby	byt v nájmu	úřad práce	8 let

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

4.3.1. Charakteristika informantek

Informantka č. 1 - (I1)

První informantka žije po celý život s druhem, se kterým má 8 dětí. Žijí v pronajatém bytě přímo v Josefově. Nejmladší syn s rodinou nežije, kvůli nemoci je v ústavní péči. Rodina spolupracuje s TSPJ v Josefově již jedenáct let. V nedávné době byla informantka vyřazena z evidence úřadu práce, dalším problémem rodiny je

hledání vhodnějšího bydlení (v současném bytě nejsou dostatečné podmínky k bydlení). Partner informantky pracuje, aby zajistil vše potřebné pro rodinu, informantka je bez pracovních zkušeností. Rodina potřebuje pomoci především s bydlením a využívá možnosti výchovně vzdělávacích činností v budově TSPJ pro děti.

Informantka č. 2 - (I2)

Druhá informantka je uživatelkou TSPJ již sedm let. Je vdaná, s manželem a 2 dětmi žijí v Josefově. Nedávno se přestěhovali do nového nájemního bytu. Informantka má nedokončenou střední školu v oboru švadlena, půl roku před ukončením jí zemřela matka, proto školu nedokončila. V současné době je i s manželem na úřadu práce, manželovi se rýsuje pracovní smlouva. Snaží se aktivně věnovat dětem, proto ve volném čase vede kroužek pro romské děti.

Informantka č. 3 - (I3)

Třetí informantka vlastní byt, ve kterém žije společně s dětmi i budoucí snachou a vnoučetem. Má plný invalidní důchod. Byt má ve svém vlastnictví, ale ručila jím bratrovi při půjčce a nyní je na něj uvalena exekuce a měl by jít do dražby. Je vyučena, ale vzhledem ke zdravotním potížím nemůže pracovat. V nedávné době ji zemřeli manžel, se kterým nežila, matka i bratr. V současné době vyřizuje s pomocí TSPJ hlavně sirotčí důchod, spolupráce trvá pět let.

Informantka č. 4 - (I4)

Čtvrtá informantka bydlí u rodičů společně s druhem a synem v podnájmu s rodiči a sestrou. Momentálně je vedena jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce, ale není pro ni snadné práci najít. Nedokončila střední odborné učiliště, obor kuchař-číšník, protože otěhotněla v šestnácti letech. Partner nedávno začal pracovat jako asistent prevence kriminality v Josefově. Spolupracují s TSPJ rok a půl, především v oblasti finančních problémů a dlouhodobé nezaměstnanosti.

Informantka č. 5 - (I5)

Pátá informantka žije s manželem a nejmladší dcerou a její rodinou v nájemném bytě v centru Josefova. Vychovala čtyři děti, tři z nich mají již vlastní rodiny a žijí nedaleko. V současné době je v evidenci úřadu práce, začala mít problémy se zdravotním stavem. Je spokojená se spoluprací s TSPJ již osm let, nyní se soustředí především na nalezení zaměstnání.

Tabulka č. 4: Pracovnice terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře

Jméno	Vzdělání	Funkce	Délka praxe
I6 Naďa Králová	SŠ, momentálně studuje obor Sociální komunikace v neziskovém sektoru na Univerzitě v Hradci Králové	terénní pracovnice	11 let v TSPJ

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

4.4 Příprava a průběh rozhovorů

V září 2014 požádala autorka telefonicky pracovníci TSPJ o možnost realizovat s klienty (i pracovníky) rozhovory pro účely diplomové práce s tematikou kvality života romských rodin. Žádosti bylo vyhověno a v průběhu října a listopadu 2014 byl výzkum v josefovské lokalitě realizován.

V TSPJ pracují tři terénní sociální pracovnice, jedna z nich je však v dlouhodobé pracovní neschopnosti, další na rodičovské dovolené, proto se výzkumu neúčastnily. V době realizace výzkumu se konala výběrová řízení ohledně výběru nových kolegyň. Terénní pracovnice (I6), která autorce práce poskytla informace a zpětnou vazbu byla velmi vstřícná, bylo proto možné oslovit uživatele služby spolupracující s TSPJ. S informantkami byl navázán kontakt a s realizací výzkumu předem souhlasily.

Rozhovory byly provedeny v domácnostech informantek, většinou za přítomnosti dětí, které občas rozhovor narušovaly, ale i toto lze využít k pozorování

vzájemného působení a vztahů v rodině. Rozhovory byly se souhlasem informantek nahrávány, před začátkem rozhovoru byly seznámeny s využitím získaných dat, s tématem, kterého se rozhovor i diplomová práce týká a ujištěny, že data nebudou spojována s jejich jménem a nebudou využita žádným způsobem pro jejich kontrolu. Rozhovory byly vedeny podle předem připraveného scénáře (autorka práce vycházela z metody MANSA⁷ pro zjištění kvality života informantek), přičemž formulace otázek byla přizpůsobena informantkám. Autorka se snažila informantkám aktivně naslouchat, pokud vycítila, že jim jsou některé otázky nepříjemné, přešla na jiné téma. Rozhovor s každým z informantů trval v průměru 35 až 50 minut. S pracovníci TSPJ autorka diplomové práce mluvila přibližně 30 minut, kdy se zaměřila na problematiku kvality života romských rodin právě z pohledu terénní pracovníce TSPJ. Zajímala ji samozřejmě názor na spolupráci s uživateli TSPJ i témata, o kterých hovořila s vybranými informantkami.

Úvodem autorka výzkumu zjišťovala základní informace o rodině, její životní situaci, starostech. Důležité pro autorku byly informace o vztazích v širší rodině, dětství informantek a výchova či vzdělávání jejich dětí. Další oblastí, na kterou se soustředila, bylo vzdělání samotných informantek a jejich kvalifikace společně s uplatněním na trhu práce. Zásadní otázky se týkaly bydlení, finančního zajištění rodiny, prostředí, ve kterém žijí a vztahů s okolím. Na všechny tyto oblasti se autorka práce zaměřila pro komplexnější zjištění informací o kvalitě života informantek a o jejich životě.

V neposlední řadě autorku práce zajímala i oblast náboženství, víry a představy informantek o jejich budoucnosti. Jestli chtějí ve svém životě něco změnit, případně jak toho dosáhnou. Zajímala se také o spolupráci s TSPJ, tyto informace mohou posloužit pro zkvalitnění poskytování sociální služby, přičemž výstupy z výzkumu lze využít v praxi. Co je mnohem důležitější rozbor rozhovorů pomůže pracovníkům lépe pochopit a porozumět vnitřnímu pohledu na svět lidí, se kterými dennodenně pracují, a kterým pomáhají na jejich mnohdy obtížné životní cestě.

⁷ Manchester Short Assessment of Quality of Life/Krátký způsob hodnocení kvality života

Terénní sociální práce v Jaroměři-Josefově poskytuje pomoc při úředním styku, pomoc prostřednictvím základního poradenství a při jednání s institucemi i aktivizační činnosti v rámci výchovně vzdělávací činnosti pro děti a mládež.

Pokud není TSPJ schopna zajistit pomoc klientům sama, odkazuje klienta na návazné služby. Spolupracuje i s dalšími organizacemi působícími v této lokalitě, např. Dům dětí a mládeže Klíč, Milíčův dům a nízkoprahový klub pro děti a mládež s názvem Smajlík. Terénní sociální pracovníci v Jaroměři-Josefově spadají pod Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu v Jaroměři. Sociální služba je financována v současnosti z rozpočtu Městského úřadu v Jaroměři. V minulosti byla financována z projektu z ESF a státního rozpočtu České republiky prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost v rámci „Podpory sociální integrace obyvatel vyloučených lokalit v Královéhradeckém kraji II“ (I6)

Podle pracovnice TSPJ nejčastější služby, které klienti využívají, jsou: *„vyjednání splátkového kalendáře v případech dluhů či nedoplatek na energiích, komunikace s úřady práce a dalšími institucemi, školami. Potom využívají samozřejmě poradenství, rozhovor (rozebrání celkové situace), pomoc s vypracováním životopisu, doučování a aktivizační činnosti dětí, případně doprovod.“* (I6)

4.5 Etika a rizika výzkumu

Protože již v minulosti autorka jiný výzkum realizovala, je si vědoma toho, že kvalitativní, stejně jako kvantitativní výzkum má své silnější, stejně tak jako slabší stránky.

Jelikož s pracovníci a také s některými uživateli služby přichází výzkumnice do pracovního styku, mohla tato skutečnost mít dopad, na výpovědi informantek – mohly mít obavy a některé informace proto zatajit nebo sdělovat informace neúplně či zkreslené. Pro minimalizaci tohoto rizika od samého počátku, byly informantky upozorněny, že získaná data nebudou spojována s jejich jménem a nebudou sloužit v žádném případě k jejich kontrole. Informantky byly vybrány záměrně, autorka výzkumu přepokládala jejich otevřenost a že mají o čem povídat. Přesto se může stát, že z rozhovorů nevyplynou žádné nové informace, vždy záleží na ochotě informantek, do jaké míry autorku nechají nahlédnout do jejich života i soukromí.

Blízký osobní vztah není mezi autorkou a žádnou z informantek. Práce nepředpokládá zobecnitelnost dat pro jiná obdobná zařízení v oblasti terénní sociální práce, což není účelem kvalitativního výzkumu.

Je pouze nutné poukázat na skutečnost, že oblast Josefova pro historii, která je netradiční, patrně nevytvoří shodná data, jaká by přinesl výzkum v jiné z vyloučených lokalit.

Riziko volby špatného výzkumného souboru je vzhledem ke specifičnosti výzkumného souboru minimální.

5 Analýza dat a interpretace výsledků

V této části diplomové práce autorka prezentuje dosažené výsledky výzkumu na základě analýzy dat a interpretace výsledků prostřednictvím otevřeného kódování.

„Záznam z rozhovoru, který výzkumník provedl, je v této fázi hotov, ale ještě zbývá rozhovor přepsat, protože konečnými zdroji dat pro analýzu a interpretaci jsou přepisy.“ (Švaříček a kol., 2007, s. 181) Pro zachycení doslovných rozhovorů byla využito doslovné transkripce, jak je uvedeno již v předcházející definici, jedná se o vhodný postup, pokud je nutná další práce s textem. (Hendl, 2005)

Následným krokem, po přepsání rozhovorů byla segmentace textu, tedy jeho rozdělení do analytických jednotek. Segmentace prakticky představuje pročtení prepisů všech rozhovorů a jeho rozčlenění do segmentů tak, aby byly vytěženy odpovědi na výzkumné cíle. V této fázi výzkumu přichází na řadu kódování, přiřazení kódů jednotlivým segmentům. *„Kód je symbol přiřazený k úseku dat tak, že ho klasifikuje nebo jej kategorizuje.“* (Hendl, 2005, s. 228)

Při analýze rozhovorů s informanty autorka práce předně vybrala základní kategorie s pomocí otevřeného kódování. Otevřené kódování je částečně definováno výše, také je to *„část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů... Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údají reprezentovaných.“* (Strauss a Corbinová, 1999, s. 43)

Otevřené kódování je analytickým procesem, při kterém nejen rozvíjíme kategorie, ale zároveň jejich vlastnosti a dimenze. Postupy, jakými toho lze dosáhnout jsou: kladení otázek o údajích, zjišťování rozdílů a podobností zkoumaného jevu, porovnání jednotlivých událostí. Když označíme podobné případy a události, následně jim určíme kategorii a dále rozvíjíme vlastnosti a dimenze kategorie.

- **Označování jevů** – událostem přiřazujeme jména, která je potom reprezentují.
- **Určování kategorií (kategorizace)** – více souvisejících pojmenování jevů spadá do jedné kategorie.
- **Rozvíjení vlastností a dimenzí kategorií** – umístění vlastnosti na nějaké škále a proces rozložení vlastnosti na její jednotlivé dimenze. (Strauss a Corbinová, 1999, 42 – 52)

V této části práce výzkumnice zrekapituluje cíle, kterých se prostřednictvím výzkumu pokusila dosáhnout.

Hlavní cíl práce (dále jen HCP) výzkumného šetření je analyzovat kvalitu života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Jaroměři-Josefově (dále jen TSPJ).

HCP je naplněn pomocí dílčích výzkumných cílů (dále jen DVC).

- DVC 1: Zjistit, jak je definován pojem kvalita života uživatelů TSPJ.
- DVC 2: Popsat, jak hodnotí klienti TSPJ kvalitu svého života z hlediska existence.
- DCV 3: Popsat, jak hodnotí klienti kvalitu svého života z pohledu jejich sounáležitosti s okolím.
- DCV 4: Zjistit, jak vnímají uživatelé TSPJ kvalitu svého života z hlediska adaptability.
- DCV 5: Popsat praktickou spolupráci pracovníků TSPJ s klienty.
-

Kategorie č. 1

Kvalita života

V této kategorii se autorka práce zabývá současnou životní situací informantek, jejich kvalitou života. Záleží také na tom, v jakém životním období je autorka při svém výzkumu právě zastihla. K této kategorii se vztahují vlastnosti životní úrovně, s důrazem na materiální zajištění a z toho vyplývající potřeba pomoci.

Pojem kvalita života představuje pro informanty (klientky TSPJ): „*stav spokojenosti, kdy by nám nic nechybělo. Abyste rozuměla partnerovi, nebo manželovi...Že by bylo vše, tak jak má být, hlavní je bydlení, tak jako zabezpečit rodinu, aby měla co jíst, ošacení. A takový ty základní věci. Zkrátka, aby se rodina měla dobře.*“ (I2)

Situaci, kdy je rodina pospolu a jsou všichni zdraví (I3), objevila se také potřeba stabilního zaměstnání, kdy kvalita života představuje schopnost zajistit, po finanční stránce příjmem ze zaměstnání rodinu. (I4, I5)

I1 uvedla, že nutností kvality života je mít stabilní a vyhovující bydlení, projevila obavu, že v případě ztráty bydlení by mohlo dojít k odebrání dětí z rodiny (I1), byla by ohrožena samotná existence rodiny. Pro kvalitní život I4 je důležité nejen zaměstnání, ale souvisí s ním dle informantky taktéž „*bydlení. No my nemůžeme s přítelem bydlet vlastně z jednoho platu, teď kon školka, věci, oblečení, to prostě potřebujeme, platit nájem, elektriku, a já na to nemám.*“

Na dotaz, zda informantky považují svůj život za kvalitní, odpovídaly, pozitivně (I1, I3), negativně (I4, I5) i neutrálně „*No někdy jo, někdy ne. No jo, víte co, někdy se máme dobře a někdy to jde z kopce a pak je to na nic.*“ (I2) Pokud byly odpovědi negativní, informantky spontánně odpovídaly, co jim ke kvalitě jejich života schází a v čem vidí příčinu.

I4 uvedla, že příčiny negativního hodnocení kvality života vnímá ve svém zdravotním stavu, který jí neumožňuje pracovat – mít příjem ze zaměstnání - „*Chtěla bych pracovat, ale při tom, jak na tom jsem, je to těžký. Když se jdu ptát na práci, tak mě prostě nechťej. Protože jsem hubená, mám 33 kilo.*“

I5 vnímá svůj život jako nekvalitní z důvodu své nezaměstnanosti, kdy nemá stabilní příjem, který by jí zajistil, že by nemusela mít starosti „*jak vyžiju a zaplatí*

své závazky. “(I5) Dále I5 porovnává současnou kvalitu svého života s minulostí, „dřív jsme se měli líp. Takhle vám řeknu, jak to je. My třeba teď jsme všechny na úřadu práce. To je bída. Ale když to, tak jsme se měli líp před těma dvouma rokama, protože manžel dělal, já jsem dělala i ostatní dělali třeba 3 měsíce, ale dělali, že jo. Snažil se prostě, no. Byl to jinej život. Prostě bez tý práce je člověk vyřízenej. Z toho co berete, to nevíte, co máte dřív zaplatit. Takhle se dostaneme i do dluhů, do všeho. Informantka 4 a informantka 5 nevnímají svou nezaměstnanost v hlubším kontextu, například v souvislosti s dosaženým vzděláním.

Pro informantku (pracovnici TSPJ) kvalita života znamená „subjektivní pocit, že se cítím dobře v životě, který žiju. V prostředí, kde jsem. Pro mě osobně by to znamenalo, že jsem spokojená, nemám problém v rodině, ani s okolím, nic mě akutně neohrožuje na úrovni samotné existence, nemám strach o sebe ani své blízké. Dále si představím hlavně zdraví (už v mém věku), soběstačnost. Samozřejmě že s tím souvisí i přátelé, zaměstnání, kvalitní a nízkonákladové bydlení, na duševní rovnováhu můj největší koníček – zahrada a s ní spojené životní prostředí, přátelské a solidární celospolečenské prostředí“ (I6) Pracovnice TSPJ nevedla bližší specifikaci kvality života klientů TSPJ, pouze odkázala na své předchozí výpovědi.

I6 byla také dotazována na hodnocení kvality života klientů služby. Na tuto otázku odpověděla „žít v nejistotě, že mě vystěhují, když nezaplatím nájemné, odpojí od energetických zdrojů, když nezaplatím zálohy či roční vyúčtování, nemít práci - rozhodně takto bych si kvalitní život nepředstavovala. Hodnocení je těžké. Nedokážu odhadnout, jak to uvidí sami klienti“ (I6)

Pracovnice zdůrazňuje ve své výpovědi, že není schopna hodnotit kvalitu života klientů, neboť se jedná o jev, který lze hodnotit pouze z pozice klientů a hodnotit pouze vlastní život, nikoliv kvalitu života obecně. Příčiny nízké kvality života vnímá v nepříliš dobrém vnímání romské minority a ve stereotypch majoritní společnosti vůči Romům (I6) Tuto skutečnost předpokládala také autorka práce.

Pokud měly informantky popsat příčiny kvality života svých klientů uvedly „málokdo z našich klientů, je alespoň vyučen, v jejich komunitě není vzdělání považováno za příliš důležité, to vede k špatnému uplatnění na trhu práce a jejich nezaměstnanosti. Příčina je jak v systému samém – nízká podpora zaměstnanosti na hlavní pracovní poměr, kvalitní rekvalifikace, do vzdělávání, důslednost, finanční

negramotnost, tak i špatná orientace lidí v systému, v myšlení. Od práce se pak odvíjí finanční prostředky. Romové mají často velkou rodinu, i když pracují, je náročné vše poplatit. Svůj vliv na tom má i pohled majoritní společnosti na romskou menšinu a sociálně patologické jevy.“ (I6)

VLASTNOST	DIMENZE
Životní úroveň	Nízká
Rodinná pospolitost	Zásadní
Materiální zajištění	Minimální
Nutnost pomoci	Vysoká
Změny	Časté

Shrnutí DVC 1: Zjistit, jak je definován pojem kvalita života uživatelů TSPJ.

K dosažení prvního dílčího výzkumného cíle slouží tazatelské otázky číslo 1 až 7 (viz. Transformační tabulka cílů), kdy nositeli informace jsou pracovníce a klienti TSPJ.

Z výpovědí informantek vyplývá, že kvalita života pro ně představuje stav, kdy je rodina bez zdravotních obtíží (I2), má zajištěné bydlení (I1, I2), stabilní příjem, který pokrývá potřeby rodiny (I2, I4, I5), pocit bezpečí a nekonfliktní vztahy s okolím. (I6)

Důležitá je také skutečnost, že kvalita života je vnímaná subjektivně a hraje zde roli pocit spokojenosti a nekonfliktní vztahy s rodinou i širším okolím. (I6)

Kategorie č. 2

Existence

Tato kategorie je spojena s problematikou existence informantek. Autorka práce se zde zabývá pojmy vztahujícími se ke zdraví, víře, neustálému hledání a určitému způsobu závislosti.

I1 má celkem osm dětí, kdy pět z nich žije s informantkou a jejím partnerem (otcem dětí) v nájemném bytě. V domácnosti žije také dcera informantky a její dvě děti - celkem tedy devět osob. Informantka v sedmnácti letech otěhotněla a od té doby nikdy nepracovala, byla vedena v evidenci nezaměstnaných osob úřadu práce, v nedávné době byla vyřazena. Pracuje pouze její druh, syn má občasné brigády. Většinu života byla informantka na rodičovské dovolené: „*já jsem nepracovala vůbec nikde, no. Já jsem prostě vyšla školu a pak nějak v sedmnácti, vám říkám, jsem otěhotněla poprvé. To se mě narodil syn, a za pár měsíců, v červenci se mě narodil další a pak v říjnu mě bylo osmnáct. Já jsem nepracovala, takže jsem furt byla na mateřský.*“ Sdělila, že s penězi vychází, půjčky její rodina nemá, nedá se však říci, že by peněz měli dostatek. Nemohou si dovolit větší byt, kde by každý z rodiny měl takový osobní prostor, aby nedocházelo ke zbytečným konfliktům, hledají však nové bydlení. Zdravotní stav rodiny je dobrý, informantka má zdravotní potíže pouze se zády, dochází na rehabilitace. Jeden z jejich synů má vážnější onemocnění, v době návštěvy autorky v domácnosti byl hospitalizován v nemocnici, jeho stav je však stabilizovaný – je v ústavní péči. Rodina romsky nemluví a tradice dodržují pouze minimálně, informantka si jejich dodržování vybavuje z dob svého dětství. K otázkám víry se informantka nevyjádřila, neboť ji nevnímá jako stěžejní téma, které by ovlivňovalo její život. (II)

I2 uvedla, že žije s manželem a jejich dvěma dětmi v pronajatém bytě v Josefově. Informantka studovala na učilišti obor švadlena, ale půl roku před ukončením studium nedokončila kvůli úmrtí matky, nyní je v evidenci nezaměstnaných osob úřadu práce. Manžel informantky je kuchař, pracuje na dohodu o provedení práce. Pokud se rodině nedaří hradit své pohledávky, situaci se snaží řešit prostřednictvím TSPJ, kdy se dle slov informantky daří jejich prostřednictvím sjednávat splátkové kalendáře, pokud například musí hradit doplatek na energie. Po zdravotní stránce je rodina v pořádku, až na dceru, která má odmala astma a musí brát léky. Rodina doma romsky nemluví, informantka uvádí, že sama mluvit romsky již neumí, pouze rozumí, pokud někdo jiný romsky mluví. Romské tradice dodržuje z části, snaží se vést volnočasový kroužek pro romské děti. V Boha s rodinou všichni věří, do kostela, ale pravidelně nechodí. Uvádí, že od doby, kdy „*nám umřela maminka, tak jsme pak přestali věřit, ne úplně, ale je to pak jiný*“. Informantka tudíž

nevnímá víru jako faktor, který by ji v životě nějak posiloval nebo významně pomáhal zvládat životní situace. (I2)

I3 žije sama se svou dcerou, synem a jeho přítelkyní, se kterou má dceru. Dotazovaná se v nedávné době stala babičkou, což ji činí šťastnou. Před rokem informantce zemřela matka, v nedávné době manžel, a bratr měl autonehodu, kdy na její následky zemřel. Informantka uvedla, že její zdravotní stav je špatný – pobírá invalidní důchod třetího stupně, ostatní členové rodiny nemají zdravotní problémy. Svou životní situaci vnímá dotazovaná jako velmi psychicky náročnou: „*lčím se už kolik roků psychicky, a ted'ka je to takový horší i ty životní situace*“. Informantka dosáhla středního odborného vzdělání, její zdravotní stav ji bohužel neumožňuje pracovat. V tuto chvíli řeší informantka exekuci na dům, který vlastní. Její bratr si vzal půjčku, přičemž informantka byla jeho věřitelem, ale on půjčku řádně nesplácel. Romsky se v domácnosti dotazované nehovoří, pouze rozumí, pokud někdo jiný romsky mluví. Mluvit romsky uměla jen její maminka. Děti dávají z tradice křtít. Přáním informantky je, aby byla její rodina zdravá a všichni byli spolu. (I3)

I4 sdílí domácnost se svým partnerem, jejich společným synem, svou matkou a sestrou. Pokud by bydlela dotazovaná s rodinou sama, finančně by situaci nezvládala. Přítel dotazované má exekuce. Informantka uvedla, že v minulosti, ani nyní nepracovala, brzy otěhotněla a kvůli těhotenství nedokončila střední odborné učiliště, obor kuchař – číšník, který studovala. Má zdravotní problémy, které souvisí s její nízkou váhou (33 kg). Informantka je v evidenci úřadu práce, pracuje pouze její partner „*jako asistent prevence kriminality v Josefově*“, kromě jeho příjmu pobírá také sociální dávky, dávky státní sociální podpory. Z tradice dodržuje dotazovaná přivázání červené šňůrky na ruku novorozence proti zlým duchům. Romsky se v domácnosti nemluví. Kvalitu života pro ni představuje hlavně být zaměstnaná a mít ze zaměstnání pravidelný příjem. Víra z jejího subjektivního pohledu nemá vliv na kvalitu jejího života. (I4)

Poslední informantka I5 žije v domácnosti se svým manželem a jejich dcerou, tři starší děti se již osamostatnily. Sama informantka je nezaměstnaná a má pouze základní vzdělání. Informantka v průběhu rozhovoru projevovala zklamání, že se jí nedaří získat zaměstnání „*pochybuj, že mě někam vezmou, já už tomu ani nevěřím. Nevybírám si práci. Je mi to jedno, co bych dělala. Jakoukoliv práci bych vzala.*

Však já chodila takhle, třeba i uklízečku nebo tak, mě to je jedno co budu dělat.“ Svůj postoj k víře hodnotí jako neutrální. Tradice v rodině nedodržují, pouze dávají dětem na kočárek mašličku. Romsky hovoří, ale ví, že dělá v romštině chyby. Doma mluvili především česky, aby děti uměly češtinu, když šly do školy. Jejím přáním je, aby všichni její blízcí i ona měli možnost pracovat. (I5)

VLASTNOST	DIMENZE
Zdraví	Špatné
Víra	Nevýznamná
Hledání	Neustálé
Závislost	Silná

Shrnutí DCV 2: Popsat, jak hodnotí klienti TSPJ kvalitu svého života z hlediska existence.

Nositeli informací byly informantky (uživatelky TSPJ). K dosažení výzkumného cíle slouží tazatelské otázky číslo 8 až 14 v podobě uvedené v transformační tabulce cílů.

Informantky mají zpravidla pronajatý nájemní byt. (I1, I2, I4, I5) Pouze I3 má vlastní byt, tato informantka je však nyní vystavena exekuci z důvodu dluhu svého bratra, který ho řádně nesplácel. I3 svou existenční situaci vzhledem k úmrtím v rodině, která se odehrála v nedávné době, hodnotí jako velmi psychicky náročnou.

Víra a dodržování tradic se jeví z pohledu informantek jako témata, která na kvalitu jejich života nemají zásadní vliv (I1, I2, I3, I4), nebo hodnotí svůj postoj k víře jako neutrální. (I5) Zjištění tohoto faktu autorku práce překvapilo.

Kategorie č. 3

Sounáležitost

V této kategorii se autorka práce zaměřila na odpovědi informantek týkající se jejich vzájemných rodinných vztahů a vztahů s okolím. Autorka se zajímala nejen

o vztahy v rodině, ale i o poměry, při kterých informantky a jejich rodiny přicházejí do styku s okolím, s majoritní společností.

I1, jak bylo uvedeno již výše, má velkou rodinu a vztahy v rodině jsou dobré. Pokud je potřeba, rodina se semkne a pomůže členovi, který to potřebuje. V minulosti se informantka setkala s výhružkami a necítila se proto v Josefově dobře, tato situace je však nyní již stabilizovaná, napomohla tomu služba asistentů Policie, která v Josefově funguje. Informantka popisuje vztahy s okolím svými slovy takto: *„místní lidi nás znaj, některý i vědí, od dětství nás, naše rodiče, nebo to, zdravěj nás, třeba i na jméno. Ale některý jsou jiní...Ale spíš ty cizí. Některý jsou už třeba, že nás hážou do jednoho pytle“*. Informantka nemá zaměstnání, nikdy nepracovala, má celkem osm dětí, byla tedy značnou část života na rodičovské dovolené, kdy se věnovala dětem. Volný čas tráví s rodinou, někdy posílá děti do nízkoprahového klubu Smajlík. Příjmem informantky jsou sociální dávky – dávky pomoci v hmotné nouzi, příjem partnera ze zaměstnání a dávky státní sociální podpory. Vzdělání informantky je základní. V lokalitě Josefova, se rodina necítí bezpečně, v minulosti se setkala s výhružkami, s většinou obyvatel Josefova však vychází dobře. (I1)

I2 sdělila, že v minulosti řešili konflikty s okolím (někdo jim zapálil kočárek), ale přes TSPJ se podařilo věc vyřešit a vztahy se sousedy narovnat. V Josefově se rodina necítí příliš bezpečně, bojí se syna pouštět ven samotného. Vztahy v rodině jsou dle vyjádření informantky oboustranně kladné (má dvanáct sourozenců). S širší rodinou se rodina informantky stýká pravidelně, má i sourozence, o kterých se domnívá, že by jí v případě nouze pomohli. Informantka je v evidenci nezaměstnaných osob úřadu práce, pracuje pouze její manžel, rodina má příjem ze sociálních dávek – dávek hmotné nouze a dávek státní sociální podpory. V nedávné době v rámci kurzu v nízkoprahovém zařízení Smajlík šila a jak uvádí má dobré vyhlídky na pracovní příležitost do budoucna, *„...dělalí jsme povlečení a různý věci, no a teďka, jestli nám to úřad povolí, tak bychom udělali ten kurz. Nějakej rekvalifikační“*.(I2)

I3 se necítí v Josefově bezpečně, pro upřesnění uvádí: *„byli tady nějaký lidi, co vás přepadnou, nebo tak... A i prostě i lidi tady v Josefově tady nemají rádi Romy.“* Na vztazích v rodině se hodně podepsaly nedávné události – smrt manžela,

matky a bratra informantky. V nouzi se má dotazovaná na koho obrátit. Informantka má stabilní příjem, je jí invalidní důchod třetího stupně. V tuto chvíli se obává dotazovaná exekuce na svůj dům, byla věřitelem pro půjčku svého bratra, který jí nezvládal splácet. Volný čas tráví s rodinou, dříve dcera navštěvovala nízkoprahový klub Smajlík v Josefově. Nejvyšším dosaženým vzděláním informantky je střední odborné (vyučena), ze zdravotních důvodů nemůže pracovat. (I3)

I4 informantka se cítí v Josefově bezpečněji, v minulosti tomu tak ale nebylo, její partner pracuje jako asistent Policie, zavedení této služby dle jejích slov rozvinulo bezpečnost v lokalitě „*od té doby, ale co pracuje manžel jako u prevence kriminality, si myslím, že je to tady lepší.*“ Vztahy v rodině považuje za dobré, v nouzi se má na koho obrátit s žádostí o pomoc. Vztahy s okolím dotazovaná vnímá jako běžné, bydlí s partnerem a synem u rodičů a navštěvuje se také s širší rodinou. Prostředí Josefova nevnímá jako bezpečné, bojí se syna samotného pustit ven. Dotazovaná dosáhla základního vzdělání. (I4)

Poslední informantka I5 se v Josefově cítí bezpečně, vztahy v rodině považuje za běžné, pokud je to potřeba, rodina se semkne a navzájem si pomůže. Své vztahy s okolím i v rámci rodiny hodnotí kladně, se sousedy vychází výborně. Příjem rodiny je složen ze sociálních dávek a platu manžela. Dotazovaná je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání úřadu práce, nejvyšší dosažené vzdělání informantky je základní. (I5)

VLASTNOST	DIMENZE
Rodinné vztahy	Dobré
Vztahy s okolím	Nenarušené
Zaměstnání	Nedostupné
Bydlení	Problematické
Bezpečnost	Neuspokojivá
Finanční situace	Tíživá

Shrnutí DCV 3: Popsat, jak hodnotí klienti kvalitu svého života z pohledu jejich sounáležitosti s okolím.

Nositeli informace u tohoto dílčího cíle byly opět informantky (klientky TSPJ). K dosažení výzkumného cíle byly využity tazatelské otázky číslo 15 až 21.

Informantky sdělily, že jejich vztahy v rodině jsou kladné (I1, I2, I3, I4, I5) či na běžné úrovni (I5), jsou i osoby mimo rodinu, na které se mohou informantky v případě potřeby obrátit (I2, I3, I4). Tento výstup autorka hodnotí kladně.

V oblasti Josefova se některé informantky necítily nebo necítí bezpečně (I1, I2, I4), situace se zlepšila zavedením asistentů Policie České republiky. (I1, I4)

Je tedy patrné, že v oblasti kvality života z pohledu sounáležitosti s okolím je nutné hodnotit konkrétní sounáležitost vůči rodině, sousedům a blízkému okolí v lokalitě.

Kategorie č. 4

Adaptabilita

V této důležité kategorii se autorka diplomové práce zabývá u vybraných informantek a jejich rodin schopnostmi a dovednostmi realizovat se. Autorku zajímají otázky výchovy a vzdělávání, volného času i jejich cíle, přání do budoucnosti.

I1 uvedla, že každodenní život je „běžný. *Musím zajistit jídlo, vyprat, vyžehlit, pomáhám s dětmi, někdy jdeme ven. Nic zvláštního.*“ Děti školou povinné žádné potíže nemají, nejmladší navštěvuje přípravku. Děti navštěvovaly nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Smajlík, taneční kroužek, se kterým vystupovaly. Syn Petr má nyní nový koníček, kterým je fotbal. Informantka používá stejný styl výchovy jako její rodiče: „*když si zaslouží tak jim musím dát...Musím je nějak potrestat...Zmlácením nic neuděláte – nás rodiče taky nemlátili., ale trestali nás...že jsme třeba nemohli jít ven.*“ Žádné vyčlenění ze společnosti informantka nepocituje a do budoucna si přeje hlavně zdraví rodiny a to, aby byli všichni spolu, přála by si také, aby měli možnost mít zaměstnání a bydlení bez neustálého odmítání. (I1)

Rodina druhé informantky v běžném dnu a ve volném čase jezdí na výlety do ZOO, k babičce a na kroužky. Sama informantka vede kroužek v nízkoprahovém klubu Smajlík v Josefově. Po negativní zkušenosti, kterou zažila, kdy „*syn třeba jako chtěl chodit na kroužek, jo, ale byl tam jako jedinej Rom, takže se jim to nelíbilo, a bylo vidět, že on je z toho taky špatnej...že ho nepřijmou mezi sebe, tak jsem řekla, že už to nemá cenu*“. Proto se rozhodla založit vlastní kroužek. Každodenní život vnímá jako zajištění nutných věcí v domácnosti. Vztah s dětmi hodnotí výborně, „*dělám všechno pro to, aby byl dobrej*.“ Učiliště dotazovaná nedokončila (zemřela jí matka), má proto pouze základní vzdělání. Nevnímá, že by byla ze společnosti vyčleněná. Přála by si, aby se zlepšil otcův zdravotní stav a aby si s manželem i dětmi stále rozuměli. (I2)

V případě I3, vzhledem ke zdravotním obtížím, její každodenní program často souvisí s návštěvou některého z lékařů, kromě toho se snaží zajistit běžný chod domácnosti tak, aby bylo uklizeno a uvařeno. Snaží se děti vychovávat stejně, „*ale není to, jako když mě vychovávali moje rodiče...Není to stejné, ono to možná je trošku, v dnešní době, někde jinde. Co si voni dneska dovolej ke mně, tak to bysme si nikdy v životě nedovolili k rodičům*.“ Svůj vztah k dětem hodnotí jako kamarádský. Dříve děti navštěvovaly taneční kroužek, dle slov informantky nyní veškerý volný čas věnují počítači, především facebooku. Syn chodil do praktické školy, dcera „*donedávna byla na základce, ale prostě měla slabej prospěch...Tak jsem ji s ní byla u psychologky, tak ji taky přeložili taky na tu speciální*.“ Jejím přáním do budoucna je, aby byli její blízcí zdraví a měli možnost pracovat, vyčlenění ze společnosti výrazně nepocitíuje, jen nechodí často ven, protože jí to momentálně nedovoluje její zdravotní stav. (I3)

I4 vnímá každodenní chod domácnosti tak, že odvede syna do školky a pak se stará o domácnost, občas navštěvují nízkoprahový klub pro děti a mládež a o víkendech společně chodí na výlety, procházky. „*Přes týden nic navíc než uklidit, uvařit nestíhám, jsem i ráda, že nám dopadla ta školka a mám na věci klid a čas, bez toho nevím, jak bych to zvládala*.“ Syna vychovává podle svého názoru přísněji, než vychovávali ji její rodiče. Zajímavostí je, že o partnerovi povětšinou hovoří jako o manželovi, přestože upřesnila, že svatbu neměli. Přáním do budoucna je najít práci

a bydlení, aby se její rodina mohla osamostatnit, vyčleněná ze společnosti se být necítí. (I4)

I5 každý den tráví čas s rodinou a péčí o domácnost, zajištěním nákupů, doložením dokladů na úřady a podobně. Vyčlenění ze společnosti nijak nepocituje, pokud měla popsat, jak by si vyčlenění představovala, uvedla „*no asi, že bych se cítila odstrčená, že bych byla sama, nebylo by mi dobře a cítila bych, že mě ostatní nenávidí*“ Děti má již dospělé, mají své rodiny. Svůj volný čas rozděluje mezi péči o domácnost a rodinu. „*Většinou jsme společně s rodinou, starám se o domácnost a o rodinu, manžela. Mám ráda, když se sejdeme celá rodina, to je pak veselo.*“ Plány do budoucna nemá, neplánuje, má za to, že by se nepodařilo plány uskutečnit. Přáním do budoucna je, aby měli Romové možnost zaměstnání. (I5)

VLASTNOST	DIMENZE
Vzdělávání	Důležité
Volný čas	Aktivní
Výchova	Liberální
Budoucnost	Nadějná
Sociální vyloučení	Nevnímané

Shrnutí DCV 4: Zjistit, jak vnímají uživatelé TSPJ kvalitu svého života z hlediska adaptability.

Jako u předchozího výzkumného cíle i zde jsou zdrojem informací odpovědi informantek (klientek TSPJ). K dosažení výzkumného cíle slouží otázky číslo 22 až 25 v podobě uvedené v transformační tabulce cílů.

Informantky se prakticky shodly na tom, že z hlediska adaptability jejich běžný den zahrnuje zajištění chodu domácnosti (I1, I2, I3, I4, I5) a trávení času s rodinou. (I2, I4) Žádná z informantek není zaměstnána. (I1, I2, I3, I4, I5)

Informantky pocítují zdraví a sounáležitost s rodinou jako důležitý faktor kvality jejich života, přání a plány do budoucna proto souvisely právě s těmito

faktory. (I1, I2, I3) Faktorem, který se jeví jako důležitý, je také vnímání potřeby a možnosti mít zaměstnání a příjem z něho. (I1, I3, I4, I5) I1 ještě zdůrazňuje mít dostupné bydlení.

Výrazné vyčlenění ze společnosti informantky nepociťují (I1, I2, I3, I4), jen poukazují na přístup majority k Romům při hledání zaměstnání a bydlení. Zdravotní stav páté informantky (I5) ji omezuje v zapojení se do společenského či komunitního dění v lokalitě.

Kategorie č. 5

Spolupráce

V této kategorii se autorka zaměřila na odpovědi informantek týkající se vzájemné spolupráce s terénními pracovníky TSPJ. Uvedme si konkrétní příklady, v čem spočívá pomoc dotazovaných informantek.

Informantky z řad klientek se shodují, že TSPJ navštěvují dle potřeby a služba jim pomáhá při zajišťování bydlení, výchovně vzdělávacích a aktivizačních činnostech pro děti a mládež (I1), zajišťování základního poradenství v oblasti státní sociální podpory (I1, I2, I3, I5), řešení konfliktů s okolím (I2), hledání nabídky zaměstnání (I1, I4, I5), jednání s úřady (I4) a při sjednávání splátkových kalendářů na nedoplatky energií a dalších službách (I2, I3), zajištění bydlení (I2). Informantky se shodují, že služba je pro ně užitečná. (I1, I2, I3, I4, I5) Pokud potřebují, navštíví informantky pracovnice TSPJ na jejich základně v Josefově v době, kdy mají úřední hodiny. (I1, I2, I3, I4, I5) Informantka (pracovnice TSPJ) sdělila, že v TSPJ pracuje 11 let (I6). *„Za trvání terénní práce v Josefově si nás lidé vyhledají sami nebo za nimi přicházejí do rodiny. Rozhovorem si ujasníme klientův cíl (jeho zakázku), zvolíme nejvhodnější postup.“* (I6)

Informantky spolupráci s TSPJ hodnotí všechny kladně (I1, I2, I3, I4, I5), chválí především přístup terénní pracovnice paní Králové - (I6). Spolupráci hodnotí slovy: *„je strašně hodná ... ta pro Romy žije, pomáhá nám už asi 11 let ... Tak ono hodně záleží na té osobnosti, jestli je člověk, jestli je trošku sociálně zaměřenej nebo ne“* (I1); *„... třeba s tímhle bytem mi pomohla paní Králová...přimluvila se za mě“*(I2);*... vždy nám pomohla, když za ní jdu“* (I3); *„tady ani není jinej člověk,*

kteřej Vám dokáže pomoct tak jako vona“ (I4); „paní Králová je taková – normální. Ona nám to vysvětlí všechno. Snaží se, zavolá, pomůže...děti jsou za ní rádi kdykoliv můžou...je nejlepší, ta by měla bejt všude ... kdybych z ní mohla udělat dvacet, tak z ní udělám dvacet (smích) ...kdyby kandidovala někam na prezidentku, věřím tomu, že by všichni volili ji“. (I5)

VLASTNOST	DIMENZE
Podpora	Očekávaná
Kontakt	Osobní
Informace	Srozumitelné
Služba	Užitečná a potřebná
Potřeba pomoci	Nezbytná

Shrnutí DCV 5: Popsat praktickou spolupráci pracovníků TSPJ s klienty.

K zjištění informací tohoto výzkumného cíle jsou využity tazatelské otázky číslo 26 až 33. Část z těchto otázek je určena pro informantky z řad klientů a část je určena pro pracovníci TSPJ.

Délka spolupráce klientek s TSPJ je popsána již výše v tabulce č. 3 – Základní údaje informantek. Délka spolupráce se pohybuje v rozmezí od 1,5 roku (I4) po 11 let. (I1)

Spolupráce pracovníků TSPJ se jeví z pohledu informantů jako oboustranně vyhovující. (I6) Klienti sami vyhodnocují, zda chtějí pomoci či nikoliv, případně s čím konkrétně. (I1, I2, I3, I4, I5)

Při spolupráci s klienty se jich pracovnice dotazují na jejich zakázku, na čem chtějí společně pracovat a pak stanoví kroky, kterými lze cíle dosáhnout. S klienty volají, kam je potřeba, pomáhají jim při jednání s úřady, při hledání zaměstnání nebo při hledání bydlení. (I6) Z výpovědi je patrné, že TSPJ má vliv na kvalitu života svých klientů, neboť jim pomáhá zajistit potřeby, které klienti vnímají jako nezbytné pro kvalitu svého života. Významnou roli při spolupráci informantek s TSPJ má

zajisté i komunikace a především srozumitelnost při předání informací. Proto je z pohledu informantek tato služba pro ně a jejich rodiny tak důležitá a zásadním způsobem ovlivňuje jejich životy i celkovou kvalitu jejich života.

5.1 Shrnutí výzkumné části

Problematika spojená s Romy, týkající se jejich zaměstnávání a životního stylu, které často považuje mnoho lidí za neslučitelný s životním stylem majoritní společnosti, je tématem velmi aktuálním a často diskutovaným.

Autorka se s tímto tématem setkává ve svém životě takřka na každém kroku, kdy celá řada lidí je nakloněna radikálnímu řešení otázkám soužití s Romy, neuznávají systém sociálních dávek, považují jej za nespravedlivý a jsou vyznavači celé řady mýtů o výhodách pro Romy, které neexistují.

Hlavním cílem práce bylo analyzovat kvalitu života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře (dále jen TSPJ). Tento cíl byl rozvržen do dílčích cílů, které jsou popsány výše. Dílčí výzkumné cíle popisují kvalitu života uživatelů TSPJ z hlediska existence, sounáležitosti (vazby na okolí) a adaptability a zároveň se zaměřují na spolupráci informantek s TSPJ.

Ve výpovědích informantek se často objevují možné příčiny jejich nízkého příjmu, který pochází ze státní sociální podpory. Žádná z dotázaných nemá stabilní zaměstnání (I1, I2, I3, I4, I5) a značná část má pouze povinné základní vzdělání (I1, I2, I4, I5), k dokončení vyšší kvalifikace nepřispívá ani brzké početí prvního dítěte, které může kolidovat se studijními povinnostmi. (I4) K nezaměstnanosti Romů pak přispívá, dle názoru autorky také odmítání Romů majoritní společností. K nezaměstnanosti se pak přidružuje nízký příjem ze sociálních dávek a schopnost zajišťovat své potřeby na nízké úrovni.

Z těchto faktorů pak vyplývají nestabilní bytové podmínky, kdy značná část dotázaných obývá pronajatý byt, nikoliv byt vlastní. (I1, I2, I4, I5) Z finanční nejistoty pramení obavy o bydlení, které se odráží i na definování kvality života, kdy se jedná o „stav, kdy by nám nic nechybělo. Že by bylo vše tak, jak má být, hlavní je bydlení, zabezpečit rodinu, aby měli co jíst.“ (I2) Tato definice odpovídá z pohledu hierarchie potřeb pouze zajištění základních fyziologických potřeb. (Plháková, 2007,

s. 320) Tuto definici však nelze považovat za konečnou, neboť autorka dalšími výpověďmi dotázaných zjistila, že saturují i potřeby vyšších úrovní.

Pro definování kvality života je nutné subjektivní hodnocení jedince. Dotázané klientky neměly jednotný pohled na hodnocení kvality svého života. (I1, I2, I3, I4, I5) Velmi zajímavý je poznatek, že vnímání kvality života je natolik subjektivní, že informantka, která v nedávné době ztratila svou matku, manžela i bratra hodnotí kvalitu svého života pozitivně, zatímco informantky, které nepostihla tato nebo podobná ztráta, hodnotí kvalitu svého života negativně či neutrálně.

Jednoznačné bylo tvrzení, že klientky se necítí být ze společnosti ve své lokalitě vyčleněné. (I1, I2, I3, I4, I5) Nicméně, uvědomují si negativní přístup některých jedinců z majority k Romům.

Faktorem, který byl pro výzkumnici velmi překvapivý, je skutečnost, že informantky nemají v rodině problematické vztahy a i s okolím mají dobré nebo běžné vztahy. (I1, I2, I3, I4, I5)

Víra v Boha a dodržování tradic se jeví z pohledu informantek, jako témata, která na kvalitu jejich života nemají zásadní vliv. (I1, I2, I3, I4) Tuto skutečnost posuzuje autorka spíše negativně, neboť se domnívá, že v těžkých chvílích je víra nesmírně důležitá pro zvládnutí obtížných životních situací.

Informantky opakovaně uváděly, že jejich přáním je pracovně se zařadit. Autorka práce se domnívá, že rozdíl minimální mzdy a příjmu ze sociálních dávek je u osob se základním vzděláním minimální, proto jejich motivace pracovat není často příliš velká. Tuto skutečnost výzkumnice chápe a ze strany klientů jí rozumí, neboť se jedná, spíše než o vinu klientů, o špatné nastavení systému sociálních dávek, který není motivující. Dá se však předpokládat také značný vliv transgeneračního přenosu vzorců chování.

Z následující tabulky, ve které je zaznamenán přehled vlastností a dimenzí, můžeme zjistit, které vlastnosti jsou z analýzy rozhovorů nejsilněji zastoupeny. V tomto kontextu můžeme rozpoznat silnější a slabší vlastnosti konkrétních kategorií získané na základě rozhovorů s informanty.

Tabulka č. 5: Přehled vlastností a dimenzí

VLASTNOSTI	DIMENZE
Zaměstnání	Nedostupné
Bydlení	Problematické
Finanční situace	Tíživá
Rodinná pospolitost	Zásadní
Zdraví	Špatné
Potřeba pomoci	Nezbytná
Závislost	Silná
Hledání	Neustálé
Podpora	Očekávaná
Rodinné vztahy	Dobré
Bezpečnost	Neuspokojivá
Služba	Užitečná a potřebná
Nutnost pomoci	Vysoká
Vztahy s okolím	Nenarušené
Vzdělávání	Důležité
Materiální zajištění	Minimální
Životní úroveň	Nízká
Informace	Srozumitelné
Změny	Časté
Kontakt	Osobní
Výchova	Liberální
Volný čas	Aktivní
Sociální vyloučení	Nevnímané
Budoucnost	Nadějná
Víra	Nevýznamná

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Z analýzy **kvality života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře** vyplývá, že mezi silné vlastnosti napříč kategoriemi, které ovlivňují zásadně kvalitu života informantek patří především: oblast zaměstnání, bydlení, finanční situace, rodinné pospolitosti a zdraví. Dále silně vnímají potřebu pomoci, podpory a rodinných vztahů jako faktor, který působí na kvalitu jejich života. Z hlediska spolupráce s TSPJ lze za silnou stránku považovat to, že kontakt s informantkami je osobní, služba je pro ně potřebná a užitečná a informace jsou jim předávány pracovníky TSPJ srozumitelně. Co autorku práce při analýze rozhovorů s informanty překvapilo, je fakt, že se necítí být

sociálně vyloučenými a otázky duchovní stránky a víry pro jejich kvalitu života nejsou nijak významné.

Na závěr shrnutí by autorka práce ráda poznamenala, že sociální pedagog, terénní pracovník či jakýkoliv pracovník pomáhající profese má před sebou vždy nelehký úkol. Tato práce je náročná duševně, člověka vyčerpává, na druhou stranu může být i velmi obohacující – pokud pracuje například právě s romskou menšinou. Každý, byť i malý krok, který zlepší kvalitu života jedince či celé rodiny je vždy cenný.

TSPJ nachází uplatnění pro kvalitu života klientů, neboť jim pomáhá zajišťovat potřeby, které klienti považují za základní faktory pro kvalitu jejich života. (I6) Pracovnice TSPJ na otázku, jaká jsou pozitiva terénní sociální práce, uvádí: *„terénní pracovník ví o rodinách nejvíce, je s nimi v častém kontaktu, jakmile má klient potřebu něco řešit, je dříve „při ruce“, klienti mu více věří - pokud jim říká vše na rovinu, má čas jim naslouchat, uklidňuje vyhrocené situace, je mostem mezi klientem a majoritou.“* Autorce diplomové práce se velmi líbí přirovnání terénní pracovnice k mostu. Obě se totiž domnívají a shodují v tom, že ať už terénní pracovník, sociální pedagog či sociální pracovník, měl by být především člověkem, který je „mostem“ mezi svými klienty a společností.

Závěr

„Přestože si to ani neuvědomujeme, vyplňujeme důležitá místa v životech druhých lidí.“

(Robert Fulghum)

Záměrem diplomové práce bylo v teoretické části popsat problematiku spojenou s kvalitou života romských rodin v kontextu terénní sociální práce očima sociálního pedagoga. V empirické části pak analyzovat kvalitu života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře, v oblasti, která je považována za sociálně vyloučenou lokalitu.

K získání dat byla využita technika kvalitativního výzkumu – polostrukturovaných rozhovorů s klienty a pracovníky terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře. Pro další analýzu dat bylo užito analytického procesu, tzv. otevřeného kódování. V průběhu výzkumu došlo k nenadálé situaci, kdy z původně plánovaných dvou informantek ze strany pracovníků terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře, byl rozhovor proveden pouze s jednou terénní pracovnící, jelikož probíhala výběrová řízení na nové budoucí kolegyňe. Pro analýzu kvality života bylo nutné zohlednit subjektivní hodnocení jedinců. Při výpovědích měla autorka pocit, že informantky občas podřizovaly svůj názor tomu, co by dle svého názoru autorce sdělit měly, což může do určité míry zkreslit výstupy z výzkumu.

Autorka má za to, že výzkumný cíl byl dosažen a to pomocí několika dílčích cílů. Zaměřila se při výzkumu na kvalitu života romských rodin z hlediska jejich existence (zdraví - fyzické a psychické stránky i víry), z hlediska sounáležitosti (patřit někam, vztahů v rodině i s okolím, společností) a z pohledu adaptability (způsobu realizování se, přání do budoucna, volného času i každodenního života). Celkově lze říci, že se podařilo zanalyzovat kvalitu života romských rodin spolupracujících s pracovníky terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře v daném rozsahu.

V souvislosti s výše uvedeným autorka práce došla k odhalení několika hlavních závěrů: vnímání kvality života je natolik subjektivní, že informantka, která v nedávné době ztratila svou matku, manžela i bratra hodnotí kvalitu svého života poměrně pozitivně, zatímco informantky, které nepostihla tato nebo podobná ztráta,

hodnotí kvalitu svého života negativně či neutrálně. Pracovníci terénní práce nachází neustálé uplatnění pro spolupráci s romskými rodinami, neboť jim pomáhají zajišťovat potřeby, které klienti považují za základní faktory pro kvalitu jejich života. Důležitá je však motivace k aktivní spolupráci, zvyšování jejich sociálních kompetencí a zlepšení kvality jejich života. Význam realizovaného výzkumu, může mít spíše charakter prvotní fáze výzkumu v dané problematice, kdy výzkum skýtá dostatečné množství podnětů pro další výzkumy či analýzu.

Výstupy výzkumu lze využít v praxi pro zkvalitnění poskytování sociální služby terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře. Pracovníci služby mohou lépe porozumět pocitům a starostem lidí, se kterými denně pracují, prostřednictvím rozhovorů a jejich rozboru.

Autorka práce se domnívá, že schopnost pracovat s prostředím, přistupovat ke klientovi komplexněji, vycházet z potřeb daného jedince nebo skupiny, být dostatečně adaptabilní na změny, tím vším může sociální pedagog obohatit terénní práci a přinášet nový přístup. Z těchto důvodů chápe profesi sociálního pedagoga jako pomáhajícího pracovníka budoucnosti, protože se jeví jako odborník, který je připraven působit jak v oblasti pedagogické, tak i sociální. Přestože se přístupy sociálního pracovníka a sociálního pedagoga liší, autorka práce se domnívá, že přesto vzniká velký prostor pro spolupráci obou odborníků s kolektivním cílem pomoci klientovi a zlepšit jeho kvalitu života.

Seznam použitých zdrojů

Agentura pro sociální začleňování. *Co je sociální vyloučení* [online]. 2015. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Romové, bydlení, soužití*. Praha: Socioklub, 2000, s. 126. ISBN 80-902260-8-6.

AZ Citáty. *AZ Citáty* [online]. 2014 [cit. 2014-8-13]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/>

BOHÁČKOVÁ, P. *Terénní sociální práce s rodinami ohroženými sociálním vyloučením v blanenském regionu*. Brno, 2012. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/363382/pedf_m/Diplomova_prace_Boháčková_P.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.

ČADA, K. a kol. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR* [online]. Praha, 2015. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nase-prace/aktualni-zakazky>.

DAVIDOVÁ, E. *Romové ve fotografii Evy Davidové*. Fortuna Print, 2010, 72 s. ISBN: 80-7168-799-5.

DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C. *Měření kvality života v sociální psychiatrii*. ČS Psychiatrie, 1997, roč. 93, č. 8, s. 423-432.

GABAL, I.; VÍŠEK, P. a kol. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení* [online]. Praha, 2010. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.gac.cz/cz/nase-prace/aktualni-zakazky>

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HNILICOVÁ, H. *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví*. In *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton, 2005. 629 s. ISBN 80-7254-657-0.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů. Člověk v tísní při ČT*, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny. Projekt Varianty, 2002, s. 84. ISBN: 80-7106-615-X.

HORVÁTHOVÁ, J. In: *Romové: = O Roma. Tradice a současnost. = Angoder the akának / zpracoval kolektiv autorů Muzea romské kultury Brno: SVAN: Moravské zemské muzeum: Muzeum romské kultury, 1999. 90 s. ISBN 80-7028141-3.*

HRONCOVÁ, J. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Banská Bystrica: Pdf UMB, 2001. ISBN 80-8055-476-5.

Integrovaný portál MPSV. *Terénní sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách* [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2317>

KLÍMA, P. a kol. *Kontaktní práce 2008-2011*. Česká asociace streetwork. Praha. 2011. ISBN: 978-80-254-4001-8.

KRAUS, B. *K aktuálnímu pojetí a postavení sociální pedagogiky*. In Konstituování Sociální pedagogiky jako vědeckého oboru. Brno: Institut mezioborových studií, 2004b. str. 9 – 19. ISBN 80P902936P5P.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS, B; POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk: prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KŘIVOHLAVÝ, J. 2004. Kvalita života. In Hnilicová H. (ed.) *Kvalita života: sborník příspěvků z konference konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni. Kongresový sál hotelu Aurora*. Kostelec nad Černými Lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky. s. 9-20. ISBN 80-86625-20-6.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál. 2001. s. 252. ISBN 80-7178-774-4.

LHOTKA, P. *Romové v komunistickém režimu* [online]. 2015 [cit. 2015-01-28]. ROMEA, o.p.s. Dostupné z: <http://skola.romea.cz/cs/historie/romove-v-komunistickem-rezimu/>

LHOTKA, P. In: *Romové: = O Roma. Tradice a současnost. = Angoder the akának / zpracoval kolektiv autorů Muzea romské kultury Brno: SVAN: Moravské zemské muzeum: Muzeum romské kultury, 1999. 90 s. ISBN 80-7028141-3.*

LIBIGEROVÁ, E., MÜLLEROVÁ, H.: *Posuzování kvality života v medicíně*. Česká a slovenská psychiatrie, 2001, č. 4. ISSN 1212-0383.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 8071785490.

NAVRÁTIL, P., et al. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.

NEČAS, C. In: *Romové: = O Roma. Tradice a současnost. = Angoder the akának / zpracoval kolektiv autorů Muzea romské kultury Brno: SVAN: Moravské zemské muzeum: Muzeum romské kultury, 1999. 90 s. ISBN 80-7028141-3.*

PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, 472 s. ISBN 978-80-200-1499-3.

Romové v České republice. *Historie a původ Romů* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530>

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 149 s. ISBN 80-7178-410-9.

SOCIOKLUB: *Romové v České republice (1945-1998), Sborník*, Praha, Sociopress, 1999, ISBN 80-902260-7-8.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 808583460X.

ŠOLCOVÁ, I., KEBZA, V. *Kvalita života v psychologii: Osobní pohoda (well-being), její determinanty a prediktory*. In HNILICOVÁ, H. *Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni*. 1.vyd. Kostelec nad Černými Lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004., s. 21-32. ISBN 80-86625-20-6.

ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3754-7.

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *WHOQOL-Measuring Quality of Life*. Geneva, Switzerland, 1997.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: **Koncepční model kvality života podle QOL Research Unit, Toronto**
(zdroj: Vaňurová a Mühlpachr, 2005, s. 18-20)

Tabulka č. 2: **Transformační tabulka cílů**

Tabulka č. 3: **Základní údaje informantek**

Tabulka č. 4: **Pracovnice terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře**

Tabulka č. 5: **Přehled nosných kategorií, silné a slabé oblasti**

Seznam příloh

Příloha č. 1 – **Scénář rozhovorů**

Příloha č. 2 – **Přepis rozhovorů**

PŘÍLOHA 1: SCÉNÁŘ ROZHOVORŮ

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Mohl/a byste mi prosím říct na začátek něco o sobě a Vaší rodině?

Máte manžela/ku, partnera/ku?

Jak dlouho spolu žijete?

Kolik máte dětí a jak jsou staré?

Jak se jmenují?

Jaký je Váš zdravotní stav?

Cítíte se po zdravotní stránce dobře?

Jak jste se dozvěděla o terénní sociální službě – v Jaroměři/Josefově?

Jaká byla Vaše kvalita života předtím, než jste kontaktovali terénní sociální službu-Jaroměř/Josefov?

Jaké byly Vaše potíže, čeho se týkaly?

Jak jste je řešili?

Co vám činilo největší problémy?

V čem vidíte největší překážky?

Napadá Vás ještě něco dalšího v této souvislosti?

KVALITA ŽIVOTA – současná situace v následujících oblastech

Když řeknu slova „kvalita života“, co si Vy pod těmito slovy představíte?

Co je podle Vás důležité pro kvalitní život?

Co pro Vás osobně znamená mít kvalitní život?

Jak jste spokojen/a s kvalitou svého života? / Jak se Vám žije?

Jaké problémy Vás v současné době zatěžují nejvíce?

Co Vás trápí v současnosti nejvíce? (*př. dluhy, bydlení, zaměstnání, děti ...*)?

Jak jste se cítili v této nelehké situaci, co prožívala Vaše rodina a děti?

Kdo Vám jako první nabídl pomoc?

Jaké jsou Vaše vztahy s okolím – sousedé, známí?

Setkal/a jste se někdy s negativními reakcemi, neochotou nebo urážkami?

Jaké pocity to ve Vás vzbuzovalo?

Je něco, co byste chtěla změnit, co Vám nevyhovuje?

VZTAHY V RODINĚ A VÝCHOVA

Ráda bych se zeptala na Vaše dětství, jak na něj vzpomínáte?

Jaké byly vztahy mezi otcem a matkou?

Byl/a jste spokojená ve své rodině jako dítě?

Máte nějaké sourozence?

Jak jste s nimi vycházel/a v dětství a jak dnes?

Stýkáte se pravidelně svou širší rodinou?

Jak často se navštěvujete a jaké máte mezi sebou vztahy?

Myslíte si, že při výchově byli Vaši rodiče příliš přísní nebo Vám naopak dávali hodně volnosti?

Používali Vaši rodiče nějaké tělesné tresty?

Kdo měl v rodině větší autoritu – otec nebo matka?

Měl/a jste větší důvěru spíše k matce nebo k otci?

Můžete porovnat, v čem je Vaše současná rodina jiná nebo stejná oproti rodině,

ve které jste vyrůstala Vy?
Jak Vám pomáhají s problémy Vaši nejbližší?

DĚTI, ŠKOLA A VOLNÝ ČAS

Kdy se Vám narodilo první dítě?
Jak jste vycházela s jeho otcem, žijete s ním stále nebo máte jiného partnera?
Jak spolu vycházíte?
Povězte mi prosím o Vašich dětech, jak jsou staré, co mají rády?
Jaký je Váš vztah s dětmi?
Jaký mají děti prospěch ve škole?
Pokud mají ve škole problémy, s kým a jak je řešíte?
Děláte s nimi doma úkoly?
Vynikají v něčem? Navštěvují nějaké kroužky ve volném čase?
Jakým způsobem trávíte volný čas?
Máte jako rodina nějaké společné aktivity, zájmy, koníčky?

VZDĚLÁVÁNÍ A ZAMĚSTNÁNÍ

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání, příp. v jakém oboru?
Myslíte si, že je to pro Vás dostačující?
Přemýšlela jste někdy o dalším vzdělání, např. rekvalifikaci, kurzu apod.?
Kde jste naposledy pracovala? Jaké jsou Vaše pracovní zkušenosti?
Jakou práci byste ráda dělala?
Jak hodnotíte šance, které máte při získání zaměstnání?
Myslíte si, že je vzdělání důležité?
Jaký máte názor na vzdělání?
Je pro Vás důležité vzdělání Vašich dětí?
Váš manžel/ partner pracuje?
Jaké má zaměstnání?

FINANČNÍ OBLAST A BYDLENÍ

Ráda bych se zeptala na finanční stránku, pokud Vám to není nepříjemné.
Máte stálý měsíční příjem?
Pracujete nebo pobíráte sociální dávky?
Jak to máte s bydlením?
Bydlíte v nájmu nebo je to Váš byt?
Jste spokojena s velikostí a kvalitou vybavení své domácnosti?
Je něco, co Vám tu chybí?
Postrádají něco Vaše děti?
Platíte nájem, inkaso, nemáte nedoplatky?
Máte nějaké finanční závazky, splácíte je pravidelně a včas?
Hrozí vám exekuce, dluhy?

BEZPEČNOST LOKALITY

Cítíte se v prostředí, ve kterém žijete bezpečně?
Pokud ne – tak z čeho konkrétně máte obavy, strach?

SPOLUPRÁCE S TERÉNNÍMI SOCIÁLNÍ SLUŽBOU JAROMĚŘ

Odkud jste se dozvěděl/a o možnosti využít sociální službu?

Spolupracovala jste, či spolupracujete s dalšími institucemi, které Vám pomáhají?

Jaké bylo Vaše očekávání od pracovníků terénní služby Jaroměř?

Jakou konkrétní pomoc jste Vy nebo Vaše rodiny obdrželi?

Myslíte si, že je tato služba potřebná?

Když se vrátím zpátky do doby, kdy jste kontaktovala terénní sociální službu, co jste tehdy nejvíc potřebovala?

Jak Vám s řešením Vašich problémů konkrétně pomáhají terénní pracovníci?

Využíváte možnosti individuálního plánování, máte svůj individuální plán?

Jak hodnotíte poskytnutou pomoc od terénních pracovníků?

VÍRA A NÁBOŽENSTVÍ

Co pro Vás znamená víra a náboženství?

Jsou pro Váš život důležité duchovní hodnoty, udržení romských tradic atd.?

Jaké romské tradice v rodině dodržujete?

Mluvíte v rodině romsky?

PŘEDSTAVY DO BUDOUCNA

Co byste ve svém životě chtěla změnit?

Jaké kroky ke zlepšení Vaší životní situace byste udělala Vy sama?

Co byste potřebovala k tomu, abyste byla šťastná a spokojená a žila podle Vás kvalitní život?

OTÁZKY PRO PRACOVNÍCI

1. Jak dlouho pracuješ jako terénní pracovníce v Josefově?
2. Jaká je Tvoje předchozí praxe a vzdělání?
3. Co si představuješ pod pojmem „kvalita života“?
4. Co si představuješ pod pojmem „kvalita života klientů TSPJ“?
5. Jak hodnotíš kvalitu života Tvých klientů?
6. S jakými rodinami pracuješ? Co je pro ně charakteristické?
7. S jakými problémy se nejčastěji potýkají?
8. V čem spatřuješ příčinu často tíživé situace Tvých klientů?
9. Jaké služby od vás využívají nejčastěji?
10. S jakými úkony klientům pomáháte?
11. Jaké metody sociální práce používáte?
12. Jak prakticky probíhá Tvá spolupráce s klienty?
13. Popiš mi prosím, jaké to je přijít k někomu domů, do neznámého prostředí a pomáhat mu řešit problémy?
14. Jaká vidíš pozitiva a jaká negativa právě této formy sociální služby?
15. A na závěr mi popiš třeba nejlegračnější historku z praxe?

PŘÍLOHA 2: PŘEPIS ROZHOVORŮ

Přepis rozhovoru č. 1

Informantka – II

... můžeme tedy začít?

Ano.

Já Vás jenom na začátek požádám, jestli byste mi něco stručně řekla o své rodině.

Nevím, co chcete vědět vo naší rodině.

Třeba kolik Vás je, jestli máte přitele, partnera?

No, to mám ... (usmála se) ... Jednoho.

Jednoho partnera, nebo manžela?

Né, ne. To je můj druh.

Druh?

My jsme se nevezali, ale žijem strašně dlouho spolu.

Jen se zeptám, kolik vám je let?

Třicet osum.

A děti máte kolik?

Osum.

Osm dětí? A jak se jmenují?

Tak mám Domču, Petra, Milana, Žanetu, Květu, Pavla, Tomáška.

Takže převažují kluci. Raubíři. (všude se ozývá mírný hluk)

A teda ještě jednoho Ludovíta, no. Ten se jmenuje po manželoj.

A v jakém věkovém rozmezí jsou?

Tak tyhle jsou už dospělý.

A tomu nejmladšímu je kolik?

No, tak toho doma nemáme, protože ten je narozenej dřívě než měl bejt a necelých pět měsíců, tak že je tam pro ty postižený, že jo. Von má slabou imunitu.

Prosím?

No slabou imunitu má, tak to není ani na doma. Jinak nejmladší je Domča, sedm let.

(ptám se jednoho z chlapců na jméno - přišli ze zvědavosti k nám do místnosti, ale začali vyrušovat, poté se zklidňují)

Co se týče Vašeho zdravotního stavu, tak jste na tom dobře? Jaký je Váš zdravotní stav?

No teď ne. No teď beru prášky na srdce. A to, tak jsem v Náchodě se srdíčkem.

Je to vážné?

No teď mi zatím přišly špatný ty výsledky, tak mám teďka pátýho jít znova na krev, tak uvidíme.

Tak hlavně, aby to bylo v pořádku. Ještě se zeptám, takhle na začátek - jak jste se dozvěděla o terénní službě v Jaroměři-Josefově?

No jo, tak to paní Králová, že jo. No, pan Polák že jo, říkal že bude paní Králová tady pracovat.

Takže Vám dal kontakt na paní Královou ...A pomáhá Vám řešit Vaše současné potíže?

To jo jako. Tak to jo s těma problémama co máme jako. Paní Králová je moc hodná.

A říkala jste, že jste se teď přestěhovali, asi dva měsíce bydlíte tady. Předtím jste v kontaktu s paní Královou byla?

Byla, byla. Já jsem bydlela tady v Josefově, akorát tady ten byt byl to...padal.

Myslíte v nějakých špatných podmínkách?

Voni ho teď prodali, že jo. Jo... (děti začínají zlobit, informantka je okřikuje)

Jak jsem říkala, má práce se zabývá kvalitou života, právě v kontextu s terénní prací.

A když se řekne kvalitní života, co Vy si pod tím představíte? Když někdo řekne třeba, že má kvalitní život, nebo nekvalitní?

No, co Vám na to mám říct. Nevím.

Co třeba pro Vás osobně znamená mít kvalitní život? Řekla byste, že Váš život je kvalitní? Co byste všechno potřebovala, aby byl kvalitní?

No...Co bysme potřebovali tady... tady člověk nemá odvolání. Bydlení. Prostě, kdy by nám nic nechybělo, mít střechu nad hlavou. Že by bylo vše tak, jak má být, hlavní je bydlení, zabezpečit rodinu, aby měli co jíst.

Tak mi to teď všechno řekněte - jak by to mělo být, abyste byla spokojená Vy i Vaše rodina? (děti jsou stále hlasitější)

No, tak my jsme třeba žádali městskej byt, tak nám nedaj tady, protože tady starosta řekne cigána do bytu nikdy nedávaj...No, kdyby nebyli soukromníci, tak kde jsme my, venku na ulici. Podívejte,

dcera, nikdy v životě neměla s městem nic, a normálně jí nedaj, ani neměla nárok jako svobodná matka s dvěma dětma, musíme jí pomoci my.

Takže tady všichni žijete pohromadě?

No nedá se nic dělat, musíme pomoci holce my.

A jaké problémy Vás zatěžují v současné době nejvíc? Je to právě bydlení, nebo jsou to ještě nějaké další?

Jo, tady kdyby nám nepomáhala paní Králová nebo tak, tak nemáme na nájem. Jako.

Takže jestli to chápu správně, pro Vás je teďka nejtěživější to bydlení?

No ten náš byt... jak to mám udělaný. Čekáme na elektřinu a plyn. Když to nebude v pořádku, můžeme být na ulici, vezmou nám děti a to by byl konec.

A můžu se Vás zeptat, kolik Vás tady dohromady bydlí?

Tak já mám ještě čtyři děti, že jo, dcera je pryč, ta bydlí sama, syn bydlí sám, že jo, a dcera ta bydlí tady ...

Ta nejstarší dcera?

A ta dcera je tady s dvěma dětmi prozatím teď. Protože jí hledáme byt, jenže to je těžký, protože některý soukromník si vybírá, voni taky nejsou všichni stejný. Že taky uviděj Roma a voni hned nechtěj...

A jaké jsou vztahy s okolím přímo tady?

Ale, tak jako jde to, tady tak problémy nemáme, co bydlíme tak to jde, nejsou žádné problémy. Ale jako lidi takhle venku, co viděj třeba naše, tak blbej Rom, no. Některý jsou takový prostě, no. Tak to i mezi náma...že jo...to je jedno a to samý.

No jo, ale někdo něco udělá..a to..a sou všichni špatný... (souhlasně přikývnu)

To je to, že tady soukromníci městskej lidem co tady bydlej, tak dycky nemaj byty nebo to, a z cizího města se přistěhujou a nastěhujou tam Romaci. Když ono je těžký už to, že na Vás i ty soukromníci taky vlastně vydělávaj.

Já teď trochu odbočím do Vašeho dětství, nezkusíte trochu zavzpomínat? Jak na něj vzpomínáte, na vaše osobní dětství?

Já jsem neměla špatný dětství.

A jaký byl vztah maminky a tatínka?

To já jsem měla dobrý rodiče.

Takže jste byla spokojená ve Vaší rodině. A co sourozenci? Máte nějaké sourozence?

Mám.

Kolik sourozenců?

Mám tři bráchové a ségru.

A vycházíte spolu dobře?

Jo. Dobře.

A navštěvujete se nějak pravidelně?

Jo, takhle jo. Pravidelně.

A bydlí někde poblíž?

Jo, takhle tadyhle kousek za rohem.

To je zase hezké, že jste takhle blízko.

A co výchova? Jak Vás vychovávali Vaši rodiče, myslíte, že na Vás byli přísní, nebo Vám dávali dostatek volnosti?

No..Tak asi museli nás vyto.. vychovat...Co můžeme, a co nesmime...

Takže jste zkrátka nějaká pravidla nastavená měli?

Měli. Museli. Museli jsme poslouchat, že jo. To je všude tohle.

A měla jste blíž k mamince, nebo k tatínkovi? Co se týče důvěry?

Jak to oba rodiče. Jako to třeba zas...

A teď, když se zeptám na Vaši rodinu? Tak myslíte si, že Vy vychováte ty děti svoje nějak jinak anebo podobně jako Vaši rodiče?

Jak jinak ...Když si zaslouží tak jim musím dát... Musím je nějak potrestat.... Zmlácením nic neuděláte – nás rodiče taky nemlátili., ale trestali nás.

Trestali Vás?

Jo, že třeba jsme nemohli jít ven.

Takže používáte stejný styl i Vy jako Vaši rodiče při výchově se svými dětma... Chápu to dobře?

Souhlasně přikývne.

Tak, ještě se zeptám, kdy se Vám narodilo Vaše první dítě?

Mně? Necelých sedm-osm... Necelých osmnáct.
Necelých osmnáct?

No, pár měsíců mi chybělo do osmnácti let.
A s tím partnerem, nebo přítelem žijete doted'?

No, jo.
Jo? Takže máte stále stejného partnera?

Ano.
Přítele teda. Od šestnácti let. No já mám hodnýho manžela, to se můžete zeptat paní Králový.
Prosím?

Se zeptejte paní Králový, vona Vám řekne. Von je strašně hodnej, pracovitej. Celej den dělá, aby nás zajistil.

Ano? Tak to je zase strašně velká výhoda. Takže spolu vycházíte skvěle?

To jó. Jako my problémy nemáme jako takový, že bysme měli doma problémy nebo tó. Nejtěžší, nejtíživější je zkrátka to bydlení, jak jsme o tom mluvili. No, že bysme potřebovali větší byt, sháníme, aby měla i dcera jednu místnost a ne prostě pro dceru a ne... To je to, že jí nedaj ani sociální byt jako svobodný matce, nic. No, ono to tady prostě je náročnější. Já jsem se na to vyptávala, a víte co mi řekla? Že jedině na azyl.

Na azyl?

A to prej jestli se něco uvolní. A tak se ptám proč, by měla...

No, tak tam se hlavně čeká. Třeba tři měsíce. No, a já jsem proti, abych měla dávat dceru na azyl? Kam, proč? Říkám, tak mi řekněte, na co tady máte prázdný byty? Říkám, dyť pro takovýhle matky byste tady měli mít byty, sociální takový, pro sociální lidi. Takový ty startovací. No, tady nic není takovýho. Ale, jako volnej prostorů je tady, si myslím, dost.

No jo, habaděj. Si vezme, děti tady bydlej s rodičema a dětma, protože si nemůžou najít byt, teď když jdou k soukromníkovi, tak ten vám řekne, no my teď momentálně nic nemáme. Pekárek (pozn. soukromý pronajímatel) ten mi řekl, že má jeden byt, ale ten ho musí dat dokupy, protože předtím, co tam lidi bydleli, tak ho zdevastovali. No, on nám řekl, že až ho dá dokupy, tak že se nám ozve, buď paní Králový anebo, že si máme zavolat, že nám to řekne, ale že teď přes zimu určitě ne.

Když se vrátím k dětem, k Vaším dětem, tak, jaký mají prospěch ve škole?

No, tak jako problémy nemají ve škole.

Nemají žádné problémy?

Ně, tyhle ně. Kluk mi chodí teda do školky do přípravy a tady ten chodí do školy, jako problémy ve škole nemaj. To Pěťa byl takovej, bojácněj.

Ten nejstarší syn?

Nene, ten třetí.

Ten třetí... Hm.

Ne, tak ten čtvrtěj, jo, čtvrtěj byl, ten byl takovej, že byl takovej, že se nenechá... Třebaže byl víc výbušnější.

A co mají rády děti? A chodily, navštěvovaly nějaký kroužky, co by je bavilo?

To jo, to chodili do Smajlíku (pozn. nízkoprahový volnočasový klub pro děti a mládež), na taneční kroužek, vystupovali tady pro paní Královou, to jako jo, nebo pro pana Poláka, takhle když je Romfest nebo to, tak tam vystupovali, jezdili, až třeba do Hradce, všude.

A co třeba domácí úkoly, pomáháte jim s nimi, nebo to necháváte na nich?

No, já vám to řeknu třeba tak, že kluk si je píše sám, jako když něco nerozumí, nebo to, tak se zeptá, že jo. Mu poradím, že jo. No ale jako většinou si je dělá sám, jako. Jako zas nejsou tak blbý. A třeba to tancování, to je bavilo, oni vlastně. No, voni prakticky co jsou velký, vono je to baví, ale jejich koníček, no, to jsou fotbalisti.

Fotbalisti?

Za Rasošky hrají. No teď už je tam pěkně dlouho, von je jedinej Rom mezi nima všema tam. A když chtěl přestoupit do Jaroměře, když si ho chtěli vzít, tak voni prostě, že bez něho by prej prohráli. Takže Pěťa, ten je tam vyhlášeněj.

A co například volný čas? Já vím, že vzhledem k tomu, že těch dětí máte hodně, tak asi Vy asi moc volného času nemáte.

Já vám říkám, já mám dospělý, já mám tadyto, a čtrnáctiletý zatím, no. Tak je tam něco občas volného.

A jaký je váš každodenní život?

Dá se říct, že normální. Musím zajistit jídlo, vyprat, vyžehlít, pomáhám s dětmi, někdy jdeme ven.

Nic zvláštního.

Tak, já se ještě zeptám dále. Jenom jak už jsem říkala předtím, kdyby Vám některá otázka byla nepříjemná tak řekněte, že na ni neodpovíte. Jenom se zeptám na vaše vzdělání?

Já nemám žádný.

Máte tedy základní?

Uhm, jo.

Přemýšlela jste někdy o nějaké rekvalifikaci? Nebo nějakým kurzu?

Ne.

Nyní jste tedy na mateřské?

Nejsem. Akorát jsem na úřadu práce. No, akorát mě teď vyřadili, protože jsem ztratila doklady z kapes. A policajti byli a šli. A vona řekla, že ne.

A na jak dlouho? Na tři měsíce? Nebo na šest měsíců?

No, ona říkala, že asi na tři měsíce jenom, protože jsem měla i ten doklad, že i policajti tam za mě byli, že jsem teda tu ztrátu nahlásila. Tak, a vona ta moje byla na dovolený, takže já vám řeknu mnohem víc, a ta že se s náma vo tom nebude bavit a policajti jak že se tady s paní vo tam nemůžete bavit, když vám to byla hlásit, když jako my bysme za ni nešli urgovat, kdybysme to věděli. A von jí řek, že je to prostě, že je to vidět, že nemá žádnéj ten přístup...A vona nic. A já jsem teda říkala, vám se to nikdy nestalo a ona říká, no třeba ne. Takže vy jste paní dokonalá, vám se v životě nikdy nic neztratilo. No prostě vůbec na to nebrala vohledy.

To je nepříjemné.

Přitom jsem tam prakticky dlouho, klukovi ve čtyry, ve čtyrech letech skončila mateřská. Tak si vemte, jakou dobu jsem na úřadu práce. Ani jednu schůzku jsem nezameškala, anebo kurzy když tam byly, tak jsem tam byla včas. Řádně jsem chodila, akorát že jsem ztratila doklady, kartičku, no tak jsem to šla nahlásit a nevěděla jsem, prakticky kdy se mám jít hlásit. No tak jsem to hlásila na policajti, a když jsem teda volala na ten úřad práce, tak policajti řekli, že teda se mnou pojedou, aby mi věřili, takhle tady jednaj s nama...

Chápu to dobře, že Vás tedy vyřadili?

Jo, stejně.

A kde jste pracovala naposledy?

Já jsem nepracovala vůbec nikde, no. Já jsem prostě vyšla školu a pak nějak v sedmnácti, vám říkám, jsem otěhotněla poprvé. To se mě narodil syn, a za pár měsíců, v červenci se mě narodil další a pak v říjnu mě bylo osmnáct. Já jsem nepracovala, takže jsem furt byla na mateřský.

Aha, takže by pro Vás i bylo docela náročné tu práci sehnat?

No, tak když Vám řeknu, že děti si shánějí práci, takhle když měly brigádu, chodili k panoj Polákoj přivydělávat si. No, že nám takhle pomáhaj. Že jo, no ale práci, manžel zas nechce, abych šla do práce.

Tak to zase máte spoustu starostí i doma. A co třeba vzdělání, je pro Vás důležitý vzdělání, nebo pro Vaše děti?

No, tak kluk toho nechal.

Syn nechal školy? Proč?

Bylo to jeho rozhodnutí. Jsem mu to říkala já, že je hloupej.

Takže pro Vás to je důležitý, aby se Vaše děti měly lépe?

No, to jako jo. To my děláme pro děti jako všechno jo. No, vona část lidí vod nás taky není dobrá, že, co si budem povídat, ale je to všude, není to jenom u nás, u Romů. No, vemte si třeba mě. My se vo děti staráme, se zeptejte paní Králový, dětem ve škole nechybí nic. Všechno včas, všechno zaplacený mají. Problémy se školou nemaj. Manžel chodí do práce vod rána do večera dře. Já jsem prakticky na ty děti tady sama.

Takže Vám manžel pracuje vlastně celý den?

No. Ano.

A můžu se zeptat kde?

U pana Poláka. Si to můžete zjistit.

To já nepotřebuju, zas takhle vědět.

Se, von zas není takovej, von zas prostě co děti potřebujou nebo to, to. Zas zkrátka dětem koupíme. Zkrátka, se snaží rodinu zajistit. Jo,jo. Jako, že děti, žijem normálně, nežijem že bysme byli milionáři, ale žijem normálně. Jako, že by děti neměly co jíst, nebo tohleco, to né. To zase, děti maj, to se zas nemůžu říct.

Já bych se teďka ráda zeptala na finanční stránku? Ale chápu, že je to citlivější oblast. Nechci po Vás

nějaký částky, to rozhodně ne, jen bych se zeptala, jestli máte nějaký stálý měsíční příjem, předpokládám, že manžel má teda výplatu a Vy teďka, vzhledem k tomu, že teda nejste v evidenci, tak jak to máte třeba? S hmotnou nouzí?

No, pobírám...jako všechno. Stálý měsíční příjem máme.

Takže, to bydlení, to je teďka ta Vaše nejtíživější situace?

No jo no, nedá se nic dělat. Musíme počkat. Otázka je, jestli po Novém roce, nebo po zimě, jestli to nebude lepší.

Co se týče placení nájmu, inkasa, to všechno zvládáte?

Jo, to jo.

A nějaký finanční závazky máte? Třeba, teď se dotknu citlivé oblasti, máte nějaký dluhy, exekuce?

Ne. Né, to my né. My nemáme půjčky, nic takového. To né.

A co se týče toho prostředí tady, kde bydlíte. Cítíte se teda bezpečně?

No, jako není to tady moc bezpečné.

Máte z něčeho obavy? Strach?

No, tak jako řeknu, že už bydlím tady let, á bylo to takový, jako třeba teď. Akorát je tady nás víc, Romů, protože soukromníci oni se tady přistěhovali, že ty tady dělaj problémy, mezi ostatníma lidma. Místní lidi nás znaj, některý i vědí, vod dětství nás, naše rodiče, nebo to, zdravěj nás, třeba i na jméno. Ale některý jsou jiní... Ale spíš ty cizí. Některý jsou už třeba, že nás házou do jednoho pytle, a jsou některý třeba takový, že se vožerou a jdou kolem, a začnou vám nadávat, kolikrát třeba...

Takže jste se setkali i s výhružkami?

No kolikrát, no několikrát, no syn už měl problém, no že se nenechal, no tak...No kolikrát jsme šli, vemte si, že chlap za mnou jezdil autem a vyhrožoval mi, tak jsme to nahlásili, dojeli policajti, jo. Představte si, že já jsem šla do krámu, domů a von stál tady před barákem v autě. Vyhrožoval mi. Pokud na něj nevlítnul manžel To není jednoduchý, tohleto. No a třeba se stalo, že mi ukazoval přirození, vyhrožoval mi normálně, že tu, kolikrát i přes bílej den, přes náměstí, domů chtěl. Jsem říkala policajtům, že to je von, že zrovna sedí v autě a svlíká se, že normálně to, tak...pak jsem to vyřešili přes policajty, ale je tohleto hrozný.

Vážně?

Tady to je normální, běžný. Tady v Josefově. Teď nedávno se tady prej střílelo. Ještěže choděj takhle, ty kluci naši, prostě choděj a hlídaj...(pozn. asistenti policie) No jo no, ty jste dneska viděla. Takhle u škol, že stojej, a takhle po městě a, že to hlídaj tady.

A s nějakými jinými institucemi než s paní Královou pracujete? Říkala jste ten Smajlík, že děti navštěvovaly?

No jo no, ten tady funguje, ale paní Královou navštěvujou děti taky, to jako jo, to zas není to tady takový to, jo ale. Paní Králová nám pomáhá s bydlením, děti tam pravidelně chodí k ní ... nebo když potřebuju na úřady a sociálku, pro kluky hledá práci.

A jak Vám třeba konkrétně teda pomáhá terénní pracovnice, paní Králová?

No jako nemůžu zas říct na nic špatnýho. Vona je strašně hodná, vona je úplně, jinej člověk, no jako to, co vám můžu říct, to je prostě....Ta pro Romy žije. Pomáhá nám už asi 11 let.

To je moc hezké, jak o ní mluvíte.

Prostě když jsme to, tak jsme říkali, když byly ty volby, tak jsme věděli, kdyby vona byla starostkou, tak by pro nás něco udělala, pro Romy. Protože ta, je léta a léta tady, takže...Ji znám. Tak ono hodně záleží na tý osobnosti, jestli je člověk, jestli je trošku sociálně zaměřenej nebo ne... Vona, víte co, vona je taková, že prostě chápe. A zná nás, že jo, taky. Vona to ví, vona ví jaká rodina jsme. Vona je taková, jaká rodina je taková...Dobrá prostě...Ale co vona může sama. Jako, pomáhá nám se vším, to jako jo, ale jako to si zas na ni stěžovat nemůžu, vona to je moc hodná ženská. Prostě, ta nedělá rozdíl. Právě, my ji tady máme všichni rádi, paní Královou. Jsme s ní spokojený. Jako já vám zas řeknu, že zas mladý moc nejsou spokojený se Smajlíkem, tam taky, když paní Králová byla nemocná, nebo to, tak my jsme jí zavolali...Kolikrát řekli, že prostě nejsou třeba ústředna, a to se nám to nestalo jednou, nebo dvakrát.

Vždyť oni tam mají taky terénní práci, že?

Maj! Proto vám říkám, každěj je jinej.

Ještě se zeptám na jednu oblast, už se budeme blížit ke konci ... co pro Vás znamená víra a náboženství? Nebo dodržujete v rodině třeba nějaký tradice, mluvíte romsky, a podobně?

Tak, nemluvíme, protože děti, tak manžel, ten vůbec romsky neumí, to je Maďar, takže ten.. .Jo, on umí maďarsky. Takže, to by děti nezvládly a nerozumím tý řeči, a s náma rodiče doma taky tak nemluvíli. Víra, nic.

A nějaké tradice dodržíte třeba z minulosti, tradiční, romské? Určitě, mě takhle teď napadá, že většinou jsou spojené s nějakou událostí, třeba narozeniny dětí, nebo svatba?

Ale to jo, takovýhle jako sou, ale že jo, víte co, vona už je jiná doba.

No, trochu se to posunulo. To je pravda.

Takže, víte co, za nás, tak teď už tohle není, nó. Tak za naše starý rodiče, nebo babičky.

Ty tradice ještě dodržovaly?

Jo, ty to ještě takhle dodržovaly. Já jsem se s tím nesetkala. Ale jako když je svatba, nebo narozeniny tak, to se jako dodržuje, to se sejde celá rodina, to pak je rachot no.

Jedna z posledních otázek, kdybyste mohla něco změnit, tak co by to bylo? Aby prostě ten Váš život byl kvalitnější, abyste se měli líp?

Chtěla bych, víte co, aby se změnil, no aby nám dali práci všem. Člověk pak tady. Všechno prodali soukromníkům. Aby si pak děti chodili přivydělávat na brigády, kdyby tady nebyl pan Polák, tak si nechoděj vůbec přivydělávat. Takže když půjdou někam do továrny, pošlou z úřadu práce, že je místo volný a tam jim napíšu, že je plnej stav. Takže tady jsou velký rozdily.

Takže si myslíte, že kdybyste měla práci, tak by to bylo pro Vás rozhodně snazší, a od toho se všechno odvíjí? Chápu to dobře?

Já to chci hlavně pro děti, že jo. Prostě aby, si vemte, budou mít rodinu svoji a voni taky bez práce nemůžou bejt. Aby nějak žili, že jo, jenže takhle, jsou furt u nás, jak se jim nikam nechce. Že se nehrnou do toho, když to viděj, v dnešní době. No vona není, práce nic. Oni se choděj někam ptát, a všude je odmítaj. Tak ono to dřív, nebo později člověka přestane bavit. Si vemte že synoj je devatenáct roků pryč, a ten se drží doma.

A má nějakou pracovní zkušenost?

No dělal s manželem přes léto. Jenže přes zimu je pan Polák rád, že má práci třeba pro něj, taky voni to jsou stálý zaměstnanci, tak už to nemůžou udělat jinak, když maj málo práce, a sou rádi že maj práci pro svoje lidi. Takže přes zimu jsou doma.

Tak a ještě tedy poslední otázka, konkrétně, abyste byli spokojeni, a kdybyste mohli něco změnit, tak by to byla ta práce a lepší bydlení, nebo ještě něco dalšího?

Práce, to bydlení, aby tady trochu ten starosta fungoval. Nežlobte se ale je to tak, my to vidíme. Si vemte, holka nikdy v životě žádnej byt vod města neměla a voni jí nedaj žádnej byt. My rodiče se vo ni postaráme. Jinačí byt, ten zas ho musí dát do kupy. Takže musíme zas tři-čtyry měsíce počkat, než co daj tohle dokupy a necháme jí tohle. Tak jako mi řekněte, kde tady je odvolání. Tohle bydlení tady to je katastrofa sama. No jako můžeme bejt rádi, že sou tady soukromníci který to nevěděj. Majitelům to nevadí, jestli to je bílej, nebo to, jemu to je jedno! Třeba u toho Pekárka je to taky takovej, jo, že může přijít kdokoli a von mu ten byt dá, když bude mít. Jako slíbil nám, že ho dá do kupy. Tak je to větší byt, tak my si vemem ten větší, kam se vejdem, se nedá nic dělat, musíme to vydržet.

A kdybych Vám položila otázku, přímo na kvalitu Vašeho života, jestli si myslíte, že je ten Váš život kvalitní? Tak byste mi odpověděla jak?

Jak kvalitní? Jak jako myslíte kvalitní?

No to, co jsem se právě ptala. Co si myslíte - co je pro Vás kvalitní. Abyste byla prostě spokojená. Jste teď spokojená s tím, jak to vše je?

Spokojená můžu bejt akorát s tím, že má manžel tu práci, teda. Říkám Vám, už zas, nežijem si špatně, nebo to, ale, sme rádi, že má manžel aspoň tu práci. Přes to leto, že si vydělá, že nám pomůže. Ale jinak jako, co vám na to mám říct. No, lepší by to být mohlo. Aby se to tady trochu změnilo. Ne už pro nás, ale pro ty děti, aby měli práci a todleto, aby měli nárok na bydlení a tak. Co my, ale tadyhle jsou děti, jsou dospělý anebo, vemou si rodinu, chtěj práci, ale je nikde nepřijmou, jen kvůli tomu že jsou tmavý. Teď se byl syn ptát na práci, jemu řekli že né a toho před ním vzali. On šel na úřad práce vodnýst papír, že maj plnej stav, ten druhý tam šel vodnýst papír, že ho přijali. Tak jako kde sme. Takže hlavně pro ty děti. No hlavně pro ty děti! Žít už v tadyhletom státě a ne takhle, jak teď! Vám říkám, dcera nikdy nic s městem neměla a nedaj jí nic, ani sociální byty tady nemaj pro ty takovýhle matky. No a co s tím mám dělat, nemůžu jí přece nechat venku, na ulici, s dvěma dětmi. To není normální todleto. Tak doufám, že se to trochu změní, zase na druhou stranu vím, jak je ten názor co má starosta, takže to rozhodně lehký nebude. Von byty dávat nebude, von je radši nechá takhle chátrat. Když by ty byty dal radši Romům, aby si je dali dokupy a bydleli třeba, a měl z toho ještě i nájem.

To bohužel nezměním, ale doufám, že to pro Vás bude alespoň trochu lepší, a moc Vám děkuji za rozhovor. Doufám, že to pro Vás nebylo tak těžké.

Né, to né.

Já jsem moc ráda, že jste mi i odpověděla otevřeně na všechny mé otázky.

No jo. Akorát já se vmlouvám, my tady nemáme pořádek. Máme všude prodlužky.
To je v pořádku.

Tak až příště přijдете, tak uvidíte. Doufám, že se budeme mít líp.
Doufám, že se budete mít hezky, děkuji Vám velice za Váš čas i rozhovor.

Přepis rozhovoru č. 2

Informantka – I2

(při příchodu seznamuje autorka práce informantku s tématem práce a obsahem rozhovoru)
Jen se zeptám na začátek, kolik je vám let?

Tricet.

... jestli bychom mohli začít, tak řeknete mi něco pro začátek o Vaší rodině? Třeba kolik máte dětí, jak jsou staré?

No, jsme čtyřčlenná rodina, mám dvě děti. Mám syna, kterému je deset let, Davídek, a po pěti rokách jsem měla holku, a tý je pět let.

A žijete tedy s manželem nebo s partnerem?

S manželem. Už s manželem. (pousměje se)
Jste tedy manželé.

Už jo.

A jak je tomu dlouho?

Tři roky.

Děti, to jsme si tedy řekly, že jim je deset a pět let, a co třeba Váš zdravotní stav, jak jste na tom po zdravotní stránce?

No, já dobře, ale, dceru mám nemocnou. Má astma.

Už takhle od mala?

No, no má křeče, že jo. To je když máte horečky, a máte je víc než třicet sedm, tak má křeče. Může jít do kómatu, tak ji musím hlídat.

Tak to je určitě náročné.

Ale teď rok, musím zařukat, že už rok teď jako používáme na ně prášky, tak se to zlepšilo.

Zeptám se Vás tedy na začátek, jak dlouho spolupracujete s paní Královou?

Ježiš, no my už dlouho.

Dlouho? Zkusíte to tak přiblížit?

No, dlouho, to je těžko říct. Několik let. No, sedm let určitě.

Dobře, a teďka řešíte něco aktuálně? Spolu?

Ne, teď jsme řešili byt, a ten už je vyřešený, a teď to topení a my vždycky, když nemůžem něco zajistit sami tak se obrátíme na ni.

No a kdy jste se ... pamatujete si, jak jste na paní Královou zjistili kontakt poprvé? Jestli to bylo přes někoho, nebo jste si za ní zašla sama.

Ne, tak my ji známe už od dětství, když tady byla a ještě neměla tu funkci, že jo. Takže my sme hnedka věděli od začátku povýšila.

Takže jste toho hned využili. A vzpomene si, když jste řešili ty první potíže, tak kvůli čemu to bylo? Ohledně čeho jste se na ni obraceli?

Já takhle jako problém nemám, ale měli jsme problém se sousedama, že podpálili kočárek a pak jsme to takhle řešili přes paní Královou, protože si mysleli, že si vymejšíme.

Takže i nějaké sousedské vztahy... Tato oblast mě též zajímá, tak se zeptám rovnou. Co se týče bezpečnosti tady, i co se týče bydlení. Jak se cítíte tady bezpečně v Josefově, nebo, máte z něčeho strach?

Jo, asi jo...

Tak ten strach asi trochu je?

No, víte co, já jsem nikdy problémy s nikým neměla, jo, abych se s někým hádala, ať se to týče Romů, nebo vod Čechů. Nemám žádný takový ty, ale spíš voni... Já jsem měla sousedku, která neměla děti... Vadili jí děti, vadil jí křik a tak... Děti neumlčíte, víte jak to je.

Přikývnu.

Tak tak to je. Radši ani syna moc nepouštím ven.

Tak teď přejdu k tomu, co je jako jádro té mé práce, takže to je ta kvalita. Když řeknu kvalitní život, co si pod tím představíte? Když řeknu, že má někdo kvalitní život, co vás pod tím napadá?

No, jako že kdyby nám nic nechybělo. Abyste rozuměla partnerovi, nebo manželovi... Že by bylo vše, tak jak má být, hlavní je bydlení, tak jako zabezpečit rodinu, aby měla co jíst, ošacení. A takový

ty základní věci. Zkrátka, aby se rodina měla dobře.

Určitě si to myslíte správně podle sebe. A co třeba pro Vás osobně znamená mít kvalitní život?

No, hlavní je, abyste byla spokojená, že jo. Aby nám nic nechybělo. Abyste si rozuměla partnerovi, nebo manželovi.

To je asi nejhlavnější.

A je pro vás důležitý i ty materiální věci? Bydlení?

Určitě. Hlavní je bydlení, tak jako zabezpečit rodinu, aby měli co jíst. Ošacení. A takový ty základní věci. Zkrátka, aby se ta rodina měla dobře, spokojeně. Aby jí nic nechybělo.

A kdybych se zeptala, jestli se teď cítíte spokojená a dobře v tom životě, který žijete, tak byste mi odpověděla jak?

No, někdy jo, někdy ne. No jo, víte co, někdy se máme dobře, někdy to jde z kopce...pak je to takový na nic...

A co vás třeba teďka nejvíc trápí?

Teď zrovna nic. Teď zrovna nic...Teď se máte dobře. Ted se držíme.

Výborně, teď se chci zeptat, jestli jste se někdy setkala s negativními reakcemi? Určitě, s tím kočárkem, jak jste říkala, ale i na to, že jste Romka?

No, tak určitě, třeba teďka, ne zrovna já, ale ségra teď byla jako ve škole, ale jako děti začaly chodit do školy, tak né jako ty spolužáci, ale ty maminky, že se jim nelíbí že ty děti budou s cikánama sedět. Po ní vylítla a byla to na nic. Syn třeba jako chtěl chodit na kroužek, jo, ale byl tam jako jedinej Rom, takže se jim to nelíbilo, a bylo vidět že von je z toho taky špatnej...že ho nepřijmou mezi sebe, tak jsem řekla, že už to nemá cenu.

No, tak na tohle bych se taky ráda zeptala, jestli děti navštěvují nějaké kroužky, případně jaké?

Jo, určitě, ale, teď jsem právě měla takovouhle zkušenost, tak jsem založila já sama kroužek.

Vážně?

No já chodím tady do toho Smajliku a já chodím s romskejma dětma vystupovat.

Takže různá taneční vystoupení, a podobně?

No, určitě teď jsme byli v Hradci, v Hronově...

Je, tak to je fakt skvělé, to jste vážně šikovná.

Takže děti se takhle do volnočasovejch aktivit zapojujou.

A je to asi i díky tomu, že vy je k tomu takhle vedete.

No, asi jo no.

No, a co takhle děti mají rády, vynikají v něčem, v čem?

Moje děti?

Ano.

No tak Karolína ráda tancuje a Dája rád zpívá. Že jsou jako takhle umělecky. Zas učení je takový na nic.

No, to je další otázka, na kterou bych se chtěla zeptat, jaký je prospěch ve škole?

A oněm se zjistilo, že je flegmatik...-

Myslíte dyslektik?

Jo, promiňte, no zjistilo se že si nic nepamatuje. Byli jsme s tím u psycholožky a ta zjistila že není hloupej jen tam má zkrátka... No, je to pro něj náročný.

A jak k tomu přistupují učitelé?

No, chodí na to doučování, a já jsem mu přidala hodinu ve škole vlastně. No a teď nám přišel papír vod paní ředitelky, že ho budou učit vlastně trochu pomalejc, no. Aby to zvládal.

A co se týče volného času, trávíte ho společně, jako rodina?

No, teď jsme byli v ZOO, jezdíme k babičce, a takhle na výlety docela často.

Ještě se zeptám, kdy se vám narodilo první dítě? Kolik Vám bylo?

Mně? Dvacet. No, první dítě jsem měla v osmnácti, ale to umřelo. Takže Dája byl ve dvaceti.

Ve dvaceti... a vy tady tedy celou dobu žijete s manželem? A vycházíte spolu dobře?

No jo, my se známe vod školy, tak vo sobě všechno víme.

A jaký máte vy vztah s dětmi?

No, jako, snad dobrej. Děláám všechno pro to, aby byl dobrej.

Ještě se zeptám, jestli zkusíte vy zavzpomínat, jaké jste měla vy dětství?

No, já jsem měla i dobrý, i špatný, protože nás bylo dvanáct dětí. Ale tak to v tý době nebylo lehký. Tatínek dělal na poli. Chodil kopat jako ostatní Romové, tak to nebylo moc lehký. Maminka, ta byla nemocná, ta mi umřela, když mi bylo osmnáct. V nedožítých čtyřiceti.

A jaký byl vztah maminky s tatínkem?

Dobrej, já měla dobrýho tatu.
A při té výchově, kdo měl větší autoritu, maminka, nebo tatínek?
Obojí, ale spíš tatínek.
Vychovávali vás spíš přísně a nebo volně?
No přísně, na tadytu dobu určitě přísně. A tak ono to asi taky není na škodu.
Myslíte si, že teď své děti vychováváte stejně, stejným způsobem?
Ne. To se ani nedá. Dneska maj děti takový možnosti, co my jsme ani neměli. My jsme třeba po večerničku museli spát, nebo pokavaď jsme neuklidili, nepomáhali mamce, tak jsme nemohli ven, že jo. Třeba se mě ptali "jdeš ven?" "Jdeš ven?" a já nešla. A nebo třeba taky když jsme chtěli na výlet a nebylo na něj, tak jsme nešli, že jo. Dneska by to nešlo.
Takže si myslíte, že je vychováváte jinak.
O hodně. Tak doba se mění.
A důvěru jste měla větší k tatínkovi, nebo k mamince, v tom dětství, nebo to bylo vyvážené?
K mamce.
Máte nějaké sourozence?
Dvanáct.
Ano, a bydlíte všichni poblíž?
No, tři bydlej jako dál, ale jinak jsme všichni tady.
A navštěvujete se?
No, pravidelně, každý den.
A pomáháte si i vzájemně?
Jo. Jsme tak zvyklí.
Zeptám se ještě na vzdělání, jaké máte?
Já jsem se učila na švadlenu, ale chyběl mi půlrok, ten mi vlastně umřela maminka. To bylo těžký období...
To muselo být náročné.
Tak já se musela starat o ty děti, sestra už měla rodinu svoji.
A nezjišťovala jste si, že byste si tu školu dodělala?
Tak, vona už ta škola není, já bych musela úplně někde jinde.
A kde jste ji dělala?
V Polici nad Metuji.
A nyní pracujete v současné době?
Ne.
A jste na úřadu práce?
Jo, to jsem.
A přemýšlela jste například o nějaké rekvalifikaci, nějakém kurzu?
No, my teďka máme domluvený na tom kurzu, u toho Smajlika, u Martina že jsme teď šli zakázky.
Nějaké výrobky?
No, teďka chňapky. No a dělali jsme povlečení a různý věci, no a teďka jestli nám to úřad povolí, tak bychom udělali ten kurz. Nějaký rekvalifikační. A měli bysme jenom tři nebo pět hodin denně. Je nás dost asi sedm holek. My už jsme to jednou měli, ale prej na to nemaj peníze.
Tak doufám, že Vám to vyjde. A jakou práci byste tedy ráda dělala? Je to ta švadlena, nebo je ještě něco jiného?
No, vono vám to řeknu takhle, vono toho moc na výběr není, musíte se přizpůsobit, co tady je, že jo: Já vám řeknu, že teď jsem dělala různý práce - takže mi to nevadí.
A co vzdělání? Je důležité pro vaše děti? Vedete je k tomu?
Jo, určitě.
A váš manžel pracuje?
Tak teďka to má na tu dohodu, jako ten kuchař, možná to bude mít do budoucna na smlouvu.
No, a teď přejdu zase k finanční oblasti, určitě nemusíte odpovídat, pokud vám to nebude příjemné, rozhodně po vás nechci vědět žádná konkrétní čísla. Ale zajímalo by mě, jestli máte teď nějaký stálý měsíční příjem?
No to mám no...
A to pobíráte i dávky hmotný nouze?
Jo, to jo.
A rodičovský příspěvek už teda nemáte, když jste říkala, že dceři je pět.
Už ne.

Tak to už nemáte, takže pak předpokládám, že máte ještě příspěvek na bydlení.

No.

A s bydlením v bytě jste tady v nájmu nebo vlastním?

V nájemním.

A jste tady spokojená?

jo, jsme tady krátce, takže zatím jo.

A jak dlouho?

Tři měsíce.

Takže jste se stěhovali v nedávné době?

Jo. Sice kousek, ale stěhovali.

A je něco, co vám tady chybí?

No, jako tady. Jestli je něco, co vám tady chybí, jako nějaký zařízení co byste potřebovala.

Ne. Tak děti, těm zatím nic nechybí.

Co se týče těch plateb, jako nájmu, nebo inkasa, tak to zvládáte?

No, snažím se. Když už manžel vydělává trochu, tak to jde líp.

Ted' se zeptám na takovou ožehavou otázku - jestli máte nějaký dluhy, něco splácíte?

Tak vono to v dnešní době bez dluhů ani moc nejde, ale zkusíme to splácet všechno.

Tak ta doba je náročná. Takže máme splátkový kalendáře. No, teď už to jde.

Tak, a i tohle byla oblast, se kterou vám paní Králová pomáhala?

Jo, určitě.

Ještě se zeptám, jestli spolupracujete i s nějakými jinými organizacemi, který vám pomáhají. Vy už jste to tak trochu naznačila.

Se Smajlíkem. To je ten Smajlík jako pro ty děti, a ty nám jako taky hodně pomáhaj. Tak jako snažej se, někdy to taky nejde, ale přes paní Královou musíme, ale tak pro ty děti, když třeba neuměj číst tak maj doučko, nebo si tam choděj dělat úkoly. Tak já jsem tam vlastně teďka i šila, tak pro mě to je taky dobrý.

Takže se Vám tam rýsuje taky nějaká možnost práce. A můžete mi říct, se kterými konkrétními oblastmi vám pomáhala terénní pracovnice?

No, to zatím nevím. Třeba s tímhle tím bytem mi pomohla paní Králová. No, já jsem třeba měla zájem vo ten byt, a mělo vo něj zájem víc lidí, a paní Králová se za mě přimluvila.

A toto je městský byt nebo to máte v pronájmu u soukromníka?

Soukromníka, no.

Ještě přejdu k takové zajímavý otázce ... co pro vás znamená víra a náboženství: Zda v rodině dodržujete nějaké tradice, jestli například mluvíte romsky a podobně?

No ještě dřív jsem věřila, von ještě nebyl farářem, ale von nás navštěvoval, a pak už u nás bydlel, takže my jsme s ním pak jezdili všude. A brácha, ten už vlastně pak měl i křest. No a pak nám umřela maminka, tak jsme pak přestali věřit, ne úplně, ale je to pak jiný. No a ty romský zvyky?

Ano, jestli udržujete nějaké zvyky, které jste zažila v dětství, i této rodině?

Jsou různý tradice se svatbou, narozením dětí. Jo, to jo.

Ještě je teda udržujete?

No, u nás ne. Už se vytrácí.

A mluvíte doma romsky?

No moc ne, vzhledem k tomu, že mamka moc romsky neuměla, mluvili jsme spíš po vychodniarski, slovensky. Ted' se jako snažíme, já moc neumim, i když celá moje rodina umí, ale já moc neumim, sice je to asi ostuda, ale neumim.

A bydlela jste celý život jenom tady v Josefově?

No, jenom chvílku v Jaroměři.

A maminka pocházela ze Slovenska?

Jo.

Už budeme rozhovor končit ...

Ještě se Vás zeptám, kdyby jste něco mohla změnit, i když jste říkala, že jste relativně spokojená, tak kdyby se něco našlo, co by to bylo?

Těžko říct, já nevím.

Ted'ka jste teda spokojená ve všem, a nechtěla byste nic měnit?

Jo, teď se to trochu zlepšilo, jak ve vztahu, tak děti a jsem spokojená.

Takže jste nyní spokojená.

Ano, jsme spokojení, jenom zdraví by se mohlo zlepšit, ale to se asi nedá. Jako taťky myslim. On je

po třech mrtvičkách je a opravdu nemocnej ... Už mám jenom jeho.

Tak já doufám, že teď to bude jenom lepší, a že pořád budete mít ten pocit, že se máte dobře.

Děkuju.

Přeji Vám jen to nejlepší a moc Vám děkuji za čas a rozhovor. Ještě jednou děkuji.

Přepis rozhovoru č. 3

Informantka – I3

Tak ani jste mi nemusela říkat, jak se jmenujete, je spíš důležité, jaké máte názory, myšlenky a co mi budete chtít říct.

Na začátek bych se zeptala ... co, byste mi řekla o vaší rodině? Třeba kolik máte dětí, kolik jim je let?

Já jsem sama, už kolik roků ... mám dvě děti, syn je dospělej a holka čtrnáctiletá, chodí do školy. Už mám i snachu i vnučku.

Manžela máte?

Žádnýho chlapa nemám.

A můžu se zeptat, jak jsou vaše děti staré, a jak se jmenují?

Syn, dospělej, tomu je dvacet, holka čtrnáct. Radek a Žaneta.

To už máte docela velké děti. Kdyby vám nějaká otázka nebyla příjemná, tak mě klidně zastavte ...

Kolik je Vám let?

Čtyřicet čtyři.

Co se týče třeba té terénní služby, kterou vykonává paní Králová, tak jak jste se o ni dozvěděla?

Tak jako občas chodím na schůze sem do toho Smajlíku. Tak jako z toho Smajlíku, vím z těch schůzí tak jako o paní Králové a kontakt jsem zjistila tam.

A třeba co teď spolu něco řešíte aktuálně?

No, jo, on otec mých dětí zemřel teďka...

To je mi líto.

Takže, chci zkusit, jestli by měla Žaneta nárok na sirotčí důchod.

Takže, aktuálně řešíte tuto záležitost. A jak byste tedy hodnotila spolupráci s paní Královou?

Ano ... no jako, dobrý, snaží se pomoci, když ji požádám o něco.

Ještě se teď zeptám na takovou základní věc, jak jste na tom zdravotně? Váš zdravotní stav?

Hroznej.

Máte nějaký zdravotní potíže?

Mám, já jsem i na plný invalidce., třetí stupeň.

Máte plný invalidní důchod.

Já se léčím už kolik roků psychicky, a teďka je to takový horší i ty životní situace.

Teď když řešíte tu ztrátu.

Tak my sme se nestýkali s tím jako bývalým, von měl jako jinou ženu.

Jaký je Váš denní režim?

Tak kvůli těm zdravotním problémům často chodím k doktorům, jinak každé den vařím, uklízím, starám se o děti a aby prostě vše fungovalo.

Aha. Zeptám se Vás tedy: když řeknu kvalita života, tak co vy si představíte pod tímto termínem?

Jako něco dobrého.

Co je podle vás důležité, abyste měla kvalitní život?

Pro mě je třeba důležitá rodina a samozřejmě taky zdraví, že jo.

A třeba když bych se vás teď zeptala, jak jste na tom vy, jestli ten váš život je kvalitní, nebo nekvalitní, co byste mi odpověděla?

Zdraví by mohlo být lepší, ale jinak si nestěžuju. Vždycky může být líp i hůř.

A co vás nejvíce trápí?

Nejvíce ta rodina, o zdraví se bojím, o děti, o vnuče. A už jsme ty ztráty v rodině dost měli.

To věřím, a ještě když jste na to sama.

Protože mě vlastně před rokem a půl odešla mamka, a teď po roce umřel brácha, nejstarší, měl autonehodu. Takže člověk je úplně na nervy.

To mě vážně mrzí.

Voni si v Dolanech vlastně koupili barák novej, přestěhovali se tam, měli hypotéku, bydleli tam přes rok, no a jel domů z práce, nevíme, co se stalo - on nikdy nejel rychle. On nemohl jet rychle, tomu nevěříme, on byl zodpovědněj řidič.

A je tady někdo z rodiny, někdo kdo vám pomůže?

Je tady ještě jeden bratr, co tady bydlí, jsem měla tři bráchové, jeden se taky odstěhoval, většinou jsem tady se svýma.

A kolik vás tady bydlí?

Pět. Vlastně děti, vnučka, snacha.

A co sousedi, jak vycházíte se sousedy?

No tady bydlí akorát brácha a dole sestřenice.

Jen se vás zeptám, zase připomínám, pokud o tom nechcete mluvit, tak nemusíte, jaké jste měla dětství?

Dětství jsem měla výborný.

Jaký byl vztah maminky a tatínka?

Měli dobré vztahy mezi sebou.

A co styl výchovy, vychovávali vás třeba přísněji anebo vám nechávali dostatek volnosti?

Tak středně.

Vaše děti, vychovávala jste je stejně?

Snažím se stejně, ale není to, jako když mě vychovávali moje rodiče. Ale není to stejné, ono to možná je trošku, v dnešní době, někde jinde. Co si voni dneska dovolej ke mě, tak to bysme si nikdy v životě nedovolili k rodičům.

Takže tam vidíte velké rozdíly?

Docela velké.

Ke komu jste měla blíž? K mamince, tatínkovi?

No, měla jsem ráda voba dva, stejně. Ale když pak mě táta vodešel hrozně brzo, necelých padesáti, tak jsem byla víc s tou mámou. Protože už jsem měla první dítě, tak jsem se pak víc upnula, víc na tu mámu.

A kdo měl větší autoritu?

Táta.

A používali při výchově nějaké tresty, případně jaké?

Ne...jako máma mě dala jako párkrát na zadek...Táta nikdy.

A s bratrem, co bydlí vedle, se navštěvujete a pomáháte si?

No to jo, ale vono, vlastně my si ani nemáme pomáhat z čeho, každěj se stará vo tu svoji rodinu.

Děti už jsou trošku starší, ta mladší tedy navštěvuje školu? Nebo obě z dětí?

Ten starší už ne, mladší základku.

Co je třeba baví, zajímá? Navštěvují nějaké kroužky?

Ne, spíš je zajímá počítač, facebook. To je pro ně dneska důležitý. No, v tom je to asi taky trochu jiný. Předtím chodily do Smajílku na ty romský tance i na ty disko, ale teď jenom většinou facebook, internet.

A jaký měli děti prospěch ve škole?

On chodil na speciální, na základce nevydržel dávat pozor, a Žaneta donedávna byla na základce, ale prostě měla slabej prospěch, a vona šla do školy vo rok pozdějc, takže je vyspělá. A nechtěla už s těma mladšima dětma do třídy. Tak jsem ji s ní byla u psychologky, tak ji taky přeložili taky na tu speciální. Tady v Josefově...

Pomáháte jí s úkoly nebo si dělá sama?

Jo, teďka už jo, dřív jsem ji s tím pomáhala.

A jaký je váš volný čas? Trávíte ho s dětmi společně? Chodíte na výlety?

No, spíš jsme doma, chodíme za bráchou a švagrovou. Já ven moc nechodím.

Ještě se zeptám, jaké je vaše vzdělání?

Střední odborný učiliště.

A obor?

Pečivářka.

Pekařka?

Ne, pečivářka se zaměřením na trvanlivý pečivo.

A kde jste pracovala naposledy?

Naposledy jsem pracovala u Poláka (pozn. místní zaměstnavatel), to už je dlouho. Teď už mám invalidní důchod sedm let.

A ta práce vás bavila u pana Poláka?

No, ani moc ne.

A kdybyste si mohla vybrat nějakou práci, jaká by to byla?

No já jsem dřív dělala asistentku tady na zvláštní škole, v předškolním, tak to mě bavilo.

Takže máte vztah pro práci s dětmi. A jaký máte třeba vztah se svými dětmi?

Hrozněj, jsou to hrozný děcka. Ale tak spíš kamarádskej. No, já nevím. Tak doba se vyvíjí, že jo. A

jsou některý věci, který neovlivníme. No já bych je někdy přerhla. (pousměje se)

Je pro vás důležité vzdělání vašich dětí v dnešní době?

Jo, určitě. Tak syn nedochodil druhé ročník, potkal tadytu mladou a vona otěhotněla, tak musel do práce. Ale určitě má hodně velkou výhodu, že tu práci má, v dnešní době. Tak von chodí dělat, jen když má směny, tak je to taková práce nic moc, má to přes agenturu. No to je další věc, že vyděláváte na tu agenturu.

Co se týče bydlení, tady jste v nájmu?

Nene, to je můj byt. Patří naší rodině.

Jste tady spokojená, nebo máte pocit, že vám něco chybí?

Noo, jo peníze. Ty by byly potřeba. Hlavně věci, hlavně střechu. No máme děravou střechu.

A elektriku, inkaso platit zvládáte?

Jo, to v pohodě. To nějak zvládám.

Takže nějaký dluhy, exekuce, nemáte?

Ne, akorát jsem ručila bráchoj na takovou rychlou půjčku, no tak kvůli tomu mám v exekuci barák. Oni chtěli jistinu, 67 tisíc, tu brácha zaplatil, jenže teď chtěj po mě 80 tisíc, tak mám barák v exekuci. Takže to vůbec není jednoduchý. A chtěj ho dát do dražby.

Tak to pro vás musí být těžké.

No je, já ani nespím.

A toto třeba řešíte s paní Královou?

Ne, tohle ne. Hlavní je ten důchod si rozšířit.

Cítíte se bezpečně, nebo je něco, čeho se tady bojíte?

Noo, jako docela i jo, co se tady děje ... Jako mám obavy...

A bojíte se něčeho konkrétního?

Byli tady nějaký lidi, co vás přepadnou, nebo tak... A ono to je tady možná nebezpečnější i večer. No, jo. A i prostě i lidi tady v Josefově tady nemají rádi Romy.

Takže jste to pocítili na vlastní kůži, jestli tomu dobře rozumím?

Ano.

Jaká jste měla očekávání s paní Královou, s tou terénní službou?

Jo, vždy nám pomohla.

A jak dlouho spolupracujete s paní Královou?

Dlouho...několik let ... asi pět. Vona se jako vždycky snaží, když za ní jdu. A já za ní nechodím často, třeba jednou za půl roku.

A spolupracujete i s jinými s institucemi?

Ne.

Takže jen s paní Královou, s terénní službou, dobře ... Už se blížíme ke konci. Takže ještě pár posledních otázek.

Co pro vás znamená víra a náboženství, udržování tradic. Mluvíte doma romsky?

Romsky nemluvíme, to neumím. To uměla jenom máma. Jako mluvit neumím, ale když mi někdo něco řekne, tak většinou rozumím. Mluvit romsky doma neumíme.

Jaké romské tradice dodržujete, například při svatbě, narození dětí?

Tak to jo, když se narodí, tak dáváme křít, to se jako dodržuje, jinak nevím, co byste jako chtěla vědět.

Vy jste mohla být na něco zvyklá, něco z dětství, na co vy jste mohla být zvyklá a už se to jako nedodržuje.

Jo, tak to jo, my dodržujem to samý. Akorát ty děti už tak jako ne.

Kdybyste mohla něco změnit, jestli vás něco tíží, tak co by to bylo? Abyste se cítila spokojeně i vnitřně a měla, pocit, že žijete kvalitní život?

Tak to je těžký, pro mě je teďka nejdůležitější, abychom byli všichni spolu a zdraví. V tuhle chvíli mi už na ničem jiným nezáleží.

Tak já doufám, že to bude jenom lepší a že s paní Královou všechny ty špatné situace vyřešíte, abyste byla spokojená.

Děkuji.

Moc Vám děkuji za rozhovor i za Váš čas.

Přepis rozhovoru č. 4

Informantka – I4

... na začátek Vás požádám, jestli byste mi popsala Vaší rodinu?

Kolik máte dětí?

Jedno.
Jedno dítě.
Kluka. S partnerem.
A jak je starý?
5 let.
Jaké je jeho jméno?
Petr. Po příteli. (úsměv)
A bydlíte tedy spolu?
Ano.
Bydlíte tady?
Ano, no, s mamkou. A se sestrou.
Takže chápu dobře, že je Vás tu více rodin pohromadě?
Ano.
Co se týče Vašeho zdravotního stavu, cítíte se dobře po zdravotní stránce? Máte třeba nějaké zdravotní problémy?
No, já se léčím, protože jsem hrozně hubená.
Takže s tím se léčíte přímo u nějakého odborníka?
No, teďka pojedu do Náchoda.
A jak dlouho to trvá?
To už trvá dlouho, no tohle. A voni, já jsem se s tím teď nechtěla léčit, jsem na to kašlala, tak ... teď jsem zase začla.
Ještě se zeptám na začátek, jak jste se dozvěděla o té terénní službě, kterou dělá paní Králová?
No, my známe paní Královou už hrozně dlouho. (vyrušila nás maminka, která přišla s dítětem).
Takže, vlastně vod přítele, že jo. Sme, a von co začal dělat vlastně ten asistenta prevence kriminality tady (myslí v Josefově), tak von se s ní takhle seznámil, a to pak když sme něco potřebovali, tak že za paní Královou, že nám pomůže. Pomáhá nám tak rok a půl.
A teď aktuálně něco řešíte s paní Královou?
Teď ani ne, ale víme, že za ní můžeme kdykoliv jít. (někdo klepe na dveře, zřejmě nějaká sousedka či známá).
Asi paní Králová, ne? Jo, tak to je Květuška. (opět se vracíme k rozhovoru)
Co si Vy představíte, když se řekne slovo „kvalitní“ nebo „kvalita života“?
(výrazná odmlka, pauza)
Jako co mě by se třeba líbilo, nebo? Co je dobré a špatné?
No, když někdo řekne, že má kvalitní život nebo že je v životě spokojený, tak co to podle Vás znamená? Abyste Vy byla také spokojená, co je podle vás potřeba?
No, práce. Já jsem třeba teďka na úřadu práce, vlastně. Takže spokojená nejsem.
Jste na úřadu práce.
Ano, chtěla bych pracovat, ale při tom, jak na tom jsem, je to těžký. Když se jdu ptát na práci, tak mě prostě nechtěj. Protože jsem hubená, mám 33 kilo. A hlavně, že mě furt prostě furt někam posílaj. Že mě to je taky trapný. Jdete tam a chtějí vidět občanku, kolik mi je let. Mně nevěřej, že mi je 22.
Nevypadáte na 22 let, vypadáte opravdu mladě. (pousmání)
Tak jsem musela poprosit paní doktorku, ať mi dá papír, že vlastně tolik vopravdu vážím. Ale i tak si tu práci musím schánět.
Takže cítíte, že máte potíže si najít práci?
No. To je pro mě těžké.
A jaké pracovní zkušenosti máte?
Žádné. Já sem brzy votěhotněla.
Můžu se zeptat v kolika letech?
V šestnácti.
V šestnácti.
V sedmnácti jsem měla dítě, no vlastně ze školy, že jo. Jsem se učila kuchař-číšník. Normálně na společenské stravování. To je vono.
Rozumím tomu dobře, že vzhledem k tomu, že jste otěhotněla, jste tuto školu nedokončila?
Nedokončila, no.
Takže si to shrnu, teď to máte s hledáním práce náročné, protože nemáte pracovní zkušenosti, zdravotní problémy, ale pořád Vás někam posílají? Chápu to správně?
No, nikde mě nechtějí.

V Kolikátém ročníku jste byla? Ve druhém?

Né, v prvním.

Přemýšlela jste o tom, že byste si tu školu dodělala?

Nojo, jenže já mám kluka, kterému je pět, má školku do půl dvanáctý. Já ho nemá kam dát, no a přítel dělá žejo, do odpoledne.

Samozřejmě jsou i možnosti školy jako dálkově, že byste tam jednou za čas dojela. A třeba rekvalifikační kurz zaměřený na něco, co by Vás bavilo? Jaký byste chtěla dělat, kdybyste si mohla vybrat?

No, já ráda tancuju.

Aha.

Jenže tady nic takovýho nic není.

Nyní zpět ke kvalitě života: takže byste byla celkově spokojená, pokud byste měla práci? Chápu to dobře?

Ano, to bych byla. S tím pak asi souvisí i to bydlení. No my nemůžeme s přítelem bydlet vlastně z jednoho platu, teďkon školka, věci, oblečení, to prostě potřebujeme platit nájem, elektriku, a já na to nemám.

Takže, jestli to chápu dobře, tak přítel tedy nějaký příjem má a vy protože jste na úřadu práce, tak pobíráte nějaké dávky pomoci v hmotné nouzi?

Ne, jenom ty přídatky – pětsetkorun. Protože přítel už vlastně začal dělat, že jo, takže mě tu sociální dávku seberou, že jo.

A to začal pracovat teď někdy? Jak je to dlouho?

Měsíc, asi v září. Jo, od září.

A do té doby jste měli tedy dávky pomoci v hmotné nouzi, ale tu Vám vzhledem k tomu příjmu nyní odeberou. Úplně celé?

(vložíla se do toho maminka, která byla s námi v kuchyni a odpovídá za dceru)

Ale co brala, 7200 Kč, kluk jí šel do školy za 3600 Kč za věci.

To jste měla dohromady i s příspěvkem na bydlení? (obracím se na informantku, opět odpovídá za dceru maminka)

Ne, to mám já, tohle.

A Vás tedy počítají dohromady v jedné domácnosti, jestli tomu rozumím?

Ne. (odpovídá maminka informantky)

Mě, mého syna a mého přítele počítají zvlášť. (již odpovídá informantka)

(opět se do toho vkládá maminka) – No, oni počítají, že mě přispívá na domácnost 3000 Kč. Takže majlant to nebyl. Ještě, když ji v září kluk nastoupil do školky, manžel nastoupil do práce, samozřejmě. Tak na klukoj musela koupit všecko nový, protože von roste, že jo. On každou chvíli má jiný číslování. Von bude mít dva metry, já to říkám furt. (pousměje se)
Loučíme se s návštěvou, která odchází z jiné místnosti – odpovídáme nashledanou.

Když se zeptám ještě jednou – abyste byla spokojená v životě, dokázete říct, co všechno byste k tomu potřebovala?

Jenom tu práci. Víc nic. (již odpovídá informantka)

A jaké máte vztahy s okolím?

Ty jsou v pořádku.

Když se zeptám ještě na oblast vzdělání – myslíte si, že je vzdělání důležité v dnešní době?

Ano, je.

A je vzdělání důležité pro vaše dítě?

Pro mého syna určitě. Mám v plánu ho k tomu ... nutit. (pousmějeme se, uvedeno, že je možná lepší slovo „podporovat“ ho). Bude muset školu dokončit.

Zkusíte zavzpomínat na svoje dětství? Jaké bylo Vaše dětství?

S mamkou máme výbornej vztah, jsme úplně normální rodina. Na dětství vzpomínám ráda, já jsem byla spokojená v dětství. Mě nic nechybělo.

A jaký byl vztah mezi maminkou a tatínkem?

Dobrý, v pohodě.

(maminka se do toho opět vloží a říká, že je pořád stejný; zdravíme nově příchozí návštěvu)

(vysvětluji, že je to pro informantku asi těžší o tématu mluvit, když tam má právě maminku, která se do rozhovoru připojuje, informantka uvádí, že jí to nevadí)

Nějaké sourozence máte?

Mám bráchu ještě. Sestru a tudleťtu sestru, co byla teď tady v kuchyni.

Takže ještě další tři sourozence máte. A vycházíte spolu dobře? A jak často se navštěvujete?

No, my se navštěvujeme a pomáháme si. Brácha bydlí hned tady vedle a sestra bydlí v Dobrušce. *A pomáháte si všichni společně?*

Byly jsme tak vychovaný, ano.

Kdo měl větší autoritu při Vaší výchově? Tatínek nebo maminka?

Mamka. Určitě mamka.

A větší důvěru máte ke komu?

K mamince. (pousmějeme se, a ptám se, jestli to není jen kvůli tomu, že tu s námi sedí)

Ne, není. (maminka se do toho opět vloží s vysvětlením, že vše děti řeší s ní)

Kolikrát tatka ani neví, co řešíme. Protože on je výbušnej.

Když se vrátím k Vaší výchově. Myslíte si, že Vaše výchova byla přísnější anebo Vám rodiče dávali dostatek volnosti?

Dostatek volnosti. No, zas jako, že jsem nemohla třeba kouřit a tak před nima, ale že jsem si šla s ostatníma ven nebo tak, to jim jako nevadilo. (maminka zmiňuje, že nejdéle do sedmi hodin – přišli o 5 minut déle, dostali 5 ran)

Takže jste zažila i nějaké tresty?

No, jo. Jednou jsem pořádně dostala. Ale jak jsem byla poslední, tak jsem byla trochu rozmazlená. (maminka doplňuje, že to tak je i doteď, i když už má vlastní dítě, pořád je jejich nejmladší) Tatínek mi vždycky nadržoval. Všecko mi dal a koupil. Byla jiná doba.

Když Vám položím otázku, jak dnes vychováváte Vy svého syna? Myslíte si, že je to stejně, jako Vaši rodiče vychovávali Vás? Pokud ne, v čem je to jiné?

Takový trochu jiný. Já, jsem taková přísnější na mého syna, když zlobí.

A jak se to projevuje?

No ve školce, taky vlastně zlobil a to, tak mě to paní učitelka řekla, tak jsme mu to vysvětlili, že se to nedělá. Pak šel vlastně do školky a teď si ho paní učitelka nemůže vynachválit. Jako s ním to jde takhle, ale kolikrát musí dostat i normálně. Protože si prostě nedá říct.

Takže jste tedy přísnější než byly Vaši rodiče na Vás?

Ano, ale můj manžel (pozn. partner) ne.

Je to přítel nebo manžel?

To je přítel. Nevzali jsme se.

A synovi je tedy 5 let, jestli si správně pamatuji.

Ano, pět let.

Jak probíhá každý váš den?

Přes týden nic navíc než uklidit, uvařit nestíhám, jsem i ráda, že nám dopadla ta školka a mám na věci klid a čas, bez toho nevím, jak bych to zvládala.

A jak trávíte společný volný čas? Navštěvujete s ním tady nějaký kroužek?

Do Smajlíku takhle, někdy. Nejdřív tam nemohl, tam se může od pěti let, když chodí do školky, že jo. Tak teďka začal chodit do tý školky, tak teď už tam může chodit. Tak tam chodí.

A chodí tam sám?

Ne, já ho tam vždycky takhle odvedu dolů a on si tam dojde.

A jakým způsobem trávíte volný čas jako rodina? Jdete spolu někam?

No tahle, když tady se teda moc nemá kam v tom Josefově, tak ale jdeme takhle ven na procházku, na ty houpačky třeba, takže s malým chodíme ven, na výlety.

Ještě by mě zajímalo k tématu školy – syn by za rok měl jít do školy. Takže, je pro Vás důležité, aby se učil?

Bude muset. To už je rozhodnuté.

Pokud se vrátím k otázce bydlení, Vy jste tu v nájemním bydlení?

Ano, v nájmu – u pana Poláka.

Zvládáte platit vše, co potřebujete vzhledem k příjmu?

No, tak teď když jsem u maminky, tak jo.

A kdybyste bydleli sami, tak byste to zvládli?

Tak to asi ne. (slyšíme plakat dítě z vedlejší místnosti). Ale třeba jednou budeme bydlet sami.

Je něco co Vám v domácnosti chybí? Vše co potřebujete, tady máte?

Všechno co potřebujeme, tady máme.
Kdybyste nyní nechtěla odpovídat, samozřejmě nemusíte. Když se zeptám na finanční záležitosti, někde nějaké dluhy, exekuce máte?
No, přítel má taky. Teď mu to vlastně strhávají z práce. Teďka už mu skončily ty pokuty vlastně, co měl za auto. To si všechno vyplatil. A jinak takhle jako ne, asi.
Splácíte to tedy pravidelně?
Snažíme se. Máme splátkový kalendáře. I popelnice splácíme.
A s tím Vám pomáhala paní Králová?
Když nám třeba přijde nějaký dopis, vždycky jdeme za ní, že jo. Jestli by nám nemohla pomoci, nebo udělat splátkovej kalendář. Jestli by nám pomohla tak zavolat a vyřešit to.
Ještě by mě zajímalo, zda se cítíte bezpečně v Josefově v rámci prostředí, ve kterém žijete? Máte z něčeho obavy?
No já mám třeba strach pustit sama kluka ven. Třeba jak to dělaj ty ostatní. Já bych to neudělala. Bojím se, že by se něco mohlo stát. Já nechápu třeba takový matky, že čtyřletý děti choděj samy po venku, bez rodičů. Tohle je hrozný, tady. My zamykáme dveře i na klíč, třeba. Kvůli klukoj, hlavně v létě, aby neutekl. To von vždycky v létě utíká, jinak je hodnej, kouká na pohádky. Ale v létě ne. Už se tady stalo pár divnejch věcí. Jinak od té doby ale, co pracuje manžel jako u prevence kriminality, si myslím, že je to tady lepší.
(syn byl zvědavý, tak přišel k nám, dala jsem mu bonbon – poděkoval a chvíli se díval na nás všechny a pak odešel)
O paní Králové jste mluvila, že ji znáte odmala. Spolupracujete ještě s nějakými jinými organizacemi v okolí?
Nebo jen s terénní službou?
Hlavně s paní Královou, ona se opravdu snaží pomoci tomu člověku. Tady ani není jinej člověk, kterej Vám dokáže pomoci tak jako vona. Teda ještě paní Kaválková, paní učitelka ve školce. Ta je taky hodná.
A jak dlouho s ní spolupracujete?
Asi rok a půl.
Jaký je Váš vztah k náboženství a víře? Udržujete ještě nějaké romské tradice? Mluvíte doma romsky?
Tak já vůbec romsky neumím. My vůbec nemluvíme, s námi mluvili rodiče česky, že jo. Takže neumím romsky.
A tradice dodržujete?
Tak při narození dítěte, dáváme červenou šňůrku na ruku proti zlejím duchům.
Poslední otázka, kdybyste cokoliv mohla nyní ve svém životě změnit, co přesně by to bylo, abyste byla spokojená?
Mně takhle nic nechybí, jen mít tu práci. To by všechno potom bylo lepší. A bydlení. Tak Vám přeji, ať se Vám podaří co nejdříve nějakou práci najít, také bydlení a ještě jednou Vám moc děkuji za Váš čas i rozhovor.
(Rozhovor jsme ukončili, možná trochu dříve – ale do kuchyně začalo chodit více lidí, a vzápětí přišla další návštěva.)

Přepis rozhovoru č. 5

Informantka – I5

A k čemu to je, když se dělá nákej ten výzkum. Jestli se můžu zeptat? K čemu to je jako ... jako .. já nevím.
Já se v sociálních službách pohybuji už dlouho a samotnou mě tato témata zajímají, dá se říct odmala. Chtěla bych třeba, aby se ten přístup trochu změnil, jako vůči Vám. (myslím Romy). Já vím, že v dnešní době je to ještě mnohem těžší a složitější.
A vy tu žijete společně s manželem?
Ano, spolu s manželem. A s dcerou a její rodinou.
Jaký je Váš věk?
49 let. V květnu 50. To ani neslavím moc narozeniny. To jsou zbytečný peníze. To radši dám dětem všechno.
A jaké je Vaše vzdělání?
Já, žádný. Základní. Ale pracovala jsem celej život. Tohle mě právě chybí, protože já jsem z toho nemocná.
Takže chápu to dobře, že Vy byste byla spokojená, kdybyste měla práci?

Pochybuju, že mě někam vezmou, já už tomu ani nevěřím. Nevybírám si práci. Je mi to jedno, co bych dělala. Jakoukoliv práci bych vzala. Však já chodila takhle, třeba i uklízečku nebo tak, mě to je jedno co budu dělat. Však já jsem takhle u Poláka (zaměstnavatel) dělala venku patnáct let.

A proč tam už nepracujete?

Protože si vzal jiný, že jo. Já už jsem stará pro něj.

A kde jste všude pracovala?

U pana Poláka a v Tibě. Odtamtud jsem šla na mateřskou, pak jsem šla zpátky do továrny. Od dvaceti jsem měla to první dítě. Tak jsem šla na mateřskou.

A kolik máte dětí?

Čtyři jsem měla.

Jak máte staré děti?

Nejstarší má 29 let, Janě je 28, to jsme měla po roce a pak byla Květa – té je 25 a 22 má nejmladší Dana.

A s manželem spolu žijete celý život?

Celý život a vztahy máme dobrý.

Jaká byla Vaše výchova v dětství?

My jsme byli od našich rodičů vychovaní, abysme si pomáhali, a moje děti jsou tak taky vychovávané.

Kdo měl větší autoritu při Vaší výchově? Tatínek nebo maminka?

U nás to byla maminka. Já myslím, že to je všude skoro. Že málokdy to je chlap.

Ke komu jste měla větší důvěru?

K mamince, s ní jsme mohli řešit všechno.

Jaká byla Vaše výchova?

Docela volná. Manžel byl na děti hodnej, všechno jim koupil a rozmazloval je. Já jsem je občas potrestala, aby si to pamatovali.

Jaký je Váš zdravotní stav?

Zdravotní stav? No, teď mám problémy, no. Já jsem vůbec nechodila k doktoroj, teď jsem tam šla, protože mě bolel žaludek, tak už mám problémy teď. Se žaludkem, jsem byla i pod narkózou už. Teď mám jít znova 2. prosince pod narkózu. Vzal mi nějaký vzorky a nevím, co se bude dít. Teď mám chodit na rehabilitace ještě se žádama. A ještě jsem tam nedošla. Co jsem dělala v práci, tak jsem ani jednou nemarodila. Teď jak jsem doma, tak marodím a jsem z toho právě nemocná. Já jsem nebyla u doktorky 22 let.

Já vám něco řeknu, mě je třeba 49, bude mi 50. A já když někam du, tak vůbec mě nechtěj. Protože s tím je problém. Ano. Já jsem třeba šla do Bobin (firma Kimberly Clark v Jaroměři), volala do Hradce, po telefoně mě řekla že jo a já si přijedu ... já jsem tam šla jako blázen, ještě ten den a vona mě změní a řekne, že sem malá.

Oni Vás měřili?

No, tak musíte mít aspoň přes stopadesát, stošedesát. A já jsem měla, mám stopadesát.

To jsem teda ještě neslyšela, že by takhle jako vybírali uchazeče.

No, jo. Tam to tak je. A normálně mě nevzali, pak jsem ji řekla, tam dělá moje neteř a tak jsem ji řekla vo ní, vona je ještě menší než já, tak nevěděla co. Ale prostě mě nevzala. Ale hlavně, že mě tam zatáhla.

To zní jako diskriminace kvůli výšce.

No, řekla, že jsem malá, no a prostě že musím mít aspoň stopadesát šest, stopadesát sedm centimetrů, jinak normálně stošedesát. Tak si to vemte.

A tohle je Vaše dcera? (dcera je též v kuchyni)

No, ano. No, já mám vůbec problémy s tou prací. A pude někdo jinej, mladší než sem já a dostane se tam, ale já ne. Jenže tohle na úřadu práce, to je právě tohle nejtěžší věc jim to vysvětlit. Tadyto. Vona mě teď taky někam poslala, že desátýho mám jít na nějaký takovýto sezení, že tam budou mluvit o tý práci a to, ale já pochybuju, že mě někam vemou. Já už tomu ani nevěřím.

No, ono po dlouhodobém odmítání je to těžké. To chápu.

No, my to máme těžký. Já jsem šla třeba taky do Juty (textilní firma v Jaroměři), tady v Jaroměři a po telefonu mě taky řek, ať přijdu do kanceláře, jenže oni vás dovnitř nepustěj, to je na vrátnici musíte. A šla jsem tam a když mě viděl, tak řek jestli nepotřebuju potvrzení nebo tak něco na úřad práce.

Aha.

Protože viděj, že jsem asi Romka. Takovej blbej pocit, člověk z toho má. Co voni dělaj. To není

hezký.

Já vím, jak to v dnešní době zaměstnavatelé dělají, a vím, že to pro Vás jednoduché není. I to odmítání.

No, a už jsem dva roky doma. Víte, co to pro mě je? Na nervy sem, žaludek mě z toho bolí akorát a nic jinýho, protože já jsem v jednom kuse patnáct let dělala. Vlastně já dělám furt celej život. Ale tady u toho Poláka (zaměstnavatel) jsem dělala nejdýl. Patnáct let, v jednom kuse, Já jsem chodila do práce ještě i vo komunistů, když sem byla těhotná, tak jsem chodila. Jsem vod nich měla i matefskou, všhecko. A teď si nakonec nemůžu sehnat práci. Tak co to je, já sem z toho uplně na nervy.

To věřím. V dnešní době to není snadné. V dnešní době si můžou zaměstnavatelé vybírat.

No, to můžou, to voni si hodně vybíraj a nevěmou takový ty starý, starší, neříkám, že stará že sem, ale prostě ty starší už prostě nevěmou. Nemaj šanci, můj manžel taky, podívejte se, von někde řekli, že to přibíraj, někde že jo, a von šel a nevzali. Jemu vůbec jemu je přes padesát, padesát tři. Já vím, tady u nás dělá paní v masně a vona se mnou takhle mluví, protože tam chodím do tý masny a to je jako vod vás člověk a vona taky říkala, že s tím má problém. Že si nemohla najít práci, tak teď tady dělá asi nějakou brigádu nebo co, ale už si stěžuje. To je prostě, tohleto je nejhorší věc, ta práce tady.

Takže to Vás tíží nejvíc?

Jo.

To, že nemáte možnost tu práci sehnat?

Ano.

A s tím Vám třeba paní Králová pomáhá?

No, tak já za ní nejdu, vona mi nebude hledat práci, vona když něco má paní Králová, tak vona to zase všem voznámí.

Takže Vás tam je hodně.

Jo, zapíše nás, nebo teď jak na ty flašky něco nějak měla, teď to maj nějak do šestýho dát vědět, tak jestli ... taky paní Králová, všem to řekla, napsala ty lidi, odeslala to ... prostě na ní tady nemá nikdo, na tuhle paní. To sem takovýho člověka jako ... ju maj všechny rádi, no.

A jak dlouho to je od doby, co jste se na ní poprvé obrátila?

My se na ni obracíme, když něco potřebujem, žejo.

A vzpomenete si, kdy to bylo poprvé?

No, tak, já asi můžu říct, že to už je ale vopravdu dlouho. To já jsem ještě dělala u Poláka, když vona tohle začala dělat. (brečí dítě na chodbiče, stále více) Takže já paní Královou znám vlastně dlouho, takovejch let. No, já ji znám tak 15 let. Pomáhá mi tak 8 let.

Takže vy už jste ji znali vlastně ještě předtím, než začala pracovat jako terénní pracovnice?

No, ano.

A věděli jste, že se na ní můžete obrátit?

Ano, no vona to dělala s tou paní Polákovou, žejo. Tadyto všhecko. Tak takle. No, vona je moc dobrá. Vona je hodná.

Teď s ní tedy aktuálně nic neřešíte?

Ne. (kýve hlavou).

O paní Králové jste mluvila, že ji znáte dlouho. Spolupracujete ještě s nějakými jinými organizacemi v okolí?

Nebo jen s terénní službou?

Já myslím, že tady všechny choděj jen za tou paní Královou. Oni ani moc do toho Smajlíku (poskytují též terénní službu) nechoděj, moc. To jediné jak teď byla paní Králová nemocná, tak jo. Ale to si všechny lidi stěžovali. Protože oni nemaj takovou ochotu jako paní Králová. Paní Králová je taková – normální. Ona nám to vysvětlí všhecko. Snaží se, zavolá, pomůže... děti jsou za ní rádi kdykoliv můžou. Ale tady ve Smajlíku, jak s nima nemáte podepsanej nějaký papír, že Vám můžou pomáhat, tak oni to prostě neudělaj. Za paní Královou prostě může přijít, kdo chce, kdykoliv když tam je. Nebo přijde ona za náma.

Pomoc terénní služby (p. Králové) hodnotíte tedy pozitivně, dobře?

Jéžíš, jak. Ta je nejlepší. Co ji znám. Ta by měla bejt všude. Na sociálce, všude. Kdybych z ní mohla udělat dvacet, tak z ní udělám dvacet. Kdyby kandidovala někam na prezidentku, věřím tomu, že by všichni volili ji. Všechny prostě, to je paní – to se nedá ani vyto... vysvětlit. (smějeme se - ptám se, jestli to můžou paní Králové říct, že bude mít jistě radost)

A s čím Vám konkrétně pomáhala?

Ona se vším. Přišel mě doplatek elektriky, plyn, všechno. Se vším paní Králová pomohla. Jinak mě dělá všechno paní Králová. I pro všechny ostatní to dělá, a pro děti.

S dětmi a školou jste měla nějaké problémy?

Ne, já ne. Já jsem neměla, já když jsem šla na sociálku, tak hledala furt tam nějaký papíry, ale nic. Pak říkala, ale paní Vy jste u nás ještě vůbec nebyla. Já říkám, že ne. Jste se měla zeptat. (zasměje se) Já jsem neměla ani se svými dětmi, ani se školou žádné problémy. Co se týče sociálka, doktorka, škol a takový – ne.

Jak se cítíte v prostředí, ve kterém žijete?

Jsem ráda, že mám kde bydlet, cítím se tady dobře. I se sousedama je to dobrý.

Popište mi, jak byste se cítila, pokud byste byla vyčleněná ze společnosti?

Jako od ostatních? No, asi, že bych se cítila ostrčená, že bych byla sama, nebylo by mi dobře a cítila, že mě ostatní nenávidí.

Má práce je tedy zaměřena především na kvalitu života, na to jak to cítíte Vy samy. A když řeknu termín kvalita života, co si pod tím představíte? Když je něco kvalitní, co to pro Vás znamená?

(někdo klepe na dveře, zřejmě nějaká sousedka či známá)

Jaká je kvalita Vašeho života v současné době?

Dřív jsme se měli líp. Takhle vám řeknu, jak to je. My třeba teď jsme všechny na úřadu práce. To je bída. Ale když to, tak jsme se měli líp před těma dvouma rokama, protože manžel dělal, já jsem dělala i ostatním dělali třeba 3 měsíce, ale dělali, že jo. Snažil se prostě, no. Byl to jinej život. Prostě bez tý práce je člověk vyřízenej. Z toho co berete, to nevíte, co máte dřív zaplatit. Takhle se dostaneme i do dluhů, do všeho. Holt je to nejhorší věc co může bejt.

No, když někdo řekne, že má kvalitní život nebo že má život spokojenej, tak co to podle Vás znamená? Abyste Vy byla také spokojená, co je potřeba?

Co to znamená? Pro mě, že mám práci, peníze, jsem bez starosti. Víím, že vyžiju a zaplatím co mám.

Jaký je Váš vztah k náboženství a víře? Udržujete ještě nějaké romské tradice? Mluvíte doma romsky?

My mluvíme česky. S námi taky rodiče mluvili jen česky, že jo, tak jsme se to moc nenaučili. Ani děti neuměj cigánsky. A tradice vůbec nedodržujeme už.

A nějaká základní romská slovička umíte?

To jo, ale doma nemluvíme. Já umím cigánsky, jako rozumím, nemluví perfektně, to ne. Mluvíím i slovensky do toho, i česky, ale trochu umím a rozumím. Vono je to lepší s těma dětma mluvit česky, protože já víím, že nějaký děti cigánský, třeba když šli pak do školy, tak neuměly česky. Protože oni s těma dětma mluvěj pořád cigánsky doma. A oni pak neuměj mluvit a je to pro ně náročnější. Tak proto my s dětma vůbec. Já to sama ani nevím, proč s dětmi mluvíme jenom česky. My od mala jako děti jsme takhle mezi sebou mluvili, česky nebo slovensky. Takže takhle.

A jaké máte tradice při významných událostech jako svatba, narození dítěte apod?

Žádné. Už to mizí. Já myslím, že už to ani snad neexistuje.

Já si myslím, že v těch tradičnějších rodinách ještě ano.

Já ani nevím jaký byly tradice, když se třeba dítě narodilo. Já nevím, já jsem se narodila tady. Mladý si dají na kočárek mašličku, ale jinak né. Já jsem se narodila tady, já jsem na Slovensku nebyla. Je pravda, že na Slovensku se to asi dodržuje více.

No tam jo. Když nám takhle rodiče vyprávěli, jak to tam je, tak tam jo. Tam to dodržujou. No, kdo se narodil tady, tak je asi normální, jako Vy, já myslím. Já neznám nic takovýho, co se týče tradic. Já ani neradím dětem, voni když něco chtěj, tak si to udělají podle sebe. Prostě, to je jejich věc, oni se mě zeptaj, poradím jim, když chtěj, ale nechám to na nich.

Jakým způsobem trávíte svůj volný čas?

Tak většinou jsme společně s rodinou, starám se o domácnost a o rodinu, manžela. Mám ráda, když se sejdeme celá rodina, to je pak veselo.

Kdybyste cokoliv mohla nyní ve svém životě změnit, co přesně by to bylo, abyste byla spokojená?

Abychom všechny chodili do tý práce. Já nepotřebuju k životu nic už. Jenom klid. Já jsem měla klid, když jsem chodila do tý práce. Já myslím, že pro hodně lidí ta práce je důležitá. Pak je lepší život, normální život, když chodíte do práce. A nejenom, když támhle budete dělat dvacet let a najednou musíte bejt doma 2 roky, tak to je něco, to je něco.

Plánujete něco do budoucna?

Ne, radši, ne. Pak by se to nepodařilo a byla bych zklamaná. Uvidíme, co nás čeká. (úsměv) Já Vám moc děkuji za Váš čas, který jste si udělala na rozhovor, a přeji, ať se Vám podaří nalézt práci co nejdříve. A ať je budoucnost jen lepší. Děkuji.

Nadi, mám na tebe několik otázek k mé diplomové práci. Začneme Tvým vzděláním a praxí v oboru?

Při nástupu na pozici terénní pracovnice mi stačilo základní vzdělání, abych splnila jednu z podmínek přijetí. Měla jsem v té době střední zahradnickou školu, zakončenou maturitou. Po škole jsem byla na mateřské dovolené se dvěma dětmi, následoval nástup do JZD Josefov, potom jsem pracovala tři roky v Mateřské škole v Josefově jako školnice a třináct let jako OSVC.

Vím, že v současné době studuješ ...

Ano, momentálně studuji bakalářský obor na Univerzitě v Hradci Králové sociální práci, který doufám brzy úspěšně dokončím. (úsměv)

Jak dlouho pracuješ jako terénní pracovnice v Josefově?

Od ledna 2005, z toho první 2 roky na DPČ, kdy jsem se v odpoledních hodinách dobrovolně věnovala doučování dětí (do té doby tu nic takového nebylo) a jejich volnočasovým aktivitám. Využila jsem nabídky na spolupráci studentek a jedné doktorky sociologie, které mi pomáhaly

Jak víš, má práce se zaměřuje na kvalitu života. Co si pod tímto pojmem představíš ty?

Určitě, je to o tom, že se subjektivně cítím dobře v životě, který žiju. V prostředí, kde jsem. Pro mě osobně by to znamenalo, že jsem spokojená, nemám problémy v rodině, ani s okolím, nic mě akutně neohrožuje na úrovni samotné existence, nemám strach o sebe ani své blízké. Dále si představím hlavně zdraví (už v mém věku), soběstačnost. Samozřejmě s tím souvisí i přátelé, zaměstnání, kvalitní a nízkonákladové bydlení, na duševní rovnováhu můj největší koníček – zahrada a s ní spojené životní prostředí, přátelské a solidární celospolečenské prostředí ... Bylo by toho více, ale asi bych zabředla do politiky a tzv. „blbě nálady“ a to právě kvalitu života zhoršuje všem.

Co si představuješ pod pojmem „kvalita života klientů TSPJ“?

Kvalitní život klientů – odvíjí se hlavně od jejich myšlení, možností, schopností, příležitostí, chtění něco změnit.

A jak hodnotíš kvalitu života Tvých klientů?

Žít v nejistotě, že mě vystěhují, když nezaplátím nájemné, odpojí od energetických zdrojů, když nezaplátím zálohy či roční vyúčtování, nemít práci - rozhodně takto bych si kvalitní život nepředstavovala. Hodnocení je těžké. Nedokážu odhadnout, jak to uvidí sami klienti.

S jakými rodinami pracuješ? Co je pro ně charakteristické?

Prevázně pracuji s romskými rodinami (mladými i staršími), i když přibývá neromských. Charakteristické pro ně je, že si nevědí rady ve své složité životní situaci, jak stávající nebo nově vzniklé.

Popiš mi prosím, s jakými problémy se nejčastěji potýkají?

Nejčastěji se řeší zadluženost, nově vzniklé dluhy (na bydlení, energiích, půjčkách), vyhledávání bydlení i zaměstnání, sepisování životopisů, intervence na úřadech ve prospěch klienta (daří se jen v mezích zákona), docházka dětí do školy.

V čem spatřuješ příčinu často tíživé situace Tvých klientů?

Málokdo z našich klientů je alespoň vyučen, v jejich komunitě není vzdělání považováno za příliš důležité, to vede k špatnému uplatnění na trhu práce a jejich nezaměstnanosti. Příčina je jak v systému samém – nízká podpora zaměstnanosti na hlavní pracovní poměr, kvalitní rekvalifikace, dozdělování, důslednost, finanční negramotnost, tak i špatná orientace lidí v systému, v myšlení. Od práce se pak odvíjí finanční prostředky. Romové mají často velkou rodinu, i když pracují, je náročné vše poplatit. Svůj vliv na tom má i pohled majoritní společnosti na romskou menšinu a sociálně patologické jevy.

Jaké služby od vás využívají nejčastěji?

Nejčastěji se jedná o vyjednání splátkového kalendáře v případech dluhů či nedoplatků na energiích, komunikace s úřady práce a s městskými úřady, školami. Potom využívají samozřejmě poradenství, rozhovor (rozebrání celkové situace), pomoc s vypracováním životopisu, doučování a aktivizační činnosti dětí, případně doprovod uživatele služby.

S jakými úkony klientům pomáháte?

Pomáháme jim s vypisováním tiskopisů, s vyřizováním různých záležitostí na úřadech, vyhledávání zaměstnávání a bydlení, pomoc v komunikaci s úřady, doučování dětí, zajištění návaznosti sociálních služeb.

Jaké metody sociální práce používáte?

Metody sociálních služeb, především rozhovor, poradenství, doprovod, intervence ve prospěch klienta, mediaci, depistáž. Cílem jsou nejen jednotlivci, ale i komunita, rodiny s dětmi, bez věkového omezení.

Jak prakticky probíhá Tvá spolupráce s klienty?

Za trvání terénní práce v Josefově si nás lidé vyhledají sami nebo za nimi přicházíme do rodiny. Rozhovorem si ujasníme klientův cíl, zvolíme nejvhodnější postup.

Popiš mi prosím, jaké to je přijít k někomu domů, do neznámého prostředí a pomáhat mu řešit problémy?

Pokud mě ten člověk zná alespoň z doslechu, tak je to jednodušší, v opačném případě si musí na mě klient zvyknout, začít mi alespoň trochu důvěřovat, poznat, že ho nechci moralizovat, ale nasměrovat ho, aby se začala řešit jeho nepříznivá situace.

Jako terénní pracovníce pracuješ už dlouho, jaká vidíš pozitiva a jaká negativa právě této formy sociální služby?

Pozitiva jsou, že terénní pracovník ví o rodinách nejvíce, je s nimi v častém kontaktu, jakmile má klient potřebu něco řešit, je dříve „při ruce“, klienti mu více věří, pokud jim říká vše na rovinu, má čas jim naslouchat, uklidňuje vyhrcoené situace, je mostem mezi klientem a majoritou. Negativa: terénní pracovník nedokáže zázraky na počkání, práce je vyčerpávající a hodně o trpělivosti, nedocenená.

Jakým způsobem je terénní sociální práce v Josefově u Jaroměře financována?

Terénní sociální pracovníci v Josefově spadají pod Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu v Jaroměři. Sociální služba je financována aktuálně z rozpočtu Městského úřadu v Jaroměři. V minulosti tomu tak nebylo a byla financována z projektu z ESF a státního rozpočtu České republiky.

A na závěr mi popiš třeba nejlegračnější historku z praxe?

Při „rozjíždění“ chodu Smajlíku (nízkoprahový klub pro děti a mládež) jsme řešili mezi pracovníky tělesnou váhu. Řekla jsem, že jsem tlustá a byl u toho zrovna 10 letý klient Míla. Na to mi řekl: „Vy paní Králová? Vy nejste vůbec tlustá, vy jste tak krááásně při těle.“ Uběhlo sedm let a já na to stále s úsměvem vzpomínám.

Druhá historka je trochu zajímavější. Jsem nahluchlá. To by se dalo ještě zvládnout například slovem: „Prosím?“ ... takže klient znovu trpělivě opakuje a já ze všech sil napínám sluch, ale jednou odcházel klient (naštěstí pohodář) a ve dveřích říká: „Ukláním se, ukláním se“, při čemž kýval hlavou. Jenže já, hlava nahluchlá jsem slyšela: „Ukájím se, ukájím se“. Vytřeštila jsem oči a povídám: „To snad pane XY, to si jděte dělat někam jinam!“ Kolegyně na mě nechápavě koukala a mně „docvaklo“, že jsem slyšela to, co se neřeklo. Nakonec jsme se všemu zasmáli. (smějeme se obě)

Chceš mi ještě něco doplnit?

Asi ani ne, všechno to přece znáš z vlastní zkušenosti, ale jsem zvědavá na výsledky tvého výzkumu. (pousměje se)

Nadí, moc Ti děkuji za čas, který jsi mi věnovala i za rozhovor!